

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ASZLÁNYI KÁRÓLY SZÉLHÁMOSOK

12.435/14

ÚJ IDŐK KÖNYVTÁRA

ÁRA

1

PENGŐ

12.435/14

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ÚJ IDŐK KÖNYVTÁRA
ASZLÁNYI KÁROLY: SZÉLHÁMOSOK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ASZLÁNYI KÁROLY

SZÉLHÁMOSOK

REGÉNY

OSZK

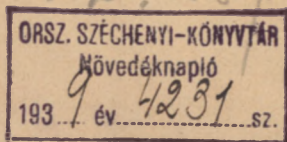
Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADASA

Fenntartunk minden jogot, a fordítás, színpadra alkalmazás
és filmesítés jogát is.

Copyright by Singer és Wolfner Rt., Budapest, 1939.

Országos Széchényi Könyvtár

Budapesti Hírlap nyomdája. — Felelős: Nedeczky László igazgató.

ELSŐ FEJEZET,

amelyben két pesti szélhámos érkezik Sápvárra.

Amikor Flupánszky Tódor csapos megjelent az öntözőkannával, hogy a Fehér Bika terraszának virágait megöntözze: akkor mindenki tudta Sápvárrott, hogy esti hat óra van.

Amikor ellenben özvegy Virág Samuné először rázta ki a porrongyot a bal második ablakon, akkor reggel hat órának kellett lenni.

Midőn a hordó-vizes ember megjelent, akkor délelőtt tíz óra volt a Főtéren. (Mert ott jelent meg.) És szárazság volt. (Mert olyankor jelent meg.)

Sok mindenből tudhatta hát a sápvári ember, hány az óra, csak épp az órájából nem, mert az rosszul járt.

Rosszul járt, amíg meg nem csináltatta Bonyavka órásnál. Attól kezdve még rosszabbul járt.

Bonyavka úgy javította az órát, hogy elsőbb szét szedte, aztán összerakta. Közben a korzóra figyelt fél-

szemével, hogy ne unatkozzék. Azután egy órába néha két másikkól is került bele alkatrész.

De ha a Nap a vármegyeház gombjára ért, akkor télen délután négy, nyáron este hét óra volt. Az bizonyos. A világegyetemet nem tudta szétszedni Bonnyavka sem.

Befordult a Korzóra az idegen mótorkerékpár s jól megnézte mindenki, mert hogy idegen volt. Hány órakor volt ez? Nem lehetett tudni, hiszen először fordult elő. Csak a megszokott dolgok történnek megszokott időben.

A Fehér Bika előtt nagy berregés közepette megállt az idegen motorkerékpár s lecihelődött róla két idegen férfi porköpenyben. Az egyik elül ült, a másik hátul, de leszállván, úgy összekeveredtek, hogy a nézők már nem tudták, melyik ült elül és melyik hátul.

Aztán bementek a Fehér Bikába s két egyágyas szobát béreltek. Fel is mentek mindjárt s fürdővizet kértek.

Hogy az egyik szőke volt s a másik barna, mind a kettő magas és fiatal: ezt láthatta bárki, ha szeme volt. Már pedig a sápváriaknak olyan szemük volt, hogy a falon is átlátott. Különben hogyan tudnának egymásról mindent?

Dehát azt azért nem tudhatták, ki ez a két idegen, honnan jön s hova megy? Meddig marad Sápvarótt?! Pedig ez izgatta az összeverődött nép kedélyét.

Nosza, Lukács Döncit addig szekirozták a leá-

nyok, amíg be nem ment a portáshoz s ki nem szedett belőle mindent.

Az egyiket Fehér Jánosnak hívják, a másikat dr. Kovács Zénónak. Az egyik régész, a másik ujságíró. Egy hétre kifizették a szobájukat.

— No, ha kifizették, akkor itt is maradnak egy hétig, — vélte Kecskéssy Szaniszló, a város legcsinosabb ifja.

— Pestiek — tette még hozzá Dönci. Ezzel tudásának kincstára ki is ürült.

Elég is volt ennyi. Régész és ujságíró! Vajjon mit keresnek Sápvárott?! Se régész, sem ujságíró nem járt még itt Pestről.

Kelemen Andrásnak, Sápvár volt nagy polgármesterének szobra áll ott a Főtér közepén, éppen szemben a Fehér Bikával. Az a szobor is majd hogy le nem szállt a talapzatáról, olyan kíváncsinak látszott.

Iszen vannak régi dolgok Sápvárott, volt itt egy Mátyás-kastély is, azt mondják, csakhogy nehéz megtalálni a helyét. De minek jött akkor újságíró is?!

Megírni való is akad (majdnem azt mondtam: a Hlavánszkyné esete, például... de nem szóltam semmit). De akkor minek jött a régész? Pedig hát itt volt mind a kettő.

S miért jöttek motorciklin, amikor vonaton is jöhettek volna?!

Reggel is jöhettek volna, de ők délután jöttek.

Félóra múlva róluk beszélt minden sápvári la-

kos, kivéve a súlyos betegeket és természetesen a siketnémákat. (Volt kettő.)

Csak vasárnap este láthat az ember olyan tömeget a Főtéren, amekkora e napon összegyűlt. Pedig hát hétfő volt. A babonásabbak azt mondták: ez a hét izgalmas lesz, mert izgalmasan indul.

Am eltelt egy óra, kettő, leszállt az alkony s az idegenek nem jöttek elő.

Lukács Dönci bement a portáshoz, de az se tudott mit mondani. Már megfürödtek, fent vannak a szobáikban. Helyesebben mind a ketten az egyiknek szobájában vannak. Hogy melyiknek a szobájában vannak mind a ketten, azt e pillanatban nem tudná megmondani.

A sétálók türelmetlensége nőttön nőtt. Lukács Dönci, aki a leggazdagabb gyerek Sápvárott s egyben a legnagyobb fantáziával rendelkező aranyifjú, otthagya a leányokat s két és félszer végigment a korzón.

Báró Ulánszkyné a kutyáját sétáltatta.

— Mi az a csödület ott, Dönci?!

— Két pesti ember érkezett motorkerékpáron, — felelte az aranyifjú, — az egyik egyetemi tanár, a másik főszerkesztő.

— Mit akarnak itten? — kérdezte a szépasszony. Dönci körülnézett, nem hallja-e valaki?

— Azt hiszem, — súgta — ezek detektívek.

— Miből gondolja?

— Láttam az egyiket Pesten, mikor azt a bandi-

tát elcsíptem a Körúton. Talán olvasta a lapokban két év előtt. Kiütöttem a kezéből a revolverét. Fel is terjesztettek kitüntetésre. Jó színben van a kutyája.

— Drága! Úgy-e! Csöppi, ki ez? Mindig megismeri magát! Ki ez, Csöppi?! Na?!...

Csőppi nem tudta.

— Ez a Dönci bácsi! Csóvárd szépen a farkadat! Csöppi nem csóválta.

— Ma ballábbal kelt fel, — mondta a báróné, összeszorított ajakkal. — Nem tudom, mi van vele.

— Tán a tavasz, — mondta Dönci szellemesen.

Elsétáltak a Főtérrre s ekkor a két idegen fiatal-ember már a terraszon ült és fagyaltozott. A nép ott hullámozott előttük fel és le a kocsúton. A leányok gyors és félénk pillantásokat vetettek rájuk, a férfiak és asszonyok leplezetlenül bámulták őket. De Fehér és dr. Kovács urak egy cseppet sem zavartatták magukat.

Nagymennyiségű fagyalt elfogyasztása után cigarettára gyújtottak s egymás arcába fújták a füstöt, azzal az utóíérhetetlen könnyedséggel, amelyet csak pestiektől lát az ember. Egyes fiatalemberek mindjárt megpróbálták utánozni ezt.

Igy ültek ott, cigarettázva s így állt a tömeg ott, báméskodva. Már pedig a tömeg összetétele igen kényes ízlést is kielégíthetett. Főispáni titkártól vilanygyári igazgalóig mindenféle elem képviselve volt ottan.

E két fiatalember világvárosi fölénnnyel tekintett el a tömeg feje fölött. Nem igen beszélgettek s csak nagynéha mondott egyik a másiknak valamit, akkor is olyannyira a fogaik közt szűrve a szót, hogy még Lukács Dönci sem tudta leolvasni ajkaikról, hogy mit mondanak. Időnként egy-egy futó pillantást vetettek az emberekre, majd, talán háromnegyedkilenc lehetett, tekintve, hogy a toronyóra hetet ütött, már pedig az köztudomás szerint egy és háromnegyed órát késik — a két fiatalember egymásra nézett, bólintott, fizetett, felállt s eltűnt a Fehér Bika kapualjában.

Feloszlott ezután a gyülekezet is. A sápvári korzó — nem *helyet*, hanem *akciót* értve ez alatt — rendes körülmények között nyolckor ér véget, — ezek azonban nem voltak rendes körülmények.

Az utcák rohamosan elnéptelenedtek. Az aranyifjúság hazament, megvacsorázott s csak tíz óra körül gyűlt össze ismét a Kaszinó különféle helyiségeiben.

Gyereksírás vezette be Sápvárott az éjszakát. A Bodza-utca környékén ilyenkor megszólaltak az emberek:

— Simeneczné üti a gyerekét.

És úgy is volt.

Háromnegyed tizenegykor Parajh Marcit hazavitték a Kaszinóból. Ez is egyike volt a természeti tűneményeknek Sápvárott, amelyeknek pontos bekövetkezésében nem volt okunk kételkedni.

Háromnegyed tizenkettőkor, — a toronyóra tizen ötött — kinyíltott a Fehér Bika egyik elsőemeleti ablaka — igaz, hogy második emelet nem volt — s hangos beszélgetés hallatszott ki. Bus Laci éppen egy konflissal tárgyalt, de nem hallotta, miről beszélnek. Két idegen férfihang volt.

Innen kezdve aztán nem hallott semmit Bus Laci, mert becsapták az ablakot. Felült tehát a konflisra s kivitette magát a szőlőjébe, élénk fejtörések közepette. Vajjon ki lehetett ez a két idegen? A fene tudja.

Körülbelül hajnali háromkor vitték haza Kecskéssy Szanit. Ő bírta legtovább az italt, ez már természetéből következett. Szani az ország elismerten leglustább embere. Azt mondják, Mátyás király kedvenc lustájától származik. Szerette az italt, de nem a mámort, mert dülöngélni is lusta volt.

Lakatos Zsiga átlagban félnégyig muzsikált. Persze, ha nem akadt mulató vendég. Ha akadt, akkor nincs az a determinista, aki megjósolhatta volna, meddig. Zsiga messzeföldön híres cigány volt. Az a fajta, aki maga is mulat, ha alkalom van rá s szebben játszik, ha részeg, mint Hubermann, amikor józan. (Lehet, hogy italos állapotban ő is szebben játszana, mint Lakatos Zsiga.)

Minden éjjel folyik az a kártyaparti, amelyet öt évvel ezelőtt kezdett el Laszkovszky Péter és Nagy Bandi, az állatorvos.

Óriási tétbe megy ez a végtelenbe húzódó mérkőzés: aki a tizedik év végén nyeresben lesz, az írásban kijelenti, hogy fogalma sincs a pikétechnikáról; ez az írás pedig további tíz éven át ott fog függni a Kaszinó tábláján.

Ritka eset, hogy hajnali öt és hat között bárminesz hallatsszék Sápvárott. Ezúttal Bus Lacit hozta vissza a konflis a szállójából. Laci aludt a bakon, a kocsis aludt a hátsó ülésen; a ló beállt a standra s ott álltak reggeli piacig.

Sápvár nem a legnagyobb, de talán legnevezetesebb városa a Dunántúlnak. Nevezetes pedig történelmi multján kívül arról, hogy az ország minden embere sápvári eredetű, ha egy kicsit megkaparod. Ha Pesten beülsz egy sörcsarnokba, mérget vehetsz rá, hogy mögötted ketten Sápvárról beszélnek majd. Mátyás király, amikor Bécs ellen indult, tudvalevően megpihent Sápvárott. Büszkék is erre a sápváriak s emléktáblával jelölték meg azt az egyetlen helyet, ahol Mátyás királyunk bizonyosan *nem* pihenhetett meg, lévén ott hétszáz esztendeje süppedék, nádas, csak az utolsó tíz évben szárították ki s parcellázták...

Teljes csend csak félhat körül volt tehát; ekkor már és még mindenki aludt Sápvárott, kivéve az éjjeli őr a Suszter-féle fatelepen; az csak szundikált. Későnkelő város Sápvár; hegyekkel lévén körülvéve, a Nap is későbben ér el ide, mint egyebüvé.

Valószínű pedig, hogy ezen a reggelen különös-
képpen igyekezett. Nem hiszem ugyan, hogy olva-
sóim tömegében akadna csak egy is, ki nagyképű-
ségre hajlamos, de még az az egy se tagadhatná le,
hogy e napon Sápvár idegenforgalma kétszáz száza-
lékkal emelkedett az előző naphoz képest.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MÁSODIK FEJEZET,

melyben világosság derül egy sötét tervre.

A reggeli napsugár vastag kékében ömlött az ablakon keresztül a szobába. A kékében miriád porszemecske táncolt s amint a szélhámosok egyike felült az ágyában, csodálkozva bámult erre a portáncra. Egészen olyan benyomást keltett benne a dolog, mintha a porszemeknek jókedve lenne. Ez, természetesen, számárság, mert hiszen csak szerves lényekkel kapcsolatban beszélhet bármilyen kedvről az ember. Csakhogy Fehér úr álmos volt s kissé felületesen tért napirendre e kérdés felett.

Álmos kétféleképpen lehet az ember: vagy úgy, hogy reménytelenül innen van meg az alvás lehetőségén, vagy úgy, hogy túlságosan kivette részét belőle.

Fehér úr felkelt és rövid, vontatott előkészület után végigöntözte magát hideg vízzel s ettől egyszeriben mozgékonyá és csaknem értelmessé vált.

Kiment a folyosóra s onnan bement a szomszéd

szobába, ahol Kovács úr egy korábbi stádiumban lévén, az ágyában ült s a napsugár-kévére bámult, amelyben itt is miriád porszem táncolt.

— Mit gondolsz — kérdezte Fehér úr — meglát-szik rajtunk, hogy szélhámosok vagyunk?

Kovács úr megdörzsölte a szemeit.

— Nem hiszem, hogy ilyen hamar meglátszana — felelte. — Kétségtelen, hogy kissé feltűnően túlzott érdeklődést keltettünk tegnap este. De ez talán emberi kvalitásainknak szólt.

Fehér úr legyintett.

— Erről megvan a véleményem. Kvalitásaink nem számítanak. Különben nem lennénk itt. Különben nem lennénk szélhámosok.

— Még nem is vagyunk — vélte dr. Kovács Zénó. — Nem vagyok túlságosan megbízható jogi érzékkel felruházva, de úgy hiszem, a tett elkövetéséig nem jár nekünk ez a titulus.

Fehér úr a fejét csóválta.

— Csak már látnám azt a tettet elkövetve — jegyezte meg.

Bizony, a mai világban a szélhámos helyzete sem könnyű. Mert mi volt a multban? A multban az volt, hogy a szélhámos egymaga állt szemben az egész, nagy, becsületes világgal. Senkisémi tudta róla, hogy szélhámos, tehát megbíztak benne, míg ő mindenkiről tudta, hogy becsületes ember. A világ ki volt szolgáztatva egy-egy szélhámosnak.

Ma már más a helyzet. Egy-két becsületes ember

él imitt-amott, ezek azonban nem érdekelhetik a szélhámost, mert szegények, mint a templom egere. A szélhámos legnehezebb feladata a mai világban az, hogy megállja a helyét a többi szélhámos között, hogy ne veszülse el azt is, amiye van és ne bízzon meg olyan emberekben, akik méltatlanok a bizalmára.

Különösen vonatkozik mindez a történetünkben szereplő két szélhámos gentlemanra, akiknek semmiféle gyakorlata e szép szakmában pillanatnyilag nincsen.

Az elmúlt ősszel tízéves érettségi találkozójuk alkalmával találkoztak egy budai vendéglőben. Huszonhét fiú közül csak ketten jöttek el. Ez már így van. Négyen írtak, hogy nem tudnak szabadságot kapni, hatan azt írták, hogy nincs pénzük, heten nem írtak semmit, nyolcnak pedig ők nem tudtak írni, mert semmit sem hallottak felőlük.

Fehér úr mérnök volt, állás nélkül, Kovács dr. úr pedig kitűnő archaeológus, állás nélkül. A találkozóra eljött egy volt tanárjuk, redingotban és nyugállományban. Hárman ültek a vendéglőben órákon keresztül s mikor a tanár úr elment, kiderült, hogy odakint kifizette az ő számlájukat is. János akkor felvetette azt az ötletet, hogy szakítsanak eddigi felfogásukkal és kövessenek el valami szélhámosságot, ami jövedelmez.

A döntést mindenesetre tavaszra halasztották. Talán az a titkos remény élt bennük, hogy a tavasz ezúttal nem következik el, hanem a nyomorúságos tél

után mindjárt ős lesz, s akkor nem kell dönteniök.

Mondjuk meg mindjárt az elején: a tavasz bekövetkezett. A kilátások, ha lehet, még jobban megfogytak, az öltönyök megkoptak, a kedélyek megsavanyodtak.

— En, részemről elhatároztam magamat — jelentette ki egy napon Fehér úr. — Velem tartasz?

— Kétségtelen — felelte Kovács dr., akiben időnkint a régészek szórakozottságának első jelei mutatkoztak halványan, — kétségtelen, hogy veled tartok, bár nem egészen tudom, hogy hova, avagy miben, sőt miért?

— Van egy igen egyszerű tervem — mondta ekkor Fehér János, aki az utóbbi időben novelláírással foglalkozott s ez olyan irányban fejlesztette fantáziáját, amely irányban nincs megállás, — igen egyszerű terv. Elmegyünk egy vidékre, ahol begyöpösödött fejű nyárspolgárok laknak. Vesszünk egy darab földet olcsón, elhitteljük velük, hogy valami kincset keresünk ott — s akkor eladjuk drágán.

Zénó felkiáltott:

— Óriás!

— Tetszik neked?

— Nagyon.

— Tehát velem jössz?

— Nem.

Ezúttal levette az orráról a pápaszemét s megtörölgette az üveget egy, apjától örökölt szarvasbőrdarabkával.

Nem, Kovács Zénó nem volt a gyakorlat embere. Karthágó romjai érdekelték és nem a pénz. (Bár, a pénz is érdekelte, ha elég régi volt.) A pápaszemtől eltekintve, igen csinos fiatalember volt s így megtörténhetett vele egyszer életében, hogy a sors egy fiatal leányzó oldalán elragadta s egyszer csak a margitszigeti romok között találta magát, egy padon. Bal tenyerét a padra fektette s a leányzó a maga részéről a jobb tenyerét fektette Zénó baltenyerébe. Így ültek ott órákon keresztül, Zénó a romokat nézte és magyarázott. Oly érdekes romok ezek s annyi mindent lehet róluk mondani. Leszállt az alkony és Zénó elérkezett az Árpádház történetéhez. Bal tenyere még mindig a padon feküdt, de bal tenyerében már nem feküdt semmi.

Ugyanígy sodorta el a sors Sápvárra, a sors, Fehér János személyében.

Csodálatosan alkalmatlan volt a szélhámos szerepére. De korunkban senkisé is azt csinálja, amihez ért. Ezért oly szórakoztató az életünk ma s ezért volt oly unalmas akkor, amikor még boldogok voltunk. Ma tábornokok és politikusok írnak regényt, írók politizálnak és így tovább... Kovács Zénó dr. pedig szélhámos lett és — ezt is szögezzük le már előljáróban — soha az életben nem tett szemrehányást barátjának ezért.

Csakhamar mind a ketten felöltöztek s lementek a kávéházba, reggelizni. A kávéház nagy üveg-

falán a következő még megmaradt betűk voltak olvashatók:

F HÉR BIK AFFÉE KÁV HAZ

Ezúttal senki sem törődött velük. Tudni kell, hogy Sápvár délelőtt egészen más, mint délután. Délelőtt mindenki önmagával törődik, délután mindenki mással. Délelőtt mindenki önállóságra törekszik, hogy délután módjában álljon beleszólni a mások dolgaiba.

Egyetlen kivétel e szabály alól Kucsera szerkesztő úr. Egyrészt, mert minden időben egyaránt érdeklik őt a más emberek dolgai s a sajátjai is, — másrészt, mert sohasem lehet tudni, hogy délelőtt van-e nála, avagy éjfél.

— Fiatal barátaim! — üdvözölte őket Kucsera úr — én a Sápvár és Vidéke szerkesztője vagyok. Ha megengedik, leülök egy pillanatra, beszélnem kell önökkel.

Megengedték neki; s ezzel Kucsera úr tudtán kívül a Nagy Szélhámosság eszköze lett — és egyben áldozata. De hát ez, amint majd kiderül, nem ártott meg neki. Szép kis idők volnának ezek, ha már az újságírónak is megárthatna valami...

— Első kérdésem: — mondta — milyen célzattal jöltek Sápvárra?

Fehér úr megkavarta a kávéját, amelyről előzőleg már eltávolította a fölet. Föllel hozták a kávé,

ez egyike volt a kisebb kellemetlenségeknek, amelyek már csak együtt járnak a szélhámos-élettel.

— Ne tegyen fel kérdéseket — mondta Fehér úr és átható pillantást vetett a barátjára — mert mi úgysem felelünk.

Kucsera úr szíve hirtelen és élesen megdobbant. Ha valaki *nem* felel a szerkesztő kérdéseire, akkor valami titkot rejteget. De aki egyenesen megmondja, hogy nem *akar* felelni: annak a füle mögött nagyon nagy titkok lehetnek!

Kucsera úr zsebrevágta a jegyzőkönyvét és töltőtollát. Elnéző mosollyal szemlélte a két idegent.

— Ezzel — mondta — felkeltették a kíváncsiságomat. Ebben a városban mindenki képes arra, hogy bárkiről bármit megtudjon.

Felállt s a kalapja után nyúlt.

— Azt hiszik, — mondta finom mosollyal — hogy pont én nem vagyok képes!?...

János a jam után nyúlt, Zénó pedig a füstös falakat bámulta. Nyugalom és biztonság sugárzott róluk.

HARMADIK FEJEZET,

*amelyben egy levelet megírnak,
de nem küldenek el.*

1.

Még egy darabig elüldögéltek a kávéházban s akkor Fehér János végigsimította szőke haját, sóhajtott és felkelvén, jelt adott a távozásra. A jelet dr. Kovács Zénónak adta, aki mint említettük, annyira vérbeli régész volt, hogy sohasem távozott valahonnan anélkül, hogy valaki erre jelet ne adott volna.

A kávéház előtti térre érvén, erősen sütött a nap, néhány járókelő megállt és rájuk hámut. A motorbicikli ott állt a szálloda kapuja előtt. Meglehetősen régi tákolmány volt, csapjai, eresztékei, sőt váza is kopott és görbe és laza... Dr. Kovács Zénó ekkor meglátott egy levélszekrényt, amely a falon lógott, mint a levélszekrények általában s ez arra emlékeztette őt, hogy a zsebében egy levél van, amelyet be

kellene dobni. Előhúzta a levelet s a levélre nézve, ismét az jutott eszébe, hogy jobb lesz azt a levelet el sem küldeni.

A levél tartalma a következő volt:

Édes Anyám!

Miután megígérttem Magának, hogy minden héten beszámolok hogylétemről, ezen a héten is megteszem, bár nem szívesen. A modern élet tele van meglepő dolgokkal és Édes Anyám nem szereti a meglepő dolgokat. Közlöm tehát, hogy a multkori levelemmel egyegyidejű helyzethez képest meglehetősen javultak a kilátások. Ugyanis szélhámos lettem. Ne tessék felizgatni Magát ezen, Fehér Jani szerint ma ez a legokosabb, amit az ember tehet. Tetszik emlékezni rá, milyen praktikus gyerek volt mindig a Jani és Édes Anyám gyakran mondta, hogy csak hallgassak rá, ő sokkal életrevalóbb nálam. Nos, tehát rá hallgattam és így most mind a ketten szélhámosok lettünk. Nagyon kérem Édes Anyámat, ne mondja ezt el senkinek, mert Jani szerint ilyesmihez abszolút diszkréció kell. Valószínűleg a rendőrségre gondol, vagy mi. Szóval ne tessék a Pavlicseknének elmondani, mert tetszik tudni, milyen nő az! Szóval, ahogy Jani

mondaná, levitte az Isten a dolgunkat. A diplomámmal nem mentem semmire, ez már így van és ha ez a dolog sikerül, akkor folytathatom kutatásaimat. Kétségtelen, hogy a rómaiaknak sok olyan településük volt a mai Dunántúl területén, amelyet még nem fedeztünk fel s amely a krónikák alapján fel sem fedezhető. De nem erről van szó. Hogy mi-
ben áll a szélhámosság, azt Jani jobban meg tudná magyarázni, ő olyan tisztán, szabatosan, világosan fejezi ki magát, gyakorlatiasan és mindenki számára érthetően. A helyzet az, hogy itt valami értéktelen területet meg fogunk olcsón venni — hogy miből, azt nem tudom, de a Jani tudja — és el fogjuk híresztelni róla, hogy Mátyás király kincsei vannak az illető területen elásva, mire az illető terület ára felmegy és sokkal drágábban lehet eladni, mint amennyiért vettük. Persze, ez nem szép dolog tőlünk, de hát ez a szélhámosság lényege. A kivitel mikéntjére vonatkozóan nem tudok Édes Anyámnak felvilágosítást adni, mert bár nekem is aktív részem van a szélhámosságban, én meglehetősen gyámoltalanul érzem magamat. Nekem semmit sem kell tennem, mondta a Jani, csak ha megkérdezik tőlem, hogy van-e kincs a kért területen, akkor nekem határozott nemmel kell válaszolnom. Ez pszichológia.

Jani azt mondja, ha mi mondjuk, hogy kincs van ott, akkor nem hiszik el. De ha titokzatos arccal tagadjuk, akkor biztosak lesznek benne. Meglehetősen bonyolult dolog az egész, éppen ezért nem szándékozom jobban belemélyedni. Megkaptam Édes Anyám utolsó levelét és vettem szerető figyelmeztetését a sálra vonatkozóan. Ígéremhez képest sált minden lehető alkalommal viselek, azonban pillanatnyilag nyár van, sálam nincs, de azért legyen egészen nyugodt. Remélem, egészséges leg rendben van, Pavlicseknét üdvözlöm, kezeit csókolja szerető fia:

Zénó.

2.

Mint mondtuk, a kávéház előtt átvillant agyán az a gondolat, — nem is gondolat, csak valami kényelmetlen feszengés — hogy egy anyának nem okoz okvetlenül nagy megkönnyebbülést, ha a fia szélhámós lett. Ezért összetépte a levelet.

— Mi volt az? — kérdezte János, amire Zénó zavart pillantást vetett rá a pápaszeme mögül és így felelt:

— Valóban.

Miután ezt így megtárgyalták, elhelyezkedtek a mótorkerékpáron, amelyet Fehér János vezetett. Hoszszas rúgdosás után berregni kezdett a mótór és ki tudja, talán meg is indult volna, de a doktor úr megérintette János vállát:

— Várj egy kicsit, — mondta — csak megtörlöm a pápaszememet.

János sóhajtott. Zénó megtörölte a pápaszemét és ezt a szünetet felhasználta a motor arra, hogy leálljon. Újabb küzdelem indult a gép és az ember között, amely az ember győzelmével végződött. A motor berregni kezdett, de ekkor Kovács doktor úr kalapja leesett, azért le kellett szállni s a motor leállt.

Idővel mégis elindultak. A közlekedési viszonyok Sápvárott sok tekintetben jobbak, sok tekintetben viszont rosszabbak, mint Pesten. Jobbak, mert kevesebb a jármű és így nehezebb belefutni valamelyikbe, — rosszabbak, mert az útkeresztezések-nél nem rendőr áll, hanem egy-egy szökevény liba, vagy kacsza ül. Eső után pocsolyák keletkeznek s a pocsolyákban disznók fürdenek. Két közlekedési rendőr is van, akik a forgalmat irányítanak. Napközben azonban nincs forgalom és amikor — a piac idején — van forgalom, akkor olyan nagy, hogy nem lehet irányítani. Természetes, hogy a tanyáról bejáró szekerek sem mozognak olyan felelőtlenül ma már, mint a régi jó világban. A szekeres gazdák is tisztában vannak azzal, hogy az ember mindig baloldalon majt, ha az út jobb a baloldalon, mint a jobbon. A szekeres gazdák is tudják, hogy ha a rendőr int, akkor meg kell állni és meg is állnak, részükről, legfeljebb a ló nem áll meg. Hetipiac idején tehén, ökör, tinó, ló, szekér, autó örületes forgatagban keveredik a főtéren s a főtérből

nyíló utcákon s a közlekedési rendőr csak azon imádkozik, hogy amikor a piacnak vége van s az állatok és járművek hazatérnek, ő még mindig ott találja magát a tér közepén, ahova hajnalban kiállt.

Ezúttal a nyüzsgés alábbhagyott már. A mótorkerékpár éktelen berregéssel haladt el a rendőr mellett s a portástól kapott útbaigazítás szerint lekanyarodott a Bodza-út felé. Sütött a nap és a házak, kifelémenet, egyre kisebbek lettek. Madártávlatból nézve olyannak tűnt ez, mintha az ember egy fenyőt nézne a magasból. A főtér volt a középpont s innen kezdve az utcák szűkebbek, a házak kisebbek lettek, míg legvégül már csak a cigányok putrijai szürkéllettek a szemétrakások között.

A Bodza-utca azonban kivétel volt a sápvári utcák között. Lompos fák szegélyezték a kocsiutat és szép fehér és sárga falu, zöld zsalugáteres villácskák vonultak végig két oldalán. A kertekben rózsák illatoztak, agyagtörpék ácsorogtak a virágágyak között s a támasztórudakon vörös, kék és sárga üveg-gömbök csillogtak a napsütésben.

Ahol azlán az út már csak meztelen út lett, házak nélkül, ott baloldalt, hatalmas, kilencszáz négyszögöles telek terült el. Ezen a telken hitvány gyom termelt csak meg, még építkezni sem lehetett rajta, mert csupa kő volt. Beletört volna az ásó. Néhol a gyom belepte a köveket, néhol azonban a kövek hatalmas szürke darabokban álltak ki közülük.

A mótorkerékpár megállt e telek mellett. Dübör-

gése lassan alábbhagyott, majd elhalt. Először Fehér János szállt le róla, megrögzítette a gépet, miközben Zénó is lekecmergett.

— Öregem — mondta az ujságíró — most menj le erre a telekre, óvatosan nézz körül, mintha arra vigyáznál, hogy ne lásson meg senki, de lehetőleg várd meg, amíg meglát valaki, — azután valamilyen szakértő módon vizsgálgasd a talajt. Azt már neked kell tudni, hogy miben nyilvánul meg ilyenkor a szakértelem.

Kovács doktor úr levette a pápaszemét és megtörölgette. Már ez a mozdulat is szakértelmet árult el. Így csak képzett emberek törölgetik a pápaszemüket.

— Igen, igen, — felelte — értem.

— Hát akkor eredj, öregem. Már látom, hogy ott abban a harmadik házban valaki les a függöny mögül. Ne felejts el előbb óvatosan körülnézni.

Zénó visszarakta a pápaszemet és miután elfelejtett előbb óvatosan körülnézni, lement a telekre.

3.

Természetes volt, hogy nem tudta, mit kezdjen ott. Kétségtelen, hogy nem volt tehetséges szélhámos. Meggyőződése lévén, hogy mindaz a Mátyás-kultusz, amit a sápváriak úznek, felületes és tudománytalan lokálpatriotizmusból eredt — halálosan

bizonyos volt benne, hogy 1. Mátyás király sohasem járt erre, 2. ha erre járt, akkor bécsi hadjárata alkalmával járt erre és kincseket nem vitt magával, (egyik legnevezetesebb szokása volt, hogy kevesebb kincset vitt Bécsbe, mint amennyit onnan hozott), 3. de ha mégis vitt volna magával kincset, azt semmi esetre sem ásta volna itt el.

Kovács Zénó dr. a mai élet szociális tanulságainak hatása alatt minden erkölcsi skrupulust elrugott magától, amikor a barátja ösztönzésének engedve szélhámos lett. A gyakorlati megvalósítás azonban nem volt ilyen egyszerű. Amint most ott állt az üres telken s pápaszemére erőszakos, tüzes sugarakat lövelt a nap, — egy pillanatig azt mondta magában:

— Mit keresek itt a földön, amikor tudom, hogy itt nincs mit keresni.

János látta barátja habozását, közelebb ment és rászólt:

— Miért állsz itt ilyen mereven?

— Hát, hogy álljak?

— Meg kell vizsgálnod, hogy ez-e az a földdarab, amelyben a kincseket sejted. Mátyás táborhelye 1479-ben, vagy mikor.

— De ez sohasem volt Mátyás táborhe...

János türelmellen mozdulatot tett.

— Most kezdjem előlről magyarázni neked?! Te magad mondtad, hogy nincs kizárva... Most nem

a katedrán állsz, hanem be akarod csapni a sápváriakat!

— Hja, igen, igen... — felelte Zénó szolgálatkészen és lehajolt.

János bólintott.

— Ez a helyes — mondta — részemről is így képzelem a régészeket. Most egyenesedj fel és ne felejts el, mielőtt lejössz a telekről, óvatosan körülnézni, hogy nem látott-e valaki? Már három házból figyelnek.

Zénó felegyenesedett és miután elfelejtett óvatosan körülnézni, hogy látta-e valaki, elhagyta az üres telket és felült hátul a motorbicikli pótülésére.

4.

Nemsokára a motorbicikli megállt Sallai Nagy András háza előtt.

Ez a ház sárga volt, nem nagy, de csinos. A ház előtti virágoskertben ugyanolyan rózsák, agyagtörpék és üveggömbök voltak, mint minden más ház előtti virágoskertben. Az agyagtörpék előtt egy leány állt, piros-babos otthoni ruhában, fehér kötényben és a rózsákat kötözte.

Amikor a motorkerékpár utolsót dörgött a ház előtt, a leány felnézett s a rózsái mögül kíváncsi tekintetet velett a szörnyű lárma okozóira.

Látta, amint a rozoga motorkerékpár megáll és

két fiatalember száll le róla. Egyre növekvő megdöbbenéssel állapította meg, hogy hozzájuk igyekeznek. Kinyitották a kertajtót és befelé jöttek a kavicsos úton. Elöl egy szőke, szemtelen képű, magas fickó, mögötte egy alig valamivel alacsonyabb, fekete-hajú, pápaszemes férfi. A leány agyán keresztülvilant, hogy ez az a két rejtélyes idegen, aki tegnap érkezett Sápvárra s akiket futólag ő is látott tegnap...

Uralkodni akarván a benne feltoluló kíváncsiságon, elkiáltotta magát:

— Julis!

Julis azonban, akárki lett légyen, nem jött. Julisok általában nem akkor jönnek, amikor jönniök kellene. Lehet, hogy nem is volt Julis. Azt mondják, hogy Sallai Nagy András szerencsétlenül spekulált a háború után és nincs semmije. Talán még Julisa sincs.

Különben is a szőke és szemtelen fiatalember egyenesen Sallai Nagy Anikó felé tartott és minden kertelés nélkül — amint már azt pestiek és általában a szélhámosok szokták — megszólította:

— Sallai Nagy András urat keressük, — mondta. — Fehér János a nevem, ez a barátom, Kovács Zénó dr.

— Örvendek — felelte Anikó. — Apám bent van az irodájában.

— Köszönjük — mondta Zénó, levette a pápaszemét és megtörölte. Ez pusztán gépies cselekedet

volt, mert a pápaszem üvege csak bepiszkolódhatott a törölgetéstől.

Sallai Nagy Andrásnak valamikor ingatlan-közvetítő irodája volt. A sápvári ingatlanok azonban évek óta nem cseréltek gazdát és ez az üzletág is befagyott, mint annyi más. Az iroda megmaradt. Tulajdonképpen üvegveranda volt az iroda. Az ablakpárkányon, amely köröskörül futott, dohány volt végigszórva, hogy száradjon. Egy szolgáltatónkívüli méhkas is volt itt, néhány pipaszár és egy demizson.

Sallai Nagy András negyvennyolc év körüli özvegy ember volt, akit a Jóisten nem teremtett kereskedőnek, ő azonban mégis kereskedő lett. A Jóisten megbüntette ezért: tönkrement. Így aztán most mégsem kereskedő.

Meglepetés csak egyszer érte életében: amikor felesége meghalt. Amália ugyanis kétszer akkora volt széltében és kétszer akkora hosszában, mint Sallai Nagy úram. A legnagyobb asszony volt a megyében. Egyben a legegészségesebb is. Halála mindenkit meglepett, őt magát kivéve. Ő mindig készült a halálra, mert nagyon szeretett panaszkodni a megboldogult, mindig is azt mondta: ez az én nagy egészségem csak látszat, majd gondolatok vissza erre, amit most mondok, amikor már nem leszek.

És mindenki visszagondolt erre.

A második nagy meglepetés most várt Sallai Nagy Andrára. Miután előkereste a házban található maradék eperpálinkát s megkínálta egy-egy kupicával

az urakat — a szokványos kérdésre, hogy «mivel szolgálhatok», azt a választ kapta, amit legkevesbbé várt:

— Meg akarjuk venni ezt a köves földjét itten a szomszédban, — mondta Fehér János. Miután ki-mondta, végighúzta két ujját az orrán és maga elé nézett, mintha rögtön megbánta volna, amit mondott, de tisztában lenne vele, hogy ez már jóvátehetetlen,

Valóban, a tulajdonos egy pillanatra meghökkent, mert az ember nem szívesen akad össze bolondokkal, akik Isten tudja mire képesek. De azután átvillant az agyán, hogy elsősorban arra képesek, hogy meg-vegyék ezt az elátkozott területet, ami egy vasat sem ér, mert még legeltetni sem lehet rajta, — és ha erre képesek, akkor egye fene, képesek lehetnek még egyébre is.

— Tessék, vigyék az urak, — mondta Sallai Nagy András — becsületes ember vagyok, nem kérdzem mire köll az uraknak, nekem nem köll, de még másnak sem köll az egész halárban. Ezt már így megmondom egyenesen, nem mintha nem lenne meg az értéke neki, mert hát forgalmi értéke nincsen, egyéb értéke sincsen, dehát azért megvan neki az ingatlanértéke.

Aztán gyorsan lesütötte a szemét.

Kovács Zénó dr. is lesütötte a szemét, csak Fehér János nem sötötte le. Neki olyan szeme volt, amit nem lehetett lesütni. Született szélhámos volt, elég csodálatos, hogy nem vitte sokra az életben.

— Tetszik tudni — mondta Fehér János, — én is egyenes ember voltam világéletemben. Megmondom magának úgy, ahogy van, Sallai Nagy uram. A dolog úgy áll, hogy ez a barátom itten, ez egy igen kiváló régész. Gazdag gyerek, aztán a fejébe vette, hogy ő mindenfelé kincseket fog kutatni. Persze, költséges mesterség, aztán az édesanyja megkért, hogy én mint józan ember, elkísérjem, nehogy a Dárius király pénzét is elköltse erre a disznó mesterségre. Már megbocsáss, Zénó komám, hogy ilyen kereken megmondom, de hát csak kétféle élőlény tölti túrás-sal az életét: a disznó, meg a régész.

Sallai Nagy uram jót nevetett erre.

— Hát hiszen, ha arról van szó, turhat az úr az én földemen anélkül, hogy megvegye.

János megvakarta a fejét.

— Ugyan, Zénó, öregem, menj ki egy kicsit a kertbe, majd én megalkuszom addig a bátyánkkal.

Zénó felkelt és kiment. Boldog volt, hogy ki-mehelett és megszabadult ettől a számára igen kelle-metlen beszélgetéstől.

Amikor kiment, János elővette a cigarettalárcá-ját, megkínálta Sallai Nagy urat, tudomásul vette, hogy az pipázik, ő maga rágyujtott, majd a világ legőszintébb ábrázatával, amelyet csak nagy vallo-mások előtt látni emberi arcokon, magyarázta meg:

— Tetszik tudni, egész őszinte leszek, az én ked-ves Zénó barátom, mint a régészek általában, egy kicsit bogaras. Előveszi a noteszát, meg a plajbászát,

számol egy hélig, számol két hélig, végén a homlokára üt s azt mondja: tudom már, minek hol köll lenni. Akkor aztán elkezd ásni és vagy talál valamit, vagy nem.

András úr arcán árnyék futott végig:

— Aztán talált már valamit?

János a szemébe nézett.

— Még eddig nem — felelte. — De mert, hogy ő mindig bízik a számításaiban, hát meg is akarja venni azt a darabot, ahol ő aztán kiélheti a passzióját. Hát azért mondtam ilyen őszintén meg, hogy áll a dolog, hogy kedves bátyám ne kérjen sokat ezért az istentelen rossz kórakásért.

A házigazda, látván, hogy okos emberrel van dolga, még egy kupicával töltött annak is, meg magának is. Miután felhőrpintették, így felelt:

— Hát ha öt pengővel számítom négyszögölit, akkor négyezeröttszáz.

— Hát ne számítsa öt pengővel — bölintott Fehér János barátságosan.

— Hiszen nem is számítom — mosolygott Sallai Nagy András. — Csak mondom. Két pengővel is meg lehetne csinálni. Az volna akkor...

— Ne számítsa tovább — legyintett János. — Ha ezer pengőt ad érte a barátom, akkor nagyon rossz üzletet csinált. Már mint ő.

A házigazda megvakarta az üstökét. Hiszen soha az életben ezer pengőt nem kaphat ezért a földért. Hiszen örült ő, ugrált a szíve belül, de hát a ter-

mészele nem engedte, hogy ezt megmutassa. Az üstök-vakarás ősidők óta azt jelenti, hogy hiszen szép-szép, de azért erre még aludni kell egyet. Végeredményben azonban esze-ágában sem volt aludni rá.

Megállapodtak hamarosan, megcsinálták a szerződést és Fehér János előhúzott a zsebéből egy váltóblankettát.

— Ezt majd aláírja a barátom, meg én és mához egy hétre beváltja a Kereskedelmi Bank.

A szerződéssel együtt kimentek a kertbe és ott megtalálták Kovács Zénó doktort. Egy padon ült a lugasban, ölében egy lábas zöldborsó, mellette Anikó ült s kifejtette az átnyujtott hüvelyekből a borsószemeket. Ebbe a foglalatosságba igen elmerültek.

— Öregem — mondta János és átnyujtotta a töltőtollát a barátjának — írd alá ezt a váltót itt. Mi most elmegyünk a telekkönyvi hivatalba, te csak maradj itt, ha majd mindent elintéztünk, akkor visszajövök érted.

— De már csak ittmaradnak ebédre — mondta Sallai Nagy András — meg kell innunk az áldomást.

NEGYEDIK FEJEZET,
amelyben valami kiszivárog.

1.

A telekkönyvi hivatal felé tartva, János még megmagyarázta Sallai Nagynak, hogy ezt a régészeti dolgot ne említse senkinek, ha nem muszáj. Nem akarja, hogy az egész város az ő barátján nevéssen.

Hanem a telekkönyvvezető helyettese történetesen éppen Parajh Marci volt. A hivatalos aktus elintézése s a telekkönyvi illeték lefizetése körüli dolgokat elintéztén, alig várta, hogy átszaladhasson a városházára, aholis előkerítette Suszter Janit s elmondta neki, hogy az egyik pesti ember megvette a Sallai Nagy András köves telkét. Tíz perc kellett ahhoz, hogy ez a hír szétterjedjen a városban, mint ahogy az olajcsöpp szétterjed a szöveten, lassan és folyamatosan, de feltartóztathatatlanul.

Délután két órakor már Flupánszky Tódor csa-

pos ezen tanakodott, Bonyavka órás ezen rágódott, Lukács Dönci, a vármegye leggazdagabb emberének fia ezt mesélte a kisasszonykáknak. Kecskéssy Szaniszló, akiről említettük, hogy Mátyás király híres lustáinak egyikétől származik, a méhesében ült egy hintaszékben, csöndesen ringatózva ingadozott az elalvás és az ébrenlét között és szeretete volna kitálatni, hogy miért vette meg a pesti ember azt a vacak földdarabot, de lusta volt gondolkodni és ha nem lett volna lusta, akkor sem találta volna ki, — a kastélyban Ulánszky Elek báró és szép felesége vitatkoztak erről a kérdésről és Csöppi kutyának is ráncos volt a homloka, nem lehetetlen, hogy e probléma miatt. Parajh Marci, aki helyzeti előnyénél fogva legelőször és legtöbbet tudott az ügyről, a kérdések áradatának áldozata lett, úgyhogy ez este nem háromnegyed tizenegykor, hanem már féltizenegykor hazavitték a kaszinóból abban az állapotban, amelyben egy baljós napon Noé apánkat találták a fiai. Az öt éve húzódó kártyaparti résztvevői, Raszkovszky Péter és Nagy Bandi, egy-egy kiosztás között olyan soká eltanakodtak erről az ügyről, hogy a kibicek majd megpukkadtak türelmetlenségükben: (A kibicek ugyanis már délután letárgyaltak mindent, ami letárgyalható volt.)

Délután Lukács Ede, a Sápvári Bank elnöke magához rendelte a titkárát és így szólt hozzá:

— Nos, Dezső, mit tudott meg abban az ügben?

Poross Dezső, Sápvár legelegánsabb fiatalembere, vigyázz állásba merevedett és kissé fontoskodó, de csinos arcán a nagy felfedezések és leleplezések pillanatainak kifejezése jelent meg:

— Ez a dr. Kovács Zénó igen neves régész — mondta. — Fővárosi szaklapokban több tanulmánya jelent meg a magyar renaissance és a rómaiak dáciai és pannóniai településeinek tárgyköréből. Bizonyos számítások alapján azt hiszi, hogy az illető telken található azok a Mátyás-korabeli kincsek, amelyeket állítólag Mátyás egyik alvezére zsákmányolt egy Podjebrád elleni hadjáratban és amelyeket itt ástott el a krónikák szerint.

— Ezt az illető mondja? — kérdezte Lukács Ede, feszült figyelemmel.

— Nem — felelte Poross — éppen ez az érdekes. A társaságában levő hírlapíró, bizonyos Fehér János, azt mondja, hogy weekend-házakat akarnak felállítani ezen a telken. Ehhez a kijelentéséhez ragaszkodik. Kucserát már kétszer elküldtem hozzájuk. Közvetlenül nem akarok informálódni. Weekend-házat! Öt kilométerre a legközelebbi víztől! Ötszáz méterre a legközelebbi fától! Itt, ahonnan a bennszülöttek is máshova mennek nyaralni! Haha!

Lukács Ede, a Dunántúl nagy pénzembere, különös arckifejezéssel nézett maga elé. Ez volt az a nevezetes Lukács-féle arckifejezés, amelyről semmi mást nem lehet mondani, mint hogy hallatlan respektust gerjesztett a tárgyaló felekben. Ez a különös

arckifejezés azt jelentette, közhit szerint, hogy Lukács Ede gondolataiban most messze megelőzi azokat, akikkel tárgyal, vagy akik valamilyen ügyben az ellenfelei. Ez az arckifejezés tette Lukács Edét nagygyá. Legalább is a közhit szerint. Most örökké kételkednem kell abban, hogy a napoleoni gesztusok előbb voltak, mint a napoleoni sikerek. Általában valamely karriernek, vagy társadalmi tüneménynek az okai később szoktak jelentkezni, sokkal később, semmint a tünemény lefolyt. Utólag, magyarázatok és kommentárok formájában. Kétségtelen, hogy ez a Lukács-féle arckifejezés azért döbbenti meg az embereket, mert már előzőleg hallottak róla. És valamely túlbuzgó titkár vette észre először, olyan időpontban, amikor Lukács már nagy volt. És lehet, hogy Poross Dezső volt ez a túlbuzgó titkár.

2.

Sok apró, lényegtelennek látszó párbeszéd és esemény folyt le és történt a délután folyamán, amíg az ostromállapot-szerű hangulat beállott Sápvárotn, amelyre Fehér Jánosnak és Kovács Zénó dr.-nak szüksége volt. Ahhoz, hogy szélhámosságuk sikerüljön, nem kellett semmit tenniök, — ahhoz csupán az kellett, hogy az emberekben ne csalódjanak. Hogy ne csalódjanak az emberek kapzsiságában, mohóságában, kíváncsiságában, fecsegőkészségében és fantá-

ziájában. Ezt a napot, amint később leírjuk, a két szélhámos Sallai Nagy András uram házában töltötte és olyan módon szórakoztak késő estelig, mintha nem is lennének szélhámosok. Ellenben a város megtelt suttogással, találgatással, az emberek kérdeztek és feleltek. Aki ebben a pillanatban kérdezett, az a másik pillanatban válaszolt. Ebben a pillanatban még semmit sem tudott, a másikban már órákig magyarázott a szomszédjának. A toronyőr minden félórán körüljárta a tornyot, Bonyavka lehúzta a redőnyt, Kecskéssy Szaniszlót felöltöztette az inasa, Ulánszky báróné sétálni vitte a kutyáját, Simeneczné a Bodza utcában megverte a gyerekét, a gyerek sírt, az utca pissegett. Amint leszállt az alkony, Bus Laci beült a konflisba és kivitette magát a szőlőjébe. Innen, a szőlőből nézve olyan volt a város, mint egy Franz Sedlacek-kép. Kísérteties fények úsztak a torony körül, a házak egyik fele fehér volt, a másik fele fekete, a fák ágai vékonyra nyúltak az alkonyi ködben, mintha szellemek ujjai lennének és míg Felsősáp tornyán még egy messzire távozott nap sugarai fénylettek, addig Sápvár keleti fele teljesen eltűnt a ködben.

3.

Lukács Ede hazavitette magát a kétemeletes vilába, amely a Fő-utca és a Győri-út sarkán állt. Keresztülment egy szobán, amelynek padozatát és fa-

lait vastag és drága perzsaszőnyegek borították s amelyben egy zongoránál a lánya ült, az ablaknál pedig a felesége. Félhomály volt a szobában. Minden kép, dísz tárgy, fal gazdagságot lehel. A zongoránál ülő lány fogalom volt a megyében. Lukács Sári! Amikor ezt a nevet valaki az olvasók közül kimondja, nem érezheti az elfogódottságnak, tiszteletnek és irigységnek azt a minden idegszálát előntő izgalmát, amelyet a megyebeliek éreznek ilyenkor. Lukács Sári!... Magas, sötétszőke hajú, karcsú, szép, büszke lány, akit a legszebb hintó vitt az iskolába, amikor még iskolába járt és ha rosszul tanult, akkor a tanárok buktak meg, nem ő...

— Dönci nincs itthon? — kérdezte a nagy ember, amint átment a szobán.

— Nincs, miért lenne itthon? — hangzott a stereotip felelet Lukácsné részéről. Lukácsné még csak harmincnyolcéves volt, de néhány évvel ezelőtt elhízott és ez a sorscsapás a kedves, kedélyes és barátságos aszszonyból keserű és önmagával meghasonlott lényt teremtett. Minden elképzelhető módot kipróbált, hogy lefogyjon, de minden fogyókúra után néhány kilóval kövérebb lett. Úgy érezte, hogy minden elemi erő és a természet minden titka összefogott ellene és minden élő ember rajta mulat.

Idővel olyan intenzíven bánkódott efőlött, hogy az állandó rágódás és búslakodás következtében teljesen lefogyott. Most soványabb, mint valaha, de jókedve nem tért vissza többé.

Lukács Ede a dolgozószobájába ment és az íróasztalához ült, amelyet rejtélyes okokból nehéz vörösmárványlap borított. Leült és egy ceruzát vett a jobbkeze mutató- és gyűrűsujja közé s azzal dobolni kezdett.

E pillanatban még nem volt tisztában vele, hogy mi a tennivaló. Egy Lukács Ede a döntést mindig és kizárólag Lukács Edére bízta és így gyakran történt, hogy valamely fontos ügyben másnapra halasztotta a döntést és amikor másnap reggel felébredt, az első gondolatát úgy fogadta, mint parancsot. Vakon bízott önmagában; egészen bizonyos volt felőle, hogy pénzügyi dolgokban tévedhetetlen a szimata.

4.

Lukács Dönci pedig, a fia, végigment a Kaszinó olvasótermén és megkérdezte a Kaszinó titkárától:

— Az apám nem volt itt?

— Nem, — felelte a titkár — miért lett volna itt?

A helyzet az volt, hogy sem az öreg a Kaszinóban, sem a fiatal Lukács otthon nem volt találhatók. Talán a legritkább esetekben... Valami hanyag elegancia volt abban, olyasmit kérdezni, amire az ember ismeri a választ.

A kávéház előtti terrazon három fiatalemberből álló társaság iddógált. Elhatározták, hogy addig nem

fekszenek le, amíg a két pesti idegen haza nem tér a szállására.

Az éjszaka leszállt és addig nem lesz reggel, amíg Virág Samuné ki nem rázza a porrongyot az ablakán.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ÖTÖDIK FEJEZET,

amelyben két szélhámosok mutatkoznak.

1.

János és Sallai Nagy András elvégezvén dolgukat a különféle hivatalokban; kicserélvén különféle okirataikat s megiván az áldomás No. 1-et a Szarvasban, elindultak hazafelé, miközben János némi aggodalommal gondolt a barátjára.

Örömmel vette, hogy egyedül intézheti a telekvásárlás ügyét és nem kell attól tartania, hogy tudós barátja belekotyog az ügylet lebonyolításába. De vajjon ő, aki oly könnyedén feledkezik el mindarról, ami a közelmúltban történt — s nála Kr. u. 1500-ban végződik a közelmúlt — vajjon ő, mondom, nem feledkezett meg arról, hogy a szélhámosi státus titoktartást parancsol?!... János többízben belátta, hogy jobb lett volna egyedül indulni a bűn útjaira. De mi lett volna Zénóból nélküle?!...

Ha valamely bűnhöz segítőlársra van szükséged, ó, halandó ember, úgy válaszd meg, hogy ne legyen szórakozott. Dehát János nem választhatott szabadon.

2.

Amikor a házigazda s a szőke ifjú eltávoztak, Anikó néhányszor körülforgatta szemeit a kerten, mintegy Julist keresve. Julis nem mutatkozott. Hosszú, fehér ujjai között szaporán forgatta a lány a borsóhüvelyeket; peregtek a sikos, kövér, zöld borsószemek.

Zénó oldalt ülven, a lány profilját látta; ez a profil szép volt. Mint tárgyi észlelet, Zénó számára is felfogható volt e tény s míg a borsóban vájkált, nem vette le szemét ez említett profilról.

— Mit néz? — kérdezte a lány, bizonyos neheztelő zavarral.

— Én?! — kérdezte Zénó.

— Igen, maga.

— Tényleg — sóhajtott a fiatal tudós.

Anikó felnézett és elvörösödött.

— Azt kérdezem, hogy mit néz?!

— Hogy mit nézek?!

— Igen. Hogy mit néz!

— Én?!

— Igen!

— Én nem nézek semmit.

A dolog ezzel elintéződött. Olyan a világ rendje, hogy az ilyesmit le kell tagadni. És a tagadásban hinni kell. Kovács Zénó dr. nem néz semmit. Ez a tény. Alljon elő, aki kételkedni merészel.

A fiatalember a torkát reszelte.

— Nekem ne jöjjenek azzal, hogy a kulináris munka fárasztó.

Anikó pedig éppen ezzel «jött neki». Hogy csak művelné naponta! És egész délelőtt! Majd megúnná. Mire a lovag: «a maga társaságában soha!» «Ugyan, ezek üres bókok!» «Nem, komolyan beszélek!» «Tudom!» — és legyintés.

Ezzel a társalgás végképpen elsekélyesedett. A fentieket minden új ismeretség első tíz percében elmondják egymásnak az emberek, akár azért, mert jobb nem jut eszükbe, akár azért, mert óvatosan ki akarják tapogatni egymás szellemi képességeit.

Idáig eljutván, mindketten belátták, hogy saját színvonaluk alá süllyedtek.

Zénó felemelt egy borsóhüvelyt és a napfény felé tartotta, amely átvilágított rajta s átlátszottak a borsószemek.

Most meg tudta volna mondani, mit néz, de most nem kérdezték tőle. A fekete kis gömböket nézte a hüvelyben, olyan volt ez, mint egy röntgenfelvétel. A lány pedig közben nyilván befejezte a fejtést, felugrott, lesöpörte a kötényét és azt mondta:

— Most, ha már mindenáron részt akar venni

az ebéd elkészítésében, akkor bejöhet velem a konyhába.

A konyhában meleg volt, mint nyáron általában és különösen a konyhákban. Rengeteg légy volt a konyhában és a legyek között nyolc-tíz légyfogó papiros csüngött felülről. Ha az ember a légypapírok között suhanó, keringő legyeket figyelte egy darabig, akkor arra a meggyőződésre kellett jutnia, hogy van a legyek között egy közlekedési rendőr, aki a forgalmat irányítja s akinek az éberségén múlik, hogy egyetlen légy sem került, még véletlenül se lépre.

Ott volt továbbá Julis, aki a legyeket hajtotta s ezt a legyek kitűnő szórakozásnak tekintették. Hagyták magukat hajtani, mert a hajtás által kellemes, hűvös légáram támadt s abban jobban esett nekik a repülés. A tűzhelyen három hatalmas fazékban forrt, süstörgött és rotyogott valami a fedők alatt. Étvágygerjesztő illatok áradtak.

Zénó nagyon eredetinek találta ezt a helyet, — olyan érzések költöztek a szívébe, amelyeket a sokéves pesti robot alatt, a tejcsarnokokban, sötét kifőzdékben, sőt az elegánsabb vendéglőkben sem érezhetett. Ez a jó érzés eláradt benne s vidáman hunyorgatva ült bele egy lábas hámozott burgonyába, majd közvetlenül utána rálépett egy csirkére és végül az ajtóban megállt, olyan kicsire húzva össze magát, amilyenre csak lehetett.

Anikó most nem nagyon ért rá foglalkozni vele. Egyenkint felemelte a fedőket, megszagolt, megízlelt,

felülvizsgált mindent s miután hadvezérhez méltó pontossággal kellő utasításokat osztogatott Julisnak, ismét elhagyta a konyhát. Zénó természetesen követte.

Most az üvegverandára mentek, ahol az asztalon ott állt még az üveg eperpálinka, már tudniillik annyi, amennyit a két másik úr meghagyott.

— Foglaljon helyet — kínálta Anikó — és igyon egy kupicával.

Betöltötte a fehér, illatos italt és Zénónak nem volt bátorsága visszautasítani. Nemigen ivott mást egyébként, mint barna sör, de a lány szemébe nézve, megitta volna a vitriolt is. A lánynak ugyanis szép szemei voltak.

Ez ismét olyan ténynek bizonyult, amely erőszakosan ette be magát a doktor úr tudatába. Kénytelen volt többízben lesütni a szemét, de valami ellenállhatatlan kényszer hatása alatt mindegyik esetben rögtön utána ismét felsütötte. Olyan látvány volt ez, amely felett nem lehetett napirendre térni. És Zénó csodálatosképpen úgy vette észre, hogy nem is szándékozik. Ezek a szemek nem arra teremttettek, hogy nézzenek, hanem, hogy őket nézzék.

— Kár, — mondta közvetlenül — kár, hogy pont most lettem szélhámos.

— Nem értem — mosolygott a lány és kíváncsian várta, hogy mi lesz a csattanója ennek a tréfának.

Zénó levette a pápaszemét és megtörölgette. Az-

után visszarakta és tekintete a távolba siklott. A távol ez esetben a sziklás földdarab volt, amelyet János, ez a rejtélyes ember, az imént megvásárolt valami módon annak a lánynak az apjától, akinek szép szeme és szép profilja volt. Ez a tényállás, szögezte le magában Zénó, pontosan ez.

— Igen, — erősítette meg — szélhámos lettem.

Valami lehetett a tekintetében, ami a lánnyal megértette, hogy nem olyan szokványos tréfának a bevezetője volt ez a mondat, amilyenhez a sápvári ifjaktól volt szokva. Valamit átérzett abból a különös lelkiállapotból, amely a frissen elkövetett bűn és a tiszta és ártatlan lélek keveredéséből áll elő, mint benzínből és levegőből az a gázkeverék, amely a motorokat hajtja.

— Magyarázza meg, — mondta kissé meghökkenve — nem értem mit akar mondani.

— Nem vette volna észre rajtam? — csodálkozott Zénó. — Tényleg nem?

— Nem. Mit?

— Amit említettem... Én és a barátom, mi ketten letértünk az egyenes útról.

— A motorkerékpárjuddal? — próbált élcelődni a lány. De ez csak olyan kínos igyekezet volt.

— Nem — csóválta a fejét Kovács úr. Egy pillanatig se gondolt arra, hogy a lány szemében elveszti értékét, hanem igenis arra gondolt, hogy milyen nehéz kifejezni valamit és mennyire irígylésreméltó ember az a Fehér Jani, aki bármit ki tud fejezni,

amit akar. (És különösen irígylésreméltó, mert nem mindent akar kifejezni, amit tud). Így tehát Zénó kénytelen volt egyre mélyebben belefeküdni a magyarázatba.

— Hallott már arról, hogy szélhámosok vannak?

— Hogyne — felelte a lány. — Hallottam. De nem olyannak képelem őket, mint amilyen maga.

— Lehet, hogy nem olyanok — vallotta be a doktor. — A fehér fajoknak csak néhány alaptípusa van és a rengeteg ember, akit az ember lát, mindennek a néhány alaptípusnak a variációja. Én nem vagyok szélhámos típus. Sőt. Barátom azt állítja, hogy egyenesen alkalmatlan vagyok erre a hivatásra. Nem azért azonban, — nehogy mentegetődzésnek vegye — mintha nem volna elég bűnös ösztön bennem! Hanem azért, mert, szerinte, szórakozott vagyok. Csa-csiság! Ez a tévhit onnan ered, hogy egyetemi éveink során, amikor még apanázst kaptunk hazulról és időnként vendégeket hívtunk magányos lakunkba, egy kellemetlen eset történt velem. Azelőtt ugyanis gyakran előfordult, hogy vendéget hívtam és elfeledkeztem róla később, úgyhogy amikor jöttek, én nem voltam otthon. Vagy engem hívtak meg és nem mentem el. Ez azonban még nem keltett akkora feltűnést, mint az az eset, amikor Janit és még néhány barátomat meghívtam legényvacsorára és amikor megérkeztek, — otthon voltam. Ugyanis én úgy emlékeztem, hogy én voltam meghíva hozzájuk, — de elfelejtettem elmenni. A barátom legalább is így ma-

gyarázza a dolgot. Azóta rajtam ragadt az a bélyeg, hogy szórakozott vagyok.

— Kissé eltért a tárgytól — mondta a lány komolyan.

— Igen, meglehet. A tárgy nehéz. És nem is tudom, hogy érdekli-e.

— Hogyne érdekelne, — felelt Anikó — amikor a vendégeinkről van szó és amikor éppen most kötöttek üzletet az édesapámmal.

Zénó kényelmetlenül feszengett a székén.

— Az az érzésem, — mondta — sőt, meg vagyok győződve róla, hogy az az irányváltás, ami az életünkben beállott, nem érinti az ön édesapját, legalább is el sem tudom képzelni, hogy én, illetve a barátom bárkinek is kárt akarjon okozni. Erre vonatkozóan határozottan megállapodtunk.

A lány lehorgasztotta a fejét.

— Én — mondta — még sohasem hallottam olyan szélhámosságról, amely valakinek ne okozott volna kárt.

— Miért? — kérdezte Zénó kissé megdöbbenve.

— Mert a szélhámosság lényege az, hogy valakit meg kell károsítani.

— Kérem! — kiáltotta Kovács Zénó dr. — kérem, higgye el nekem, vegye tudomásul, hogy ilyesmiről szó sem lehet. Azt hiszem, nyugodtan elmondhatom mind a kettőnkéről, hogy becsületes szülőktől származunk és a becsület előttünk szent!

— Megkönnyebbüléssel hallom, — mondta a lány

enyhe gúnnyal — de hogy egyeztetni ezt össze a szélhámosság fogalmával?

— Nem tudom — felelte Zénó őszintén — nem én egyeztettem össze, hanem a barátom. Meg kellene kérdezni tőle. Ő sokkal jobban és érthetőbben fejezi ki a dolgokat, amelyeket ki akar fejezni.

— Igen, igen, — mondta a lány — de hát mégis miből áll a szélhámosság, amelyet elkövettek?

— Még nem követtünk el — felelte Zénó határozottan és a lány csinos arcán bizonyos megkönnyebbülés suhant végig.

— Még nem követték el? — kérdezte.

Zénó egyenesen a szemébe nézett.

— Még nem — felelte határozottan.

— És mikor akarják elkövetni?

— A közeljövőben — vallotta be.

— És nem lehetne lebeszélni magukat erről?

— Az az érzésem, hogy... Nem tudom. Nem tudom, a barátom dönt ilyen kérdésekben.

— Szeretnék beszélni a barátjával — mondta a lány szigorúan.

Zénó meghökkent. Úgy volt vele, mint nem sokkal előbb az édesanyjának írt levéllel. Egyszerre rájött, hogy olyasmiket mondott, amiket nem lett volna szabad mondania. Talán árulást követett el? Lehet.

A lányhoz fordult és bizonytalan mozdulatot tett a kezével.

— Nagyon szeretném megkérni, — mondta —

vagyis, igen lekötelezne vele, ha nem szólna a barátomnak.

— Miről?

— Amiket itt mondtam magának.

— Miért?

— Nem lett volna szabad megmondanom, hogy szélhámosok vagyunk — mondta Zénó enyhe kétségbeeséssel. — Attól félek, hogy bajba fogom keverni a barátomat. Kérem, ne árulja el neki, hogy szóltam. Megértheti, hogy az ilyesmi titok.

A lány szigorúan nézett rá.

— Kérem, — mondta — nem fogom elárulni, főleg aggódnia. De azt hittem, hogy súlyt helyez rá, milyen véleménynyel vagyok magáról.

Zénó izgatott lett. Felkelt, majd ismét leült. Megfogta az előtte álló üveget, majd elengedte. Levette a pápaszemét és visszarakta, a nélkül, hogy megtörölte volna.

— Igen! — mondta élénken — súlyt helyezek rá. Kérem, ne ítéljen abból, amit most mondtam. Várja meg a dolgok kialakulását. Esetleg nem lesz szükség arra, hogy beszéljek a barátommal erről. Talán az élet maga megakadályozza, hogy elkövessük a tervezett... hm...

— De hát mit terveznek? — kiáltott a lány.

— Oh, nagyon komplikált dolog, nem is tudnám elmondani — felelte Zénó és valóban nem is tudta

volna. A lány azonban nem hitte el ezt. Egészen bizonyos volt benne, hogy Zénó a terv érdekében titkolódzik.

3.

Ki tudja, hogy alakult volna ez a beszélgetés, ha nem érkezik meg a sokat emlegetett «barátom» Sallai Nagy uram kísérelében.

Amint megérkeztek, Anikó eltűnt a konyhában, hogy az ebéden elvégezze az utolsó simításokat. Erre nagy szükség is volt, mert az urak a töméntelen sörivástól meglehetősen megéheztek, — Zénó is éhes volt, bár ezt nem vallotta be magának. Másnak még kevésbbé. János azonban nyíltan panaszkodott a gyomrára, amely követelődző módon kezdett fellépni.

Az ebéd, amely igen kitűnő volt, gasztronómiai részét tekintve, — mint társas összejövetel igen különösen folyt le. János és András úr jókedvűek voltak és beszédeseek. Anikó azonban hallgatott és ami a beszédet illeti, csupán a kínálásra szorítkozott. Zénó pedig meghökkenve figyelte. Persze, egy levelet az ember esetleg még a levélszekrényből is kipiszkálhat, — pláne a sápvári levélszekrényből — amely olyan öreg, hogy egy hüvelykujjal be lehetne nyomni — a kimondott szó azonban visszavonhatatlan. Anikó rosszkedvű volt és erről kétségtelenül Zénó tehetett.

Késő délután volt már, amikor felkeltek az ebéd-től és a méhesbe mentek. András úr bort hozatott

a közeli vendéglőből és most mind a négyen ott ültek a földbe dorongolt lábakon álló asztal körül.

Bodzaillat terjengett, nehéz és édes illat ez. Időnkint megjelent egy öreg liba, hét kis sárga libával, amelyek ott lábatlankodtak az asztal körül, majd ismét elvonultak. Galambok és méhek rajzottak a levegőben, meleg volt, fülledt meleg, mély, teli nyár.

János pesti kalandjait mesélte. Valamint előadást tartott Sallai Nagyéknak a pesti erkölcsökről. Kitűnő előadó lévén, végül Anikót is megnevettette. Sőt odáig vetemedett, hogy a pesti szélhámosok különböző típusairól tartott előadást, aminek folytán Zénó feszengve ült a székén.

Beszélt például a kávéházi bliccelők különféle, gyakran lángelmére valló trükkjeiről. Elmondta például annak az embernek az esetét, aki a kisfiával beült a kávéházba, ott megittak két kávé, komplett reggelivel, cigarettát vásárolt, majd megkérdezte a főpincért, hogy hol van a legközelebbi borbély. A főpincér megmagyarázta, mire az illető megkérte, hogy vigyázzon addig a kisfiúra, amíg ő visszajön a borbélytól.

Miután három óra hosszat nem jött vissza, a főpincér végül is elvesztette a türelmét és odament a kisfiúhoz:

— Te nem vagy nyugtalan, hogy apukád még mindig nem jött vissza?!

— Nem apukám — felelte a kisfiú.

— Hát kicsoda? — rémüldözött a pincér.

— Nem tudom. Megszóltott az utcán, hogy akkor-e reggelit enni vele.

Ehhez hasonló történetek kitűnő zöldszilváni mellett mindig alkalmasak arra, hogy a hangulatot fokozzák. Észre sem vették és már hat óra lett és Anikó ismét felkerekedett, hogy vacsoráról gondoskodjék. Zénó egynéhányszor megrángatta János kabátját az asztal alatt, sőt egyszer nyíltan meg is mondta, hogy illetlenség ennyi ideig igénybe venni a háziak vendégszeretetét és itt volna az ideje, hogy távozzanak. Sallai Nagy uram azonban hallani sem akart erről.

Pompás vacsora következett, majd Anikó zongorázott. Zénó még sohasem élvezett úgy zenét, mint ezt, aminek nemcsak Anikó kitűnő játéka volt az oka, hanem nyilván az is, hogy Zénó abszolúte nem értett a zenéhez.

Egyre újabb és újabb palackok kerültek az asztalra — most már bent ültek a hűvös szalónban — és végül előkerült az, ami ilyenkor elő szokott kerülni, a családi fényképalbum. János elszörnyedve nézegette a tíz centiméter magas gallérú nagybácsikat, kocsikerék-kalapú nagynéniket, Ödön bácsit önkéntes korában, Malvin nénit a Városligetben és így tovább...

Végül is Sallai Nagy András uram — éjfél felé járván az idő, így szólt:

— Látom már, hogy az én kislányom álmos. Azzal a feltétellel elengedlek benneteket, hogy nekem

itten túrás vagy ásás közben minél gyakrabban benézzetek a portámra, nagyon derék gyerekek vagytok. Nem is tudtam, hogy Pesten ilyenek is vannak.

Zénó szerényen vonogatta a vállát és kétrét görnyedt Sallai Nagy András előtt. János azonban kedélyesen megveregette a vállát és megígérte, hogy majd teszi tiszteletét.

Elbúcsúzván, Anikó kikísérte őket és megvárta, amíg a motor begyulladt. Elég soká kellett várnia. Majd elszörnyedve nézett a tákolmány után, amely döbbenetes morajlás közepette S-betű alakban haladt az úton.

4.

A kávéház terraszán még mindig ott ült a három fiatalember, akik azért ültek ott este óta, hogy megvárják a pestieket. Így aztán nem lehetett lefeküdni, meginvitálták őket az asztalukhoz és vidéki méretekben is hatalmas borozás kezdődött.

A három fiatalember eleinte olyan megilletődött volt, mintha legalább is két pesti futballistát láthatott volna vendégül. Később azonban meggyőződtek róla, hogy ezek a pestiek, akik jelenleg Sápvár legfőbb szenzációjának számítanak, épp olyan hús-vér emberek, mint a sápváriak, ha valamivel rejtélyesebbek is. A három fiatalember egyike aztán konfidens is lett és egyenesen, nyíltan megkérdezte Jánostól, hogy miért jöttek Sápvárra tulajdonképpen.

— Tudod, — mondta János és mutatóujját a szája elé tette — ezt ne kérdezd tőlem. Pláne most, amikor kissé... hm... be vagyok... csípve.

A fiatalember erre összenézett — jelentőségteljesen — a másik két fiatalemberrel. A másik két fiatalember viszonzta az összenézést. János pedig elnézett a fejük felett, kissé talán keresztbe álló, de mindenképpen világoskék szemekkel, a felsősápi szőlők irányába, ahol az ég derengelt és halvány gyöngyszürke csíkok képződtek rajta. Hajnalodott.

Zénó arra a lányra gondolt, akinek a szemét és profilját olyan alaposan megbámulta az elmúlt napon. Szíve az alkohol következtében talán kissé hevesebben vert, mint egyébkor. És bármennyire küzdött a bűnös gondolat ellen, a baráti környezet, az ódon kisváros, a derengő hajnal, a negyedik dimenzióban lebegő csodálatos barna szempár és az elfogyasztott alkohol hatása alatt csaknem felordított: hogy egészen jó dolog szélhámosnak lenni...

HATODIK FEJEZET,
amelyben Jánost megkörnyékezik.

1.

A reggel Sápvárott is csak reggel. Feljő a Nap s lemegy a Hold.

A «*Lassan a testtel*»-dalárda sárga épületére kitűzik a háromszínű lobogót. Arramenők találgatják, minő alkalomból vajjon?! Amikor gyászlobogót tűznek ki, az a kérdés: ki halhatott meg?!... Ami gyakran fordul elő, mert a «*Lassan a testtel*»-dalárda országos hírű együttesének többé-kevésbbé mindenki tagja volt.

Lukács úr inasa segítségével felöltözik; végigmegy a szalónon, amelyben felesége s lánya tartózkodnak.

— Dönci már elment?! — kérdi a nagy ember.
S Lukácsné halkán felel:

— Miért ne ment volna már el?!

A közhivatalok megtelnek közhivatalnokokkal, a magánhivatalok magánhivatalnokokkal. A konflis-
standon kiki felrakja lovának keskeny fejére a zabos-
zsákot. A lovak beletemetkeznek; — mert ugyan kit
érdekel a világ, ha zabostarisznya van a fején?!

Míg Kovács dr. úr alszik, — hiszen tegnap
ivott s ez teljességgel szokatlan volt nála, — János úr
már a főtéren sétál s megállván a stand előtt, maga
elé bámul.

A kövezet bámulatosnak mondható. Néhány négy-
szögölnyi darabon lapos kövek, másutt gödör,
egyebütt keramit. Melyik polgármester művéből mi
maradt. Itt a stand környékén elég piszkos is.
A bádogkarszalagos utcaseprők itt is söpörnek ugyan,
de csak fél-ambícióval. Mert minek takarítani a lo-
vak alá?!

Igy aztán a polgármester úr ablakán, odafönt,
beáramlik az istállószag, holott istálló nincs is.

János csak áll s szemléli a lovakat.

2.

A kocsisok meg őt.

Ki kellene menni az újonnan vásárolt telekre; a
Kovács Zénó telkére. A szélhámosság kezdetét veszi.
Lássák az emberek, hogy a Rejtélyes Terület mától
kezdve állandó felügyelet alatt van. Pontosan fel
kell mérni; a megyei levéltárból történelmi doku-
mentumokat előkotorni; munkásokat felfogadni...

— Ez mind az én dolgom — gondolta Fehér Jani; a barátjára nem számíthatott. Zénó csak hallgatólagosan szélhámos.

Ha azonban gyalog megy ki a telekre, arra nincs tanu. Aki konflison megy, azt megnézik a sápváriak.

Már a kocsisok figyelmesek is lettek rá; ki a jobbszemét nyitja rá, ki a balt; zsíros kalapjuk alól szemlélik a kocsisor mentén ácsorgó idegen urat.

Mert az alku, az nagy és szent dolog Sápvárott. Minden tárgy annyit ér, amennyit az árából le lehetett alkudni; minden gazdasszony annyit ér, amennyivel olcsóbban vásárol, mint a másik. Évszázados igazság ez.

János alföldi gyerek; de Sápvár nincs messze az Alföldtől. Amúgy is olyan, mint egy alföldi kolónia. Csendes, álmos, maradi.

János igen otthon érzi itt magát, csak áll, magába süllyedve, mintha csak el akarna tűnni a kalapja alatt, a világ elől. S így tesznek a kocsisok is.

A cél az, mindkét részen: ne higgye az egyik, hogy a másiknak szüksége van rá.

Az idegpróba percekig tart. Míg végül a leg hátulsó kocsi gazdája, bizonyos Ótott Kovács János, megszólal.

— Mönni akar az úr?!

János felnéz, álmatagon. Süt a nap, bólínt rá; a szürke ló balról jobbra csapja át a farkát.

Hosszú csönd, amelynek végén ismét Ótott Kovács János szólal:

— Kocsim száma nomeró hét.

János beleegyezően bólint.

— A számmal, — mondja — azzal nem is vóna baj. Csak az ár ne legyen magas.

— Az ár?!

Ótott Kovács összehúzott szemmel néz a napba. Kerek, tatár koponyáján pörge kalap, rövidre nyírt haján egy légy mászkál le s fel.

— A taksát gondolja az úr?

— Azt.

Ótott Kovács érzi, itt a pillanat, amikor nem szabad elsietni a dolgot. Mert ha az úr azt hiszi, hogy ő nem bír meglenni eme fuvar nélkül, akkor téved. Megbír ő lenni nélküle. Habár elkelne a pénz.

— A taksa?! — dörmögi, — az attúl függ, hová akar mönni.

János előveszi ezüst cigarettaárcáját — azaz, ne legyünk már mink is szélhámosok: ezüstözött, — kivesz egy Extrát, merthogy olcsóbb cigarettát csak nagyurak szívnak manapság:

— Tudja, hol lakik Sallai Nagy András úr?!

— Tudom hát.

— No, azon túl, valamivel kijebb van a telke. Azaz, hogy a telkünk. Hát oda.

Ótott Kovács János magába roskad. Ez már meggondolni való. A Madocsai-úton az a bizonyos köves telek... aki aztat megvette, az vagy bolond, vagy

nagyon gazdag, avagy pedig mind a kettő. Attól keveset kérni az útért nem lehet.

— Az bizony messze van, — véli Ótott Kovács. — Azér külön zab jár a lónak.

— Mennyit kér, mégis?!

— Két pöngőt, — feleli János bácsi; de csak úgy oldalrul, mint akinek mindegy.

— Két pengőt?! Az sok. — S Fehér úr már a következő fogat felé figyel.

— Egy nyolcvan, no.

— Nincs a kocsiján takszaméter?!

Ótott Kovács legyint.

— Nem métörre megy a taksa. De ha az úr ennyire fogához veri a garast, akkor mönnyön mászal. Ott van a Pap Mihály, annak a lova is húz; kivált amelyik napon önni kapott.

Fehér úr akkorra elunta a vitát s odébb lépett. Fene a büszke kocsisát, olyan jól megy neki, hogy már alkudni se hagyja az embert! Azért sem ezzel megy!

S amint elfordult, a Fehér Bikáig húzódó kocsisor eleje felé, ezzel a félfordulattal még egyszer súrolta a pillantása Ótott Kovács János izzadt, kerek arcát.

S egy ezredmásodperc alatt meglátta a csalódást ezen az arcon. Ezen a kerek, fáradt arcon; ezekben a hirtelen kialvó, gyámoltalan, beletörődő, barna szemekben. Az egész ember hirtelen elszontyolodott a bakon.

János hirtelen megszánta. Könnyűvérű nőknek s

szélhámosoknak vannak ilyen jó, érzelmes pillanataik. De lehet, hogy ez nem is érzelmesség volt; hanem együttérzés. Néhány millió ilyen fáradt, barna szem: ez a magyarság. Megpróbálnak nyeglén, ravaszkodva hunyorogni, de ha az ember elfordul, kihunynak; szomorúak lesznek, mint a harangos, pókhálós alkony.

— Legyen két pengő, — mondta János, csaknem vidáman — hanem ne szóljon senkinek róla, hova megyünk.

Felkapaszkodott hát az ülésre. Elnyúlt a kopott takarón, amely öreg volt, mint maga a kocsi, de forró, mert reggel óta sütötte a nap.

A kocsis meglegyintette ostora hegyével a gebe nyakát.

— Mariska, — mondta nyújtottan s a ló elindult, kiválván a kocsisorból.

Végigmentek egy hosszú, egyenes, valamint két rövid, görbe utcán. Balról nagy, vöröskeresztes tábla egy sárga házon:

MENTŐK.

János elmosolyodott. Eszébe jutott Nagykőrös, ahonnan származott, a mentőket ott is rövid ő-vel írták. Vajjon minő rejtélyes összetartás eredményezi ezt?!

Bár viszont, Kecskeméten azt mondják, a kőrösi MENTŐK tulajdonképpen forgalmi szabályzat; csak a másik oldalról lekopott az, hogy GYÜTTŐK.

2.

Kiérven a telekre, János lekászolódt s bement a kövek, papsajtók, gyíkok s emeletes kórók közé. A telek szélén egyetlen szál magas mályvaszár virított feslő rózsáival.

Ótott Kovács is leszállt a bakról s János látta, hogy bizony az nem restell utána jönni. Mariska meg a kocsit húzta az út szélire s legelészni kezdett. Zabot ígértek neki; de Mariska tudta, hogy az ilyen ígélet akkor biztos, ha a pasas fizetett már; de még akkor se biztos. Mert akkor Ótott Kovács még átesik azon a lelki válságon, amelyben a zab s a pálinka közt kell választania. S amilyen biztos, hogy Mariska a zabot szereti jobban, olyan biztos, hogy Ótott Kovács meg a pálinkát.

Ostorral a lábszára mellett odaállt Fehér úr mellé, aki a Nap felé fordult s fürdőzött a forróságban, zümmögésben, bodzaillatban.

— Minek vették mög az urak ezt a szemétdombot? — kérdezte illemtudó arccal, — hiszön' nem jó ez építkezésre. Fenéig kű.

— Tudom, — suttogta János — dehát ez titok.

Ótott Kovács lesütötte a szemét. Ha titok, az persze más. Tisztelte a mások titkait.

— Éppen a sok kő miatt vettük meg, — mondta mégis halkan a pesti úr; de nem olyan halkan, hogy Ótott Kovács meg ne hallja.

— A kú miatt?! — ámult a kocsis. Fehér úr bólintott.

— Bizony.

— Hát van a kúnek értéke?!

— Van bizony. Meg ami közte van...

János hirtelen elhallgatott, mint akinek túlságosan sok szaladt ki a száján. Megfordult s megragadta Ótott Kovács keszeg vállait, hogy az az ostort is kiejtette a kezéből.

— Hallja! — rivallt rá — magát meg fogják környékezni, hogy hova hozott engem s miket mondtam magának!

— Fenét engöm! — szedte össze magát a kocsis.

— De bizony, még talán pénzt is ígérek magának, hogy beszéljen!

— Neköm?!

— Igen. De ha becsületes ember, akkor megtartja az ígéretét, hogy semmit se kotyog el ebből.

— Mög én, — bólintott hevesen Ótott Kovács.

— No akkor mehetünk vissza.

A konflison döcögván, Fehér úr bizonyos volt benne, hogy Ótott Kovácsban olyan szövetségest talált, amilyenre szüksége van. Fog az fecsegni, bizony s majd felveri a telek hírét!

3.

Amint visszaértek a főtérrre, János kifizette a fuvart s bement a kávéházba. Leült egy légyfogó papiros alá s onnan figyelt.

Nem telt el három perc s egy finom ruházatú, előkelő fiatalember állt meg Ótott Kovács kocsija mellett.

János megkönnyebbülten sóhajtott; lapokat rendelt s hátat fordított a főtérek.

4.

A finom külsejű fiatalember Poross Dezső volt, a nagy Lukács titkára.

Felszólt a kocsisnak, aki mintegy megkövülve ült a bakon. A földes hátú légy ismét elfoglalta helyét a tarkóján.

Dezső a lámpának támaszkodott:

— Hol volt, János bácsi?!

Ótott Kovács mereven ült.

— Itt vagyok, kéröm.

— De fuvarba volt.

— Vótam.

— Merre jártak?!

— A városba, mög a város körül.

Dezső körülnézett s gyorsan mondta.

— Öt pengőt kereshet, ha megmondja pontosan, hol voltak s miket tett és mondott az utasa...

Ótott Kovács lenézett a finom úrra.

— Öt pöngő nagy pénz, — mondta — de a böcsület még nagyobb. Ami titok, az titok. Ha mög-sütnek, se tudok sömmit.

Azzal hátramászott, az ülésbe s elaludt. Vagy legalább is úgy tett, mintha aludnék.

5.

Fél háromkor János éppen a feketéjét itta, amikor egy libériás inas lépett az étterembe. Meghívót hozott neki, címeres papiron.

Lukács Ede és neje szívesen látják ma este vacsorára Önt és barátját.

Csak ennyi volt a szöveg. János bólintott és zsebregyúrta. Az inas elment.

Zénó a pápaszeme mögül kétségbeesve bámult rá.
— Mi ez?! — kérdezte félszegen.

— Ez a siker, — felelte János. De Zénó félt a sikertől.

Délután mindketten elmentek a levéltárba; János azután felfogadott négy munkanélküli kubikost, akiknek egyelőre az volt a dolguk, hogy éjjel tüzet rakjanak a telken s ébren legyenek. Az egyik a kutyáját is magával vitte.

Igy aztán Sápvár nyugalma estére teljesen fordult! Kétségtelen, hogy itt, a kezük ügyében évek óta kincsek heverték! Kincsek, amik talán milliót érnek! És senki se tudta, tapostak rajta s most idegeneké lesz! Idegeneké! Bárki kiáshatta volna őket... Elsősorban Sallai Nagy András uram...

Estére Limeneczné elfelejtette megverni a gyereket. Lukács Dönci mint tapasztalt régész ejtette ámulatba Ulánszky báróékat vad meséivel. A Raszkovszky—Nagy kártyaparti félbeszakadt. Kecskéssy Szaniszló felvillanyozva ódalgott az idegen telek körül, hogy legalább lássa.

Bonyavka órás odaadta volna egész üzletét a Rejtélyes Telek feléért. Hátha abban a felében van a kincs?

Sallai Nagy András döngő léptekkel járt fel-alá a szobájában. Anikó zsebkendőt gyúrt a foga közé s csalódottan gondolt Zénóra. Vajjon kinek van igaza?!... Ótott Kovács János pedig fontoskodva mondta a feleségének:

— Hagyj békén, asszony, mondtam már neköd. Sokat tudok, de nem mondok semmit. Nem, ha mögsütnek se.

S a harangos, pókhálós, bodzaillatos alkony elült a sápvári völgyben; nyugodtan, mint mindig. Tücsökesirpelés hallatszott mindenfelé; de olyan messziről, mintha nem is volna igaz.

HETEDIK FEJEZET,
amelyben János végig igazat mond.

1.

Este háromnegyed nyolc lehetett, amikor János és Zénó a kávéház terrasán ülve, a poros akácfák lombjára bámultak s a korzó hullámzó népe rájuk. Így ültek ott s a rengeteg tipegő láb s az enyhe, kávéházi edénycsörgés ellenére is olyan csöndes és békés volt az egész, mint az a néhány pillanat, amely egy pásztorének elhangzása után telik el.

János az órájára nézett s halkán fűttyentett.

— Mennünk kell — mondta határozottan.

— Hová? — kérdezte Zénó megütődve.

— Lukácsékhoz — felelte János. — Lukács úr az a pénzmágnás, aki meg fogja tőlünk drágán venni a telket.

Zénó felvonta a szemöldökét s a Kelemen András szobrára bámult, amely a főtér közepén állt, mint

egy — bocsánat a profán hasonlatért — kővé meredt közlekedési rendőr.

— Lukácsékhoz — mondta megdöbbenve a doktor úr — fantasztikus! Egy pillanatig mintha kihagyott volna az agyam, nem tudtam megérteni, miféle telekről beszélsz. Most már emlékszem, persze. De nem mehetünk Lukácsékhoz.

Most János csodálkozott. Ilyen határozott kijelentést még sohasem hallott a fiatal régésztől, legalábbis újkori dolgokra vonatkozóan.

— Micsoda beszéd az, hogy nem mehetünk? — kérdezte. — Miért ne mehetnénk?

— Mert megígértem Anikónak, hogy náluk vacsorázunk.

— Miféle Anikónak? — kérdezte János, majd mindjárt hozzátette: — Hja, persze, tudom. Mikor ígérted meg?

— Találkoztam vele délután. Valami kézimumkáért ment valahova. Nagyon rossz kedvű volt, alig akart megállni, mondtam, álljon meg, azt mondta, nem ér rá, mondom, akkor elkísérem, azt mondta, ne kísérjem, mert abból pletyka lesz, mondom, hát akkor hol beszélhetnénk, azt mondja, sehol, mondom, mégis, azt mondja, hát akkor jöjjünk el vacsorára.

— Sajnos, nem mehetünk el Sallai Nagyékhoz vacsorára.

— Miért nem?!

— Mert Lukácsékhoz megyünk. Tudod, hogy meghívtak.

— Nem is ismerjük őket. Nem fontos. Én megígértem Anikónak.

— Ne feledkezz meg róla, hogy szélhámosok vagyunk.

— Mondtam Anikónak, de nem hiszi el rólunk. János élesen kérdezte:

— Mondtad?!

Zénó elvörösödött.

— Mondtam.

— Légy szíves, máskor ne mondd, jó?! És elfogsz jönni velem Lukácsékhoz. Azt hiszem, pajtás, elfeledkezel arról a sok keserű óráról, amelyet a bűnös nagyvárosban gürcölve töltöttünk s amelynek során megannyiszor elhatároztuk, hogy ez így nem megy tovább. Elfeledkezel arról, milyen kín az, amikor a bűnös nagyvárosban az embertől minden bűnőket — még a gasztronómiai jellegű bűnőket is — tentaluszi mértékben elérhetetlenné tesz az a pusztá tény, hogy egy vasa sincs. Elfeledkezel arról, hogy hadat üzentünk a becsületnek és hadat üzentünk a társadalomnak, mert a becsületből nem lehet megélni és a társadalomban nem lehet megmaradni. Elfeledkezel arról, hogy a hadüzenetet közösen határoztuk el és attól a pillanattól kezdve, amikor elhatároztuk, szolidárisnak kell lennünk egymással. Nem szabad, hogy a döntő pillanatban bármelyikünk is cserbenhagyja a másikat, mert ez méltánytalan volna.

Nem szabad még akkor sem, ha a világ legfontosabb szempontjai szólnának ez árulás mellett, azonban a te esetedben csupán egy fiatal hölgyről van szó, aki mindössze abban különbözik a többi milliárd fiatal hölgytől, hogy éppen olyan.

— Ezzel a rossz és méltatlan élccel lerontottad mindannak az értékét, amit előbb mondtál, — felelte Zénó. — Tudod jól, hogy ha a barátságunkra hivatkozol, akkor olyasmire hivatkozol nálam, ami mellett minden más eltörpül. Irántad érzett bizalmam és szeretetem az oka, hogy oly könnyen szakítottam a becsülettel...

Lehajtotta a fejét, levette a pápaszemet s megtörölgette. Ezúttal nem minden ok és ráció nélkül, — leplezni akarta megindultságát. János azonban keresztülnyúlt az asztalon és hatalmas csapást mért Zénó vállára.

— Ne búsulj, koma. Gondold meg, a mai estén, amelyei említett Lukácséknál fogunk tölteni, huszonöt-ezer pengőt kereshetünk. Harminc pengőért eladom a telket, négyszögölenként. Egy fillérrel sem fogadok el kevesebbet.

— Harminc pengőért? — kérdezte Zénó mintegy álomban. — Ki örült meg ennyit adni azért a telekért?

— Ki?! — és János arcán sátáni fintor jelent meg. — Legalább húsz ember akad ma Sápvárrott, aki boldogan megadná ezt az összeget.

— De miért?

— Azért, mert máris vakon hiszik, hogy kincs van ott a földben. Mátyás király kincse.

Zénó maga elé meredt.

— És mi hitettük el velük — mondta e tiszta pillanatában komoran.

— Mi nem — felelte János határozottan. — Mi nem mondtuk senkinek. És ha valaki megkérdezi tőlünk, mi tagadjuk. Azonban nem akadályozhattuk meg, hogy az emberek azt gondolják, amit akarnak. És az a tény, hogy a város tele van Mátyás- emlékekkel és hogy az utóbbi időben két Mátyás-korabeli vadászkastélyt fedeztek fel az országban, amelyről eddig nem tudott senki: mindez együtt hozzájárult, hogy néhány napon belül teljes pompájában bontakozzék ki a sápvári kincs-hisztéria, amely az emberek haszonleséséből, fantáziájából s az úgynevezett pánik-pszichozisból tevődik lassan, de biztosan össze.

Zénó felnézett.

— Nincs kizárva, — mondta — hogy ezen a környéken valóban találnánk Mátyás-korabeli építkezéseket, ehhez azonban óriási apparátus és nagy területek feldolgozása volna szükséges.

— Nekünk nem kell kastély és nem kellenek történelmi dokumentumok.

— Miért nem? — kérdezte Zénó.

— Nekünk pénz kell — mondta János egyszerűen. — Ha megkapod a 12.500 pengőt, amely a szélhámosság lebonyolítása után jár neked, mit kezdesz vele?

— Folyóíratot indítok — felelte Zénó. — Régészeti címmel.

János lemondóan legyintett.

— No látod. E bűn lehetővé teszi majd neked, hogy kedvenc passziódnak hódolj.

— A tudomány nem passzió — felelte Zénó határozottan.

János azonban vállat vont.

— Hát mi — kérdezte. — Hát mi a tudomány?

Zénó ideges lett. Kivette zsebéből a töltőtollát és szemmelláthatóan előkészült a megfelelően hosszú és pontos válaszra. János azonban intett a pincérnek és egyben felállt.

— Ne magyarázd meg nekem. A tudomány, minden tudomány, reménytelenül kíséri végig az emberiséget, amely romlásába megy. A tudomány mindig csak tények magyarázata lesz, a tényekkel azonban most sem tudunk megbírkózni, aminthogy évszázadokkal ezelőtt sem tudtunk. Azt mondom neked, pajtás, hogy egyetlen embernek való tudomány van: hinni. Hiába próbáltok ti befolyásolni minket abban, hogy mit higyjünk. A hitet nem lehet megingatni, ha van és nem lehet pótolni, ha nincs.

Zénó a terras szélére állt és észrevette, hogy Kelemen András szobra olyan szigorúan néz rá, mintha a legteljesebb mértékben egyetértene Jánossal. Zénó lesütötte a szemét.

Sallai Nagy András uram álmatlanul töltötte az éjszakát. Az emberek beszéltek, beszéltek és addig beszéltek, amíg sikerült elvenniök András úr nyugalma. Az a mese, hogy a pesti doktor kutatási rögeszméjét akarja kielégíteni a családja, amikor ilyen értéktelen telkeket vásárol neki, — ez a mese egyre valószínűtlenebbnek tűnt Sallai Nagy András előtt.

Amikor Anikó behozta a reggelijét, csodálkozva látta, hogy apjának homlokán széles és rég nem látott redők húzódnak. Mert Sallai Nagy uram, amióta meglehetősen tönkrement, azóta vidáman és gondtalanul élt, mert már nem volt mit vesztenie. Vannak ilyen emberek. Most azonban úgy látszott, hogy nagyon-nagyon sokat veszített. Itt feküdt parlagon ez a telek éveken keresztül, mérhetetlen történelmi kincsekkel a gyomrában. Ezek a kincsek talán tízezer pengőt érnek, talán húszezret, de az is lehet, hogy százezret.

Ez a gondolatsor negyedóránként végigvonult András úr agyvelején s amikor idáig eljutott, akkor mindig meghűlt a vér az ereiben. Százezer pengő!

Az asztalra csapott.

Anikó ijedten nézett rá. Szép arcán még kétféle kifejezés viaskodott: nem tudta, hogy nevéssen-e, avagy aggódjon.

— Mi bajod van? — kérdezte.

— Eladtam ezeknek a csirkefogóknak a vagyonomat — felelte Sallai Nagy András.

— Miféle vagyonodat? — kérdezte a lány értetlenül.

— A telket.

— De hiszen a telek nem ért semmit. Te magad mondtad, hogy ennél jobb vásárt sohase csináltál.

— Mondtam, mondtam, — mérgelődött András úr — de most hallom, hogy Mátyás-korabeli kincsek vannak a telken. Ezek a pesti régészek, vagy mik, a maguk módszereivel kiszimatolták, hogy itt köll neki lenni, a kincsnek és volt eszük, hogy nem mondták meg nekem. De én voltam a számár, sejthettem volna, hogy ilyesmiért nem adnak pénzt.

Anikó maga elé bámult.

Valami szorongó érzés vonult át az idegein. Eszébe jutott az a sok furcsaság, amit Kovács doktor úr beszélt tegnap. És eszébe jutott, milyen becsületes fiatalembernek vélte. És most azt kellett hallania, hogy szántszándékkal megtévesztette őket.

Anikó, amióta az intézetből hazajött, szigorúan ragaszkodott ahhoz az elvéhez, amelyet az intézeti lányok hallgatólágosan fogadtak el s amely szerint a férfiakban bízni egyáltalában nem lehet. Ennek az elvnek az a sajátsága, hogy minden lány mindaddig ragaszkodik hozzá, amíg közelebbi érzelmi kapcsolatba nem kerül valamely férfivel. Bár érzelmi kapcsolatról, ügyebár, nem lehet szó ilyen rövid ismeretség után és különben is Anikó még túlon túl fiatal

volt ahhoz, hogy efféle érzelmi kapcsolatokat sürgősen találjon, mégis ez az elv meglehetősen háttérbe szorult a tegnapi borsóhámozás és azzal kapcsolatos beszélgetés folyamán. És most be kell látnia, még hozzá ilyen hamar, hogy mégis az elvnek volt igaza?!

— Nézd, apuskám, te rosszul fogod fel a dolgot. Kaptál érte ezer pengőt, amit sohse kaptál volna érte, ha ezek az urak nem jönnek le Pestről. És nélkülük azt se tudtad volna meg soha, hogy kincs van a telken. Ne a kincshez mérd ezt az ezer pengőt, hanem a semmihez. Akkor soknak fogod találni.

— Bolond beszéd — mondta András úr súlyosan. Eliolta maga elől a gőzölgő kávé, felkelt az asztaltól s nehéz léptekkel kiment a szobából. Anikó utánanézett, látta, hogy az utcára megy s a város közepe felé halad. Tudta, hogy újabb hírekért megy, hogy tovább rághassa magát. Sohse fog belenyugodni abba, hogy becsapták. Pedig még nem is biztos.

Ez a «nem is biztos» az az elem, amelyből remény lesz. Az ember mindig reméli, hogy az első benyomása tévedhetetlen. Innen van az, hogy a szerelmesek nem látják egymás hibáit, vagy ha látják, nem hiszik el. Vagy ha elhiszik, megbocsátják. Vagy ha nem bocsátják meg, akkor már nem szerelmesek.

De nem tudom, miért beszélek folyton szerelmesekről.

Anikó délután kézimunkát vitt a barátnőjéhez, Lukács Sárihoz, aki, mint mondtuk, a megye leggazdagabb lánya volt és talán a legszebb is egyben.

Intézetben is együtt voltak, ami ugyan eleinte nehezen volt kivihető, különös tekintettel Lukács papa és Sallai Nagy András vagyoni helyzete közti különbségre, később azonban mégis megoldódott valahogy, mert Sári ragaszkodott hozzá, hogy nem tágít a barát-nője mellől.

Szóval kézimunkát vitt a Lukács-kastélyba, amikor találkozott a szélhámosok egyikével. Azonban semmi kedve sem volt hozzá, hogy szóbaálljon vele. Természetesen, mégis szóbaállt, de a legnagyobb mértékben elutasítóan viselkedett, aminek meg is volt az az eredménye, hogy később vacsorára hívta meg a két szélhámost.

Így aztán nem maradhatott sokáig Lukácséknál. Hazasietett és otthon találta apját, aki a verandán ült egy üveg eperpálinka társaságában és komoran meredt maga elé.

Amikor Anikó belépett, az öreg felnézett és így szólt:

— Lehetséges, hogy százötvenezer pengőt mérnek azok az aranyedények, amik itt vannak a földben.

— Honnan tudod, hogy aranyedények?

— Az emberek mondják. Azt is hallottam, hogy a két csirkefogó mögött egész amerikai konzorcium áll. Jól elbántak velem.

Anikó körülnézett és meghűlt a vér az ereiben. Az egyik sarokban vödör, ásó, kapa és egy emelő-rúd lámaszkodott.

— Hát ez hogy került ide — kérdezte szigorúan. Sallai Nagy András uram lesütötte a szemeit.

— Csak behoztam — mondta halkán dörögve.

— Honnan hoztad volna be, amikor ilyen nem is volt nekünk?! — vallatta a lányt.

— A fene egye meg! — tört ki a keserőség András úrból — megpróbáltam ásni, de egyszerre csak előbujt ám a bokrok mögül négy kubikus, az egyiknél kutya is volt, hát azután kiderült, hogy már őriztetik is a telket.

Nagy csönd támadt.

— Jó, jó, — szólalt meg végre András úr — tudom, hogy mit akarsz mondani. Nem ez a módja, tudom. Most már röstellem is a dolgot. De hát nagyon, nagyon bosszantott a dolog, hogy egy Sallai Nagygyal így elbántak. Nem is a pénz.

Anikó még mindig nem szólt egy szót sem. Csak nézett.

— Azért a pénz is — tette hozzá bűnbánóan Sallai Nagy.

— Apuskám, — mondta most Anikó — vacsorára meghívtam a két pesti urat.

Sallai Nagy András felhorkant, ökle már útban volt fentről az asztal felé, de azután nagyot fújt és szép csöndesen leletette.

— Nézd, apuskám, lehet, hogy ezek nem is rossz emberek. Ha meg rossz emberek, akkor se tehetünk ellenük semmit most már. Egyet tehetünk: hogy barátságosan fogadjuk őket és ezzel szégyenítjük meg

bennük a még meglevő tisztességes elemet. Ígérd meg, hogy nem leszel goromba hozzájuk.

— Eh, — mondta Sallai Nagy András — úgysem jönnek el. Rossz azoknak a lelkiismeretük, nem mernek idejönni.

Anikó elmosolyodott. Eszébe jutott, hogyan kérlette dr. Kovács Zénó, hogy este együtt lehessenek.

— Ha eljönnek, — mondta mosolyogva és a mosolyában volt valami átszellemült — akkor elhiszed, hogy nem akartak becsapni?

Sallai Nagy András nem felelt. De Anikó beérte ennyivel.

Mindjárt nekilátott a vacsora előkészítésének. Többrendbeli szárnyasok kerültek vágóhídra s ilyen formán életükkel lakoltak azért a feltevésért, hogy a pesti urak alapjában véve becsületesek. Különböző lábasokban különböző illatú és színű, de kivétel nélkül kellemes illatú és biztató színű folyadékok rotyogtak. A jégre tett és jéggel kevert tejfölös, borsos uborkasaláta színe vetekedett egy Mednyánszky-kép színeivel. De minden színek között a legszebb szín Sallai Nagy Anikó arcának színe volt. Talán a hamvas barackhoz lehetne hasonlítani, ha ehhez a gyümölcshez nem hasonlítottak volna már annyi más és a hasonlatot meg nem érdemlő arcot. Julis, aki egyébként lassúbb volt a közönséges éti csigánál is, valami lélektől megszállva vadul robogott fel és alá és éktelen igyekezetében igen nagy eredménnyel hátráltatta a munkát.

A vacsora egyre nagyobb tőkélyre tett szert és már régen kész volt; Anikó szíve egyre hevesebben dobogott. Leszállt az este, amely minden körülmények között leszáll és eljött az éj, amely szintén.

De vendégek nem jöttek. Anikó számára örökké emlékezetes maradt ez az este. Két olyan dolog történt, aminél szörnyűbb, fájdalmasabb, feledhetetlenebb lánnyal nem történhet: kiderült, hogy a férfiak becsstelenek s a vacsorát ki kellett dobni.

3.

Egészen más előkészületek folytak a Lukácskastélyban.

Lukács Ede valamivel korábban jött haza a megszokottnál. Végigment a káprázatos szalónon. Felelése az ablaknál ült, Sári pedig a zongoránál. Húvös volt és finom, enyhe illat lengedezett a szobában.

— Dönci már itthon van? — kérdezte a nagy ember.

— Nem. Nincs, — felelte az ablaknál Lukácsné — miért lenne pont ma itthon?

— Vendégek jönnek — mondta a nagy ember és végigsimította pergamentszerű bőrét a homlokán. — Készüljetek.

Ezzel bement a dolgozószobájába, magukra hagyván a hölgyeket.

A hölgyek pedig, miután megkapták az utasí-

tást, hogy készüljenek, nyugodtan üldögéltek tovább. Sári időnként anyjára nézett, Lukácsné azonban időnként se nézett sehova. Lehúnyta a szemét és a multa gondolt, amikor annyival szebb, fiatalabb volt s az alakjáról 1913-ban azt mondta Fekete huszárkapitány, hogy ahhoz foghatót még festményen sem látott.

Sári később, miután három Chopin-nocturnet le-
darált, bement az apja dolgozószobájába, megállt az ajtónál és így szólt:

— Kik azok a vendégek?

— Két pesti úr — felelte Lukács. — Üzleti okokból nagyon fontos, hogy jól érezzék magukat.

Sári vállat vont. Már nem érdekelte őt a dolog, — hiszen, nyilván nem a két rejtélyes fiatalemberről van szó. A látogatás üzleti jellege öreg embereket sejtetett.

Lukács Ede leemelte a telefonkagylót és Sápvár 9-et kérte.

A kaszinó jelentkezett. Döncit hívatta a telefonhoz.

— Gyere haza — mondta.

— Nem, — nyafogott Dönci — éppen egy nagyon érdekes vadászkalandot mesél a Kecskésy Szani.

— Az a két pesti fiatalember lesz itt vacsorára, — mondta idősebb Lukács — azt akarom, hogy itt légy.

— Az más — mondta Dönci és letette a kagylót.

— Az más — mondta Sári is és visszament a sza-

lónba.

— Ébredj fel, anyus, — mondta — két nagyon érdekes fiatalember jön vacsorára.

— Miért érdekesek? — kérdezte Lukácsné fanyarul.

— Az egész város róluk beszél. Többen irigykednek majd. Allítólag nagyon zárkózottak. Apus meghívta őket.

Lukácsné sóhajtott. A dolog valamivel jobban érdekelte, de szükségesnek látta, hogy ezt eltitkolja. Egész élete ilyen titkolódzásokban merült ki. Ne higgyék az emberek, hogy őt bármi érdekli és ne higgyék, hogy bármi jókedvre derítheti még.

Mégis nehézkesen felkelt és a házitelefonon, amely a boudoirjában volt elhelyezve, megfelelő rendelkezéseket adott ki a vacsorát illetően. Még kezében volt a kagyló, amikor lent a nehéz vasrácsos kapunál megállt a két fiatalember. Csöngettek.

Libériás inas bocsátotta be és vezette fel őket a hallba.

4.

A hölgyekkel nem találkoztak vacsora előtt. A dohányzóban ültek, idősebb és ifjabb Lukács urak társaságában. (Időközben Dönci is hazarohant.) S Dönci, aki semmit sem örökölt apja üzleti és diplomáciai érzékéből, egyenesen a következő kérdést szegezte Jánosnak:

— Hallom, megvették a kincses telket.
János csodálkozva nézett rá.

— Nem tudom, honnan keletkezett ez a pletyka.
Semmiféle kincs nincs azon a telken.

És közben Lukács Ede szemébe nézett.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NYOLCADIK FEJEZET,

*amelyben igen csavaros beszélgetésnek
leszünk tanui.*

1.

Az ebédlőben gyertyák égtek, nehéz, vertezüst, karos tartókban. A bronzszínű selyemtapétán sűrű, nyúlos csíkokban emelkedett és süllyedt és lobbant a lángok visszfénye.

A bútorok nehéz, faragott diófából készültek, legalább száz év előtt. A Lukács-dinasztia nevezetes volt szépérzékéről. Az öreg Lukács ritkán vásárolt, de amit megvett, arról beszéltek aztán hetekig. A falakon egy-egy nagy Mednyánszky- és Rippl-Rónai vászon, valamint egy kis Borsos- és két Szinnyei-Merse-kép függött. Az asztalfőn Lukácsné ült barackvirágszínű ruhában. Sári két oldalán János és Zénó, velük szemben a két Lukács, apa és fiú ült. Már a feketét kavargatták s a levegőben Brazil-szivarok lágy és langyos és mégis férfias füstje lengett.

Lukácsné pesti látogatásainak kiemelkedő eseményeit mesélte halk és vontatott hangon. Bár sűrűn és szívesen járt fel Pestre, ezek a kiemelkedő események csodálatosképpen mind kellemetlen kalandok voltak, pincérrel, portással, randevúról lemaradók ismerősekkel, vonat-lekéséssel. A kellemesekre nem emlékezett.

Senki se figyelt rá, csak Zénó. Nála a figyelem udvariassági aktus, külső attitűd volt; előrehajolva és szemmelláthatóan figyelt. Kétséges azonban, hogy kellőképp átérezte-e azt a bosszús ijedelmet, amikor Lukácsné Szobnál jött rá, hogy rossz vonatba szállt be?! Arca mindenesetre szörnyülködést fejezett ki; lehet, hogy tényleg szörnyülködött.

Dönci rágyújtott egy Gold Flakere s szódával kevert konyakot ivott.

János ellenben, nagyon kevésbé jobbra fordított fejjel, a lányt figyelte, amint ölébe hullatta kezeit s finom, élesmetszésű profilja kissé előre hajlott, mint egy különös virág.

Arca még így, oldalról nézve is csípős, öntudatos gúnyt fejezett ki; ez azonban nem éppen kifejezés-mód volt, hanem veleszületett forma. Egy öntudatosan szép lány arcának alapkifejezése rendszerint patétikusan komoly; nála azonban éppen az alapkifejezés volt gúnyoros; ha pedig az ember közelebbről ismerte már, akkor megtudhatta, hogy ez a kifejezés természetében gyökeredzik s lényeges részében öngúny.

Mindezt látta és végiggondolta János és magában így töprengett:

— Íme egy emberi lény, aki önmaga és a világ ellen fordul, hogy a bőségre ne tegye.

Sári most megfordult s nagy, szürke szemét a férfi arcára függesztette.

— Min gondolkodik ilyen elmerülten?!

János fáradtan mosolygott.

— Analizáltam ezt a kis gúnyos vonást az arcán.

— Az én arcomon?! És kianalizálta?

— Ki.

Mindenki a szomszédjával beszélt; nem figyeltek rájuk. János mégis halkította a hangját:

— Azt mondtam magamnak: adva van egy emberi lény, aki, mondjuk, tizennyolc éves korában testileg és lelkileg a tökéletes jóérzés felső fokára jutott el. Akár befelé, akár kifelé néz, mindent rendben lévőnek talál. Tudja, hogy szép és tudja, hogy jó, vagy legalább is nem rossz; tudja, hogy mindent elérhet, amit el akar érni; nem érezhet kielégítetlen vágyat; nem ismeri a hiányérzést, a nélkülözést, a megneveltséget, megalázottságot. Csak jót és tökéleteset érezhet; viszont elég finom és érzékeny idegzetű ahhoz, hogy érezze is mindezt; elég okos, hogy ismerje önmagát és kivételes helyzetét. Akivel a sors elköveti ezt a kivételes és ritka tréfáját, az kellőt tehet: vagy elbizakodik és unalmasan gőgös lesz; vagy finoman és intelligens módon leszállítja

a dolgok és önmaga értékét *saját* elhatározásból; ez aztán a gúny és az öngúny. Ez maga.

A leány arcán nem látszott, hogy hízelgőnek találja ezt a rövid «ismertetést». Csak ennyit felelt:

— Érdekes elmélet; inkább magára vet jó fényt, mint rám.

— Kérlek, — szólt át most a nagy ember, mintha váratlanul megúnta volna a fiával folytatott eszmecserét — ha érdekel, megmutatom neked a bélyeggyűjteményemet.

János bólintott s Lukács Ede kinyitott előtte egy szárnyas ajlót. János visszafordult s elnézést kért a többiektől... Sári nagy, szürke szemei úgy csillogtak, mint a fagyalt lámpafényben s szinte betöltötték az egész szobát.

— Nem tudom, miért úntatsz egy életerős fiatalembert bélyeggyűjteménnyel, — sóhajtott Lukácsné — de csak menjetelek.

2.

A bélyeggyűjtemény kevésbbé úntatta Jánost, mint magát a házigazdát. Mert János élvezettel merült bele a tegernyi színes vacak szemlélésébe, anélkül, hogy bármit is értett volna abból, amit lát; a nagy ember azonban türelmetlenül bámult maga elé, a le-
esőfélben lévő szivarhamura.

— Kérlek, — mondta végül — gyujts rá, parancsolj. Szerettem volna nyíltan beszélni veled.

— Rendelkezz velem — mondta szórakozottan János és minden figyelmét egy háromszögletű bélyegnek szentelte.

— Kérlek, gyujts rá, parancsolj!

Lukács Ede nem szokta meg, hogy valaki előredőlve *lapozzon*, amikor ő beszélni *óhajt* vele! De János csak lapozott nyugodtan tovább. Sőt, lelkes kíváncsisággal. Egészen eredeti formájú bélyegek voltak ott.

A nagy ember sóhajtott, hátradőlt a székében és szúrós szemekkel bámult János szőke hajára, amely előrehullott az album fölé.

— Vagyis! — mondta a gazdag ember élesen — vagyis, kérlek, arról van szó...

— Igen? — motyogta János. — Tessék.

— Tegyük le az álarcot — mondta egy oktávval magasabban Lukács úr.

János felnézett. Szemeiben gyermeki ártatlanság tükröződött.

— Miféle álarcot? — kérdezte.

— Beszéljünk nyíltan. Én nem vagyok spekuláns. Megengedhetem magamnak azt a luxust, hogy magam verjem fel az árát valaminek, amit meg akarok venni.

János félretolta az albumot.

— Kétségtelen, — mondta redős homlokkal, mint aki attól fél, hogy a házigazda megbolondult — hogyne. Dehát nem értem, miről méltóztatol beszélni.

— Azt kérdezem, hogy mennyiért adod el azt a 900 négyszögölet, amit Sallai Nagy Andrástól vettek?!

János lesütötte a szemeit. Mosolygott. Nem tartotta sürgősnek a feleletet.

Íme, ha most azt mondja: kétezer pengőért! — akkor Lukács Ede előtt világos, hogy szélhámosokkal van dolga. Aki ezer pengőt akar keresni ezen az üzleten, az csak szélhámos lehet. Ha ellenben harmincezer pengőt kér, akkor bizalmat gerjesztett önmaga iránt s a csatát máris megnyerte. Talán. De János biztosra akart menni; és ki akarta élvezni a talán soha vissza nem térő alkalmat: hogy ő, az élhetetlen, ifjú éhenkórász orránál fogva vezet egy ilyen tapasztalt üzleti rókát.

— A telket kissé drágán vettük, az igaz — felelte mosolyogva és bambán — de megéri nekünk.

— Tudom, tudom, — sietett válaszolni Lukács úr — nem arról van szó. Ezen már túl vagyunk. Nem kell felverni a telek értékét.

János felvont szemöldökkel válaszolt:

— A telek értéktelen.

— Tudom, tudom, — legyintett nagy fölénnyel a gazdag ember — azért adtatok érte ezer pengőt!... Legyünk tisztában egymással. Természetesen tudom jól, hogy nem vagytok bolondok. Ennek a földdarabnak... hm... régészeti értéke van.

János meghökkent arcot vágott.

— Szó sincs róla, — mondta elvörösödve — dehogy.

— Szóval tagadod.

— De természetesen... szóbeszéd... talán kicsit sokat ajánlottunk érte... ez ilyen kisvárosban feltűnik...

— Fel, — mondta Lukács úr s olyasféle gúnyos mosoly jelent meg az arcán, mint a Sárién szokott — csak hogy itt rendszerint én vagyok az első, akinek fontos dolgok fel szoktak tűnni. Egy emberöltő óta utánam igazodnak az emberek; arra viszont még nem volt példa, hogy valamit más szerzett volna meg, amire én pályáztam.

János szerényen mosolygott. Már ismét az album felé nyúlt; ez igen ügyes lélektani trükk volt. Kifejezte azt, hogy János úgy érzi, maga Lukács Ede is csak átmeneti beszédtemának szánta ezt a kérdést; ő, a maga részéről pedig igazán nem tud mit mondani már...

Lukács Ede szmókingja belső zsebéből előhúzta a csekk-könyvét és az asztalról felkapott egy töltőtollat.

— Száz szónak is egy a vége, — mondta csaknem harsányan — mennyiért adja el azt a 900 négyszögölet?!

János szelíden ingatta a fejét.

— Nem adom el, — mondta — azaz, helyesebben, nem adjuk el, mert hiszen fele a barátomé.

Lukács úr nem lett idegesebb; sőt, mintha megnyugodott volna.

— Ügyes ember vagy, — mondta elismerően, — bár a fiam lenne ilyen. Semmi érzéke nincs az ilyesmihez.

— Őszintén szólva, — mondta János kényszeredetten — kissé kínosan érint, hogy úgy állítasz be, kérlek alázatossággal, mint aki ügyes... Mint aki szándékosan tör valamilyen cél felé... Ne haragudj, de a szeretetreméltó meghívás értékét kissé lecsökkenti az, hogy valami tisztázatlan félreértés látszik közénk állni egyre...

— Ez is, amit most mondasz, azt bizonyítja, hogy ügyes vagy.

János lemondóan nézett maga elé.

— Hát jó, — mondta beletörődve, — hát jó, ügyes vagyok. Minek vitatkozzam?!...

— No, végre.

Lukács most olyan hangon folytatta, amilyent az igazgatósági tanácsuléseken használt.

— Tisztázzuk a következőket. Minden előny a ti oldalatokon van ebben az üzletben; ti mindent tudtok, én semmit. Kizártnak tartom, hogy ne álljon mögöttetek valami konzorcium, vagy tőke...

János spontán felelte:

— Nem áll mögöttünk senki.

— Értem, hogy a dolog tudományos részét magatok...

— Milyen dolog?!...

— De a pénzügyi részét...

— Miféle...

— Munkálatok... kiaknázás... kutatások... emberek...

— Szó sincs róla... mi...

— De nem, ne beszélj... minek állítottatok öröket a telek mellé.

János erre nem tudott felelni.

— Nincs értelme a kertelésnek. Csak egy kérdés van: egyedül álltok-e az ügyben, vagy pedig csak megbízottak vagytok?!...

Lukács feszülten figyelt.

János büszkén mondta:

— Egyedül!

— Akkor nem lehet kifogások egy pénzember bekapcsolódása ellen...

János a fejét rázta.

— A barátom számára mindennél fontosabb az erkölcsi és tudományos siker, amelyet...

Hirtelen elhallgatott.

A nagy ember elnéző mosollyal honorálta az elszólást.

— Nincs is arról szó, hogy kisemmizzelek beneteket. Egy részt úgyis le kell adni az államnak. Nem?!

János kétségbeesetten nézett rá.

— Miből?! — kérdezte.

— A talált... kincsből.

— De miféle kincsről méltóztatsz...

— Ha az ember régi dolgokat talál, abból le kell adni egy részt.

János a mennyezetre bámult s csaknem nyögve mondta:

— Én nem mondhatok... nem mondhatok semmit.

— Nos, jó. Majd *én* mondok. Megveszem a telket tőletek húszezer pengőért. Az ásatási munkák tudományos és gyakorlati irányításával titeket bízlak meg; fixfizetéses, szerződéses alapon. A szerződés egyik pontja, hogy fejenként 5%-ot kaptok mindenkiből, amit a... hm... telek jövedelmez. Nos?!

János felkelt. Szemmellátható volt a lelki válság, amely benne dúlt. Helyesebben mondva: *szemmellátható* volt a lelki válság, amely *nem* dúlt benne.

— Én, — mondta az izgalomtól remegő hangon, — én egy könnyelmű és pénzsóvár fráter vagyok. Én eladnám 30.000 pengőért. De a barátom nem fog belemenni!...

— Beszélj vele! — biztatta Lukács Ede.

— Beszélek vele, — sóhajtott a János, — de nem hiszem... Nem fog menni... Nem megy bele.

Lukács Edét is elfogta a cselekvés, a nagy pillanat, a nagy lehetőség láza.

— Mikor kapok választ?! — kérdezte az ajtónál.

— Holnap, — felelte János és kilépett. Az ebédlő szembenálló szárnyas ajtaja nyitva állt. Az asztalnál Zénó és Lukácsné ültek hallgatagon. Túl az ajtón

félhomály borongott. Lobogtak a gyertyalángok és Sári egy Chopin nocturnet játszott.

János az ajtóban állt s a síma, aranyosan csillogó hajfürtöket nézte. Mintha aranyfürt koronázta volna a lány fejét. S akkor felnézett s nedvesen csillogó, nagy, szürke szemei a fiatalemberre szegeződtek. S ajkáról eltűnt a gúnyos mosoly. Komoly, szép, sejtelmes volt.

János egy lépést tett előre... s aztán hirtelen megállt. Szinte erőszakosan fordította el a fejét. Eszébe jutott: «szélhámós vagyok! nem szabad ránéznem!» És nem nézett rá. És ebből látszik, hogy nem volt szélhámós.

3.

Lukács Ede bizonyos volt benne, hogy a két fiatalember közt az úton szenvedélyes vita folyik majd az ő ajánlatáról. Bízott azonban a hagyományos Lukács-szerencsében. Évtizedek óta minden aranyá vált, amihez Lukács Ede hozzányúlt! Elveszettnek hitt részvények szöktek fel váratlanul, lebontásra ítélt üzemek értek meg fantasztikus konjunktúrát, mihelyt ő érdekeltséget vállalt bennük. És most, gondolta elégedett mosollyal, ez a két fickó is neki dolgozott ott fent, Pesten, talán már az egyetemi évek alatt... nem tudták, hogy kutalással töltött álmatlan éjszakáik Lukács Ede páncélszekrényeit tömik majd egyszer... És mégis így van... így lesz,

helyesebben, ha elfogadják az ajánlatát. S ha nem fogadják el, majd többet ígér. S a munkálatokat személyesen ellenőrzi... az országos, sőt európai sajtó tele lesz a nevével... vitrinje előtt európai hírfü tudósok álldogálnak... s a sápváriak még babonásabb tisztelettel tekintenek fel rá...

4.

De a két fiatalember nem az ajánlat elfogadásáról vitatkozott. Szóttlanul mentek végig az utcán, amely néma volt s csak a szőlőhegyek felől surrant le hűsítő szél s akadt meg a vakító-fehér házfalakon. Kovács doktor úr bizonyos lelkiismeretfurdalást érzett Anikó és a vacsora miatt... ez a lelkiismeretfurdalás olyan volt inkább, mint várható tragédiák előérzete... János ellenben a nagy, szürke, nedvesen csillogó szemekre gondolt. S talán ennek következtében mondta fent, a szálloda folyosóján:

— Mit szólnál hozzá, pajtás, ha azt mondanám, hogy hagyjuk abba az egészet és menjünk vissza rögtön Pestre?!

Zénó levette, megtörölte és visszarakta a pápaszemét.

— Én nem bánom, — mondta szokatlan erélylyel — ha bármit is abbahagyunk. De ha ezzel velejár, hogy rögtön visszamenjünk Pestre, akkor ne hagyjunk abba semmit, mert én nem megyek vissza Pestre.

János nagyon elcsodálkozott:

— Miért nem, pajtás?!

Zénó úgy érezte, hogy szakszerű választ kell adnia.

— Te beleerőszakoltál engem ebbe a kalandba, amely rám nézve azzal a különös következménnyel járt, hogy beleszerettem egy lányba.

János felszisszent.

— Igen! — bölintott hevesen Zénó, — beleszerettem egy lányba, minden ízemben érzem, lelki egyensúlyom felborult. Miattad nem mehettam el a vacsorára, amelyre meghívott — és most tisztáznom kell majd magamat.

— Tehát *róla* van szó?!... — merengett János. — Ezért nem akarod itthagyni Sápvárt?! Különös... Én csaknem ugyanezért *akarom* itthagyni.

Zénó szigorúan nézett rá.

— Te elmehetsz. Én nem megyek.

— Bátor gyerek vagy, — felelte János — és mi lesz, ha Sallai Nagy András bemutatja a váltót?!...

Zénó maga elé meredt. Új lehetőségek árnyai keringtek lelkében.

— János, — mondta előrenyújtott kézzel — én nélküled nem megyek semmire. Ne hagyj cserben. Igaz, tudom, megváltozott a világ bennünk és körülöttünk. De egy szélhámós nem lehet szerelmes?!...

— Lehet, — mondta János borongó szemekkel s búcsút intett, — csakhogy akkor *kétféle* börtön is fenyegeti...

— Hogy érted ezt?!

— Ugy, hogy maga a szerelem is börtön, vagy legalábbis olyan vétek, amiért börtön jár. A szélhámosságért meg pláne. Már most melyik elől menekülünk?

— Te többszámaban beszélsz? — kérdezte a doktor úr.

— Igen. Minden a legszebb rendben van. Én végig az igazat mondtam Lukácsnak. Nem tudok semmiféle kincsről. De ő igenis meg akarja venni a telket 30.000 pengőért. Kapzsi ember. Nyugodtan eladhatjuk neki. Nem tehet szemrehányást semmiért. Én nem ígértem semmit. Nem beszéltem rá semmire. Igaz?

— Igaz.

— Huszonkilencezer pengőt keresünk fáradság nélkül. Igaz?

— Igaz.

— Sallai Nagy megkapja a pénzét és te megkaphatod a lányt. Igaz?

— Igaz.

— És mégis...

— Nos?

— Viszont én...

— Ennél többet nem lehetett kihúzni belőle.

KILENCEDIK FEJEZET,

amelyben kellő szavakat keresünk a közhangulat jellemzésére.

1.

Tudni kell a sápváriakról, hogy mindegyiküknek meg volt a maga baja. Mindegyiküknek volt valami régen érő panasza a Sors ellen, amit, régi ellenzéki város lévén, olyasvalaminek képzeltek, mint egy főispáni hivatalt, vagy kormányt. A mindenkori kormányokat úgy viselték Sápvárott, mint a Sorsot, — míg magát a Sorsot örökös kormánynak érezték, amely sohasem bukik meg.

Tóth Döme például, — a luteránus kántor — azt nehézményezte, hogy miért áll ő a halott lábánál, mikor a pap a halott fejénél áll?!

Kecskéssy Szaniszló úgy érezte, hogy a végzet alaposan elbánt vele, amikor vagyont, birtokot s velejáró gondokat akasztott a nyakába. Kecskéssy Sza-

niszló eredetien szociális gondolkodásában irígylésreméltó dolog volt szegény embernek lenni. Szani a szegény ember életét éppolyan dús fantáziával cifrázta ki, mint a szegény a gazdagét.

A szegény ember tököt és mézet eszik, bokrok alján fekszik, bodzapikulát fú, hever, megy, alszik, bámulja hanyatt a Napot nappal, a Holdat éjjel, hallgatja a rigófüttyöt, nyeli a szelet, issza az esőt.

De már Kecskéssy Szani sose lesz boldog ember! Csak minden este szmókingba kell bujnia, akármit csinál. Hogy szétossza a vagyonát, ahhoz lusta volt, mert körülményes história lenne s különben is bolonddá nyilvánítanak.

Parajh Marcival a hivatalában történtek igazságtalanságok. Kinevezésekről maradt le, főnökök áskálódtak ellene. Volt egy pere is, amit elveszített, mert hogy az igazság sose győz, csak ha a befolyásos embernek van igaza. Akkor győz. Akkor sem azért, mert igazság.

Bús Laci is közhivatalnok, az ő bánata azonban az volt, hogy nem nevezték ki Pestre, amikor szó volt róla, négy év előtt. Bús Laci jobb sorsra tartotta érdemesnek magát; s mint az ilyen emberek általában, tulajdonképpen rosszabb sorsra vágyott. Sok pénzre, Pestre, nőkre, kalandokra, hírre... Az ő számára temető volt Sápvár. Ha egyszer-másszor moziba ment s világot látott: utána napokig haját tépve járt a kis szöllejébe: Palm Beachről, revolveres kalandokról, platinaszőke nőkről gondolkodott

s elhűlt a vér benne, ha eszébe jutott aztán, hogy mindez az ő számára immár elérhetetlen.

Persze, mint Nagy Bandi, az állatorvos is és minden elégedetlen sápvári férfi és asszony: egészen másnak képzelték a Nagy Életet, mint amilyen az valójában lehet. A fantázia relativitásának áldozatai voltak, azaz csak lettek volna sokadmagukkal, ha egyszer közről megismerik azt, amire vágytak. De hát nem ismerték meg.

E napon Sápvár forró utcáin, hűvös szalónjaiban, a vendéglőkben, kávéházban, csapszékekben a «kincses földről» beszélt mindenki. Köztudomású volt, hogy az éjszaka többen kivonultak a telekre, hónuk alá szorított ásóval, — s csalódottan tértek vissza a falak mentén s kertek alatt, ki honnan jött; mert a telken tűz égett s a tűz körül emberek ültek.

Zoma György, a harangozó, egyszer majd hogy félreverte a harangokat.

De aztán addig figyelte a tüzet, amíg rájött, miről van szó. S elmondta másnap a sekrestyésnek, hogy árnyak mozogtak a telken s mintha egy teherautó állt volna a Madocsai-út felső fertályán, órák hosszat.

A sápváriak flegmatikus emberek. A szörnyű, izgalmas tudatot, hogy kincsek felett éltek s ezt akkor tudták meg, mikor a kincs már nem lehet az övék, — viszonylag nyugodt önmérséklettel viselték el. Belül azonban forrt és dobogott mindenki. Bizonyos változás látszott az embereken, amit ők

maguk nem vettek észre. Sokbeszédű urak naphosszat hallgattak, míg a szófukarok egész nap fecsegték. Egy-egy társaság elhallgatott, ha újonnan érkezett valaki.

Bizonyos mértékig a Kaszinó hangulata is megváltozott. Bár itt sokan méltatlannak találták izgalmat mulatni bármiért is; a szemeik elárulták őket. Mintha választás lett volna; vagy Lukács Sárít megszöktette volna valaki. Háromnegyed tizenegykor ugyan Parajh Marcit haza *kellett* vinni, mint rendesen; haza is *akarták* vinni; dehát ezúttal nem ment. Belekarolt Bús Laciba és kijelentette:

— Gyerünk a pré... présházba, ottan fontos dolgokat akarok hm, kö... közölni veled, barátom!

S kivette zsebéből a kapukulcsot, hogy rágyújtson. De, szerencsére, nem találta a gyufát, mert az a másik kezében volt.

2.

Kibotorkáltak a főtérre. Amikor Ótott Kovács János meglátta Bús Laci jellegzetesen határozatlan lépteit, azonnal kifordult a kocsisorból s megállt az úttesten, előttük.

— Beszállni, — lökte oldalba Laci a barátját, aki még mindig a kapukulccsal bíbelődött; nyomkodta:

— Már megint keményet adtak, az árgyélusát! — morogta. Ótott Kovács türelmesen várt, amíg az urak

elhelyezkedtek a háta megett. Akkor a ló elindult, mondani se kellett neki, hova.

Nem sokkal később már a városon kívül jártak, hallgatva és nézelődve, a nyikorgó-féderes kocsin.

Az út két oldalán bokros ákác-sövény húzódott. Port vert fel a kocsi s a porfelhőn átsütött a holdfény. A hold fent járt már magasan.

Sejtelmes árnyak vonultak át a völgyön, amelyik elmaradt mögöttük. A Suszter-féle fatelep volt az utolsó «emberlakta hely». Aztán egy nagy, lapos domb következett, fehérén szikrázó dülőúttal a pocakján. Balra fiatal nyírfák álldogáltak egykedvűen. Végtelen csönd volt a csillagos ég alatt. Csak a kerek kocogtak, a rugók nyikorogtak, azok se nagyon.

A ló jobbra fordult a kocsival s egy facsoport közelében megállt. Mindhárom ember lekászolódott. Elöl ment Bús Laci, utána Parajh Marci, leghátul a fuvaros.

Igy lépkedtek a sövénykerítésig, amely mögött Laci szölleje kezdődött. Bemenvén, végigtaposták a keskeny ösvényt, amely egyenesen húzódott a présház fehér faláig. A házikó homlokán tizenkettes szarvasagancs meredezett. Előtte X-lábú asztal állt s egy-egy, cölöpökre szegelt deszkapad a két oldalán.

Azon elhelyezkedtek hárman. Máskor rendszerint ketten voltak csupán: Bús Laci és Ótott Kovács. Maga se tudta, hogyan van ez... a nagy-

apjának még vadászháza volt s az előtt üldögélt éjjelente a vadőrével.

Marci előrekönyökölt az asztalon. A házigazda elővett egy hatalmas kulcsot, kinyitotta a pinceajtót s eltűnt a gádorban. Később visszajött egy ötliteres, hasas üveggel, amelyben alig mozdult a bor, tele lévően.

Mintegy negyedóra telt el így; Ótott Kovács pipára gyujtott, az urak cigarettára; már a borivásban nem volt különbség köztük.

Akkor Marci megszólalt:

— Lehet, azt fogod mondani, hogy részeg vagyok, talán van is a dologban valami, de nekem régóta jár ez a kincsdolog a fejembe. Fene tudja, nekem az egész história nem stimmel, azzal az ezer pengőcs váltóval, amit Sallai Nagy András kapott; meg a kinccsel, ami pont ott kell legyen.

A sok beszéd-től elfáradva, ismét karjaira dőlt. Bús Laci lelógó, nehéz szempillák alól, de érdeklődve nézett rá.

— Mit akarsz mondani?

Marci most úgy beszélt, hogy mozgó álla a tenyerét lökdöste.

— Nem vagyok benne biztos, hogy a váltó jó-e és hogy van-e ott kincs?!

— Azt akarod mondani, hogy szélhámosok?!

— Azt. Még pedig a javából. Aki Sápváron pénzt tud csinálni, az nem közönséges ember.

— Fel akarod jelenteni őket?

Marci kiürítette a poharát.

— Dehogy, — mondta. — Ki kéne találni valamit, hogy mi is részesedjünk.

Bús Laci izgatott lett.

— Mit akarsz mondani?! — kérdezte sűrgetően.

— Megmondom neked őszintén, nem jut eszembe semmi. Tudom, hogy kissé sokat ittam este, de itt a levegőn kijózanodtam. Te talán azt fogod mondani, hogy részeg vagyok...

— Dehogy mondom, csak beszélj!

Marci maga elé bámult.

— Ezek tulajdonképpen nem követtek el semmit, — mondta bölcselkedő arccal. — Ha a jövő héten a bank beváltja a váltójukat, akkor pláne nem. Tudsz valakit, akinek *ők* mondták volna, hogy kincset keresnek?!

Bús Laci elismerő arccal bólogatott:

— Te csak okos ember vagy, Marci. Mindenfélék eszedbe jutnak. De mit kellene csinálni?!

— Próbára kell tenni őket.

— De hogyan?!

— Odamegyünk és beszélünk velük.

— Mikor?!

— Most.

Laci felcsillanó szemmel felelte:

— Erre iszunk!

3.

Ismét eltelt vagy fél óra. Bús Laci a présház előtt feküdt a földön és horkolt. Parajh Marci bal orcáját az asztalra fektetve aludt. Még Ótott Kovács volt a legjózanabb: maga elé meredt kifejezéstelen tekintettel; egyszer elaludt, másszor akkorát csuklott, hogy felébredt tőle.

A tőkék között fehéren csillogott a holdfénymosta föld. Nagy kannyúl üldögélt két sor közt a vágásban s az alvókat figyelte mozdulatlanul. Tücsök cirpelt.

4.

Még az történt ezen az éjszakán, hogy Cziczmányi Balázs éjjeli őr felébredt.

Elég nagy szó ez, mert éjjeli őr létére kitűnően aludt a farakások közé ágyazott szénán. Fiatal korában nagy korhely volt, három feleség szökött el tőle; aztán lehiggadt s a negyediktől ő szökött el.

Negyvenéves korában munkaképtelen lett; álmatlanságban szenvedett. Volt a kerületi orvosnál, az azt mondta, lehet, hogy holdkóros, de az is lehet, hogy elitta az idegeit. Ekkor kapta meg a Suszterfatelepen az éjjeliőri állást. Azóta minden éjjel kitűnően alszik. Hiába, magyar ember hivatalba való.

Ezen az éjjelen azonban felébresztette valami álom. Olyasmit álmodott, hogy könyökig vájkált a

kincsben, ahová letúrt, arany ibrikek, gyémántos karcsattok bújtak elé a földből.

Valósággal kiizzadt izgalmában; s amint felkászolódt, nekiindult a volt Sallai Nagy-teleknek.

Csak egy dülőúton kellett keresztül vágnia s már látta a bokrok felett az őrtűzet.

Kereste a négy embert, akiket ismert, akikről tudta, hogy őrzik a telket; de biz azok nem voltak sehol.

No, ha nem voltak, annál jobb. Cziczmányi Balázs érkezettnek látta az időt arra, hogy valóra váltsa álmát.

Kivett a zsebéből egy kis kézilapátot s kikereste azt a helyet a kövek és gaz között, amelyik legjobban hasonlított az álmaához. Ott aztán lehajolt és túrni kezdett.

Nem sokáig tehetette azt. Idegen hang dördült meg a háta mögött. Megfordult s egy puskás embert látott.

Az bizony Siket volt, a Lukács uraság egyik kocsisa. Az állt ott puskával. Mert, hogy a telek ekkor már Lukács Edée volt...

5.

A szerződést dr. Hamarjay Vince, Lukács bankjának jogtanácsosa készítette. Lukács harmincezer pengőt fizetett készpénzben a földdarabért. Továbbá:

havi 300 pengő fizetéssel szerződtette Kovács Zénó dr. és Fehér János urakat, a «telekkel kapcsolatos ügyek vitelére». Nem akart kifejezetten ásatásokról írni. Felmondási idő: hat hónap. A telekből eredő mindennemű jövedelem 10%-a a fent említett két úré.

Ezzel beteljesült mindaz, amit Fehér János úr célul tűzött maga elé. Most már nem volt más teendő, mint az ásatások megkezdését addig halogatni, amíg csak lehet.

Hamarjay jogtanácsos úr megbízást kapott arra is, hogy a telek kellő védelméről gondoskodjék. Olyan hírek hallatszottak ugyanis, hogy a környékbeli falvak lakossága izgalommal tárgyalja a kincsügyet.

6.

Annak pedig, hogy a szerződést mégis megkötötték és pedig ilyen hamar: volt egy másik oka is, Bimbay főtanácsos személyében.

Bimbay Károlyt ismerni kellene. Vámszaki főtanácsos volt, nyugállományban és «hazulról» ötezer jó hold szántó birtokosa. Piképartnere volt Lukács Edének s az egyetlen ember, aki Lukács Edét *nem* tartotta üzleti lángelmének. Különös öregúr volt, sovány, magas és nagyorrú. Volt pedig egy legendás tulajdonsága: azt mondta ki, amit gondolt. Ez persze szerény kijelentésnek hangzik; pedig nagy szó.

Poross Dezső jelentette Lukácsnak, hogy Bimbay bácsi meglátogatta a pesti urakat a Fehér Bikában. És Bimbay Károly régen lesi az alkalmat, hogy valami nagy üzletet elüssön Lukács Ede kezéről.

Másfél óra múlva Fehér és Kovács urak ott ültek Hamarjay dr. hatalmas tölgyfa-íróasztala előtt. Két óra múlva a szerződés aláíratott, a szélhámoság elkövette. Két becsületes ember becstelenné vált; egy nagy üzletember nevetségessé fog válni; egyelőre mindenki elégedett, kivéve Cziczmányi Balázst, aki a városi börtönben ül és szomorkodik; mert amióta nem kell neki virrasztania, azóta ismét nem jó álom a szemére.

TIZEDIK FEJEZET,

*amelyben pótlólag Bimbay Károly látogatását
mondjuk el részletesen.*

1.

János szobájában voltak mind a ketten. Zénó az ágyon feküdt hanyatt, János a kereveten. Nem aludtak, mert akkora délutáni hőség volt, hogy az még az alvást is fáradságossá varázsolta. Néhány légy zümmögött a leeresztett redőnyök mögött.

A két szélhámos szíve aggodalommal volt tele. Amíg az embernek semmije sincs és becsületes, addig könnyű a szíve és nincs oka töprengeni és vesztenivalója sincs. Ennek azonban már vége van. Végig kell játszani a játszmat. A szükség Zénót is gyakorlatiabbá tette. Megértette és átlátta az ügy főbb vonalait. Tudta, hogy a Sallai Nagy András vállójára egyelőre nincs fedezet. Tudta, hogy ha sikerül a szélhámostság, akkor esetleg elveszíti

Anikót; de ha nem sikerül, akkor bizonyosan elveszíti. Tehát inkább sikerüljön.

Míg így heverésztek, lustán és kétségekkel tele, kopogás hallatszott a folyosó felől. Mindketten talpraugrottak. János az íróasztalhoz ült; Zénó az ajtóhoz ment.

Magas, sovány, őszhajú úr lépett be. Az ajtónak támasztotta csontfogantyús botját. Szemei fiatalosak, csaknem vidámak voltak.

— Bimbay Károly a nevem — mondta. — Beszélni szeretnék az urakkal.

Bemutatkozás után helyet foglaltak az asztalnál; János csengetett a pincérnek s amíg az szódát és konyakot hozott, hallgattak. Közben Bimbay úr megköszönte a felajánlott cigarettát, hanem elővette a szívartárcáját, kikeresett egy kövér, sárga szivart, leharapta a végét, rágyújtott.

János figyelte. Egész lénye vidámságot, valami kárörvendő vidámságot árasztott; olyan volt, mint egy friss, öreg, szivarszagú Puck.

— Hogy az ügyre térjek, — mondta végül, kiélvezve az első füstkortyokat — nekem jó barátom Lukács Ede.

A két fiatalember maga elé meredt.

— Jó barátom, mindent megtennék érte, főleg olyasmit, amitől megpukkadjon. Kiállhatatlanul nagyképű fráter! — kiáltott Bimbay úr — szerencsés disznó, semmi más! Igen! Ezt én mondom, aki gyerekkora óta ismerem!

s az asztalra csapott.

— Mivel szolgálhatok?! — kérdezte János csöndesen.

Bimbay összehúzott szemekkel nézett rá; mintha mérleget készítené erről a fiatalemberről.

— A helyzet az, hogy tudomásom van Lukács barátom legújabb tervéről. Valamin megint sokat akar keresni. Nem tudom pontosan, min és hogyan. Nem is érdekel. Engem a pénz sosem érdekelt. Sosem értettem azokat, akik megvesztek a pénzért. Tudom, hogy ajánlatot tett maguknak. Meg akarja venni azt a telket. Arról is hallottam, hogy Mátyás-korabeli kincsek vannak ott. Engem a kincsek nem érdekelnek. Nekem a kincsek nem kellenek. Nekem az kell, hogy Lukács Ede megpukkadjon. Értik?!

És ismét az asztalra ütött. s János ismét előbbrehajolt és szelíden kérdezte:

— Mivel szolgálhatok?!...

— Mivel?! — fortyant fel az öregúr. — Akármennyit kínált ő akármióért, én 50%-kal többet adok érte! Csakhogy *ne* ő kapja meg.

János a fejét ingatta.

— Csodálatos emberhez van szerencsém — mondta az öregúr szeme közé nézve. — Az a váratlan ötletem támadt, hogy őszinte leszek.

— Tessék — intett Bimbay úr élénk figyelemmel.

— Lukács úr azért akarja megvenni azt a telket, mert feltételezi, hogy az ásatások kincseket tár-

nak fel ott. Nem állíthatom, hogy az lehetetlen. De csaknem kizárt dolog. Mi nem is beszéltük rá Lukács urat. De mi nem is beszéljük le róla. Mert mi szélhámósok vagyunk.

É nemes egyszerűséggel elmondott szavak tíz évvel fiatalították meg Bimbay urat. Bozontos, fehér szemöldökét felrántotta, arca elvörösödött. Majd a térdeit csapkodta. Azután meg akarta húzni a két fiatalember fülét. Egyszóval: örült. Szertelenül örült.

— Szélhámósok! — rebegte hálatalt szívvel, szinte az ég felé. — Hogy ezt a napot megérhettem! Ha tudnátok, mennyit szenvedtem én egy emberöltőn át Lukács Napoleon nagyképűségétől! Szélhámósok! Haha! Éljen! Köszönöm! Szélhámósok!

— Ne olyan hangosan, uram, — kérte János — egyelőre titok, hogy szélhámósok vagyunk.

— Persze, hogy titok! — ijedezett Bimbay Károly, ajkai elé emelt tenyérrel — inkább meghalok, semmint hogy eláruljalak benneteket!

Kissé lecsillapodott s most Zénó felé fordult érdeklődéssel kérdezte:

— Ez a másik is szélhámós?!

Zénó bólintott:

— Igen — felelte tragikus hangsúllyal.

— És mióta szélhámósok?!

— Nem rég — felelte János. — De talán elhatározásunk rúgói nem fontosak.

— Számíthattok rám — mondta Bimbay Károly,

midőn a konyak elfogyott s ő felállt. Szemei vad tűzben ragyogtak.

— Megállj, Lukács! — mondta az ajtóban — majd ad neked ez a két szélhámos! Ott leszek az ásatásoknál! Ott én!!!

S ha a Jóisten meghallgatná a kárörvendő emberek imáit, akkor a két szélhámos sorsa boldogan s szerencsésen alakult volna a továbbiakban.

2.

Az ásatások megkezdéséről egyelőre szó sem lehetett. Az izgalom néhány napon belül olyan méretet öltött, hogy maga az alispán is kénytelen volt foglalkozni az üggyel s intézkedni a telek őrzése iránt. Negyednap éjjel fustéllyal, kaszákkal felszerelt emberek támadták meg az öröket. Állítólag berenceiek voltak. Mind elmenekült, egy sebesültet hagytak hátra, azt még nem lehetett kihallgatni.

Most már Fehér János intervjút adott Kucsera szerkesztő úrnak, amelyben elmondotta, hogy nem érti, honnan keletkezett a kincs-legenda?! Ki ülteti fel a népet?! Szó sincs ilyesmiről. Week-end-telepről van szó, de ezek után nyilván az is abbamarad. Verjék ki a fejükből a sápváriak, miszerint a földben kincsek vannak. Ilyesmi ma már nem létezik.

Ez az intervjú megjelent. Meggyőzni azonban nem tudott senkit; még Kucsera urat sem.

3.

Fővárosi lapok is foglalkoztak már az ügygel. És a legszomorúbb az volt, hogy Kovács Zénó dr. nevét mint jól ismert s mint kitűnő régészét emlegették.

Ettől kezdve Sápvárott menthetetlenül megalapozódott a kincs és Kovács Zénó, valamint Fehér János hitele. Az éjszakára kirendelt katonaság végül elriasztotta az önkéntes kincskeresőket is. A telek két oldalán barakkok épültek; nagy ládákbba csomagolt fúrógépek érkeztek külföldről. Kívülről nézve olyan volt a dolog, mintha földgázt fedeztek volna fel.

Sallai Nagy András beváltotta a csekkjét. Hogy mit gondolt közben, azt nem tudjuk. Csöndes ember lett; csak a szeme forgott vérben, mikor a volt telke felé bámult. Azt pedig megtette sokszor.

János pedig kibérelt egy csinos kis házat a Bodza-utcában; ott laktak attól kezdve. Hetednap az utolsó lepel is leomlott: megalakult a Sápvári Régészeti R.-T., a részvények hetven százaléka Lukács Edéé, öt-öt százaléka Jánosé és Zénóé, húsz százaléka pedig ismeretlen egyéneké volt... A kutatás megindulhatott volna, hanem hát Zénó beteg lett.

Nem volt súlyos beteg, csak éppen nem tudott felkelni az ágyból. Megfázott. S amíg fel nem gyógyul, a gépeket sem csomagolják ki a ládákból. S a sápváriak kíváncsisága sem elégülhet ki. S az olvasóé sem.

4.

Zénó pedig feküdt az ágyban s olvasott. A régi szép időkre gondolt, amikor még becsületes ember volt s felkelhetett az ágyból, ha akart. Meg is mondta Jánosnak:

— Nem elég, hogy becsstelen lettem, de semmi hasznát se látom.

— Ne búsulj, pajtás, — felelte János — a jövő héten én leszek beteg. S akkor oda mehetsz, ahova akarsz. És tudom, hogy hová akarsz.

És mi is tudjuk.

TIZENEGYEDIK FEJEZET,

amelyben két hét igen hamar eltelik; mindenki türelmetlenül várja az ásatások megkezdését, csak a két szélhámos nem várja türelmetlenül.

1.

Az egyes ember élete nem sok két hétből áll; ezért igen megdöbbenő, milyen hamar pereg le ez az idő, ha mozgalmas az élet. A szélhámosok élete pedig ugyancsak mozgalmas volt!

A szélhámosok ekkor köztiszteletben álltak még; mint a szélhámosok általában. Ha a szélhámosokon meglátszana, hogy szélhámosok, akkor a világon nem volnának szélhámosok. Igazán becsületes ember egy kissé mindig gyanús, mert nem fordít gondot arra, hogy megbízhatónak lássék. Az igazi szélhámos ezért mindig megbízhatóbbnak látszik, mint az igazán megbízható ember. Amiből az következik, hogy nem bízhatunk olyan emberekben, akik túlságosan megbíz-

hatók. Nem szabad továbbá olyanokra gyanakodnunk, akik túlságosan gyanúsak.

Aki még nem érti ezen elméletünket, azt a detektívregények olvasásakor észlelhető gyakorlati megfigyeléseinkre emlékeztetjük. Sohasem az a tettes, aki már eleinte gyanús volt. Vagy mondjuk így: sohasé gyanús már eleinte a tettes.

Távol áll azonban tőlünk, akik egy vidéki városa bizonyos eseményeit közöljük időrendben, — hogy detektívregényt írjunk, ami meg is haladná erőnket; csak Dosztojevszkij és Chesterton értett hozzá. A mi szélhámosainkról tudjuk, *mit* követtek el, tudjuk, *hoggy* elkövették; a sápváriak nem tudják.

Csak Bimbay bátyánk tudja. Ő azonban cinkos, bűnsegédi bűnrészes, avagy hogy a csudába nevezik jogértő emberek. Bimbay bátyánk két hét óta nagy változáson ment át. Valóságos főkortese lett Lukács Edének. Telekürtöli a várost Lukács Ede újabb nagy győzelmével, felcsigázza a város érdeklődését az ásatások iránt. Mindezt azért, hogy Lukács Ede annál nagyobbat bukják, amikor majd kiderül, amit mi tudunk, a sápváriak nem tudnak, hogy a két pesti fiatalember tulajdonképpen szélhámos telekspekuláns volt; a szóban forgó földben semmiféle leletre nem lehet számítani.

Ki hitte volna azonban ekkor, hogy a pápaszemes, szórakozott doktor — szélhámos s az előkelő külsejű, kitűnő modorú, szőke, nyulánk, elegáns *másik* fiatalember?!... Senki se hitte volna.

Mert az emberek, ismételjük, javíthatatlanok. Ki hinné, hogy szélhámos lehet valaki, aki nem látszik annak?! — így gondolkodnak ma is még a sápváriak. Holott miért látszana egy szélhámos *annak*?! Ha annak látszana, akkor már ~~nem~~ is lenne az!...

2.

Bimbay Károly új lakásukban is felkereste őket; időnkint elment újra és újra megbizonyosodni a ragyogó tényről, hogy Lukács Ede *valóban* szélhámosok karmai közé került.

A lakás csak három szobából állt, de a legjobb ízléssel rendezték be, amely csak kitellett két agglegénytől. Nem volt véletlen, hogy agglegények voltak; nős emberből sohasem lesz szélhámos; a törvénytől senki se fél annyira, mint a feleségétől.

Bimbay bátyánk elhelyezkedett egy karosszékben, megkapta az obligát szódás konyakot.

— Mondjátok, — kérdezte egyszer — ti szélhámosok vagytok, jó. De a Lukács ügyvédje látta a ti személyi okmányaitokat és azt mondja, rendben vannak.

Gyanakodva nézett rájuk, míg a választ várta.

— Nem tartottuk szükségesnek, hogy megváltoztassuk becsületes nevünket — felelte János. — Mi nem követtünk el törvényellenes dolgot. Megvettük Sallai Nagy András telkét, értékén felül. Ez nem

törvényellenes. Eladtuk a felket Lukács Edének, még jobbar az értékén felül. Ez sem törvényellenes. Mi mindenkor azt mondtuk, hogy a földben semmiféle kincs nincs. Mi nem beszéltünk rá senkit semmire. És nem károsítottunk meg senkit semmivel.

— Nono, — felelte Bimbay úr — Lukácsot megkárosítottátok.

János komoly arccal vetette ellene:

— Tévedés. Ő károsította meg saját magát.

Bimbay úrnak így még jobban tetszett.

— Persze, — mondta — jól ki van ókumulálva. Jól kiókumuláltátok. Semmi bajotok se lehet. Az ő haszonlesése az oka mindennek. Pukkadjon meg, gépeket is rendelt, hahaha! Rá fog fizetni vagy ötven-ezer pengőt! Egész Sápvár rajta röhög majd! Az egész ország. És ha bajba kerültek, én leülöm helyettetek.

Máskor megint más érdekelte:

— Hová tettétek a pénzt?!

— Bankba, — felelte János — egyik pesti bankba tettük be, Zénó édesanyja nevére.

— Nagyon helyes, — mondta Bimbay bácsi — nehogy még visszakérje Lukács, vagy visszaadjátok.

— Miért adnók vissza?! — kérdezte János.

— Hallottam már olyat, hogy megrögzött bűnösök hirtelen megjavultak.

— De mi nem vagyunk megrögzött bűnösök — felelte János.

3.

Lukács Ede maga is megsokallta már a dicsőséget. Két hét alatt az ország tudományos és újságolvasó közvéleménye a sápvári 900 négyszögöl felé fordult. Nagy hossz állt be történelemkönyvekben. Mindenki Mátyás király hadjáratait rajzolgatta fel gondolatban s további kincslehetőségeken töprengett. János éppen ezért így szólt a Sápvári Régészeti R.-T. elnökgazgatójához:

— Kedves bátyám, hagyjuk elülni a hullámokat. Most mindig ott tolong egy csomó ember a telek körül; Kúcsera folyton a sarkunkban van. Az állam is melegen érdeklődik. Várjunk a munka megkezdésével, amíg megúnják a folytonos készenlétet.

— Nem lehetne éjjel?! — kérdezte Lukács, aki már nagyon türelmetlen volt. János elfintorította az arcát.

— Éjjel?! Nem. Itt nem párórás munkáról, hanem párhetes munkáról van szó. Igen óvatosan kell előrehaladnunk. Teljesen irreleváns, hogy éjjel kezdjük-e, avagy nappal.

Lukács úr kénytelen volt ezzel beérni, egyelőre.

4.

Van még valami, ami kétségtelenül kimaradt volna a Baedeker sápvári fejezetéből, ha Sápvár maga nem maradt volna ki a Baedekerből.

A sápváriak a világ legkomplikáltabb lényei.

Képesek másról beszélni, mint amire gondolnak. Képesek másra gondolni, mint amiről beszélnek. Képesek mást látni, mint amit néznek. Mást hinni, mint amit tudnak. Mást tudni, mint amit hisznek. És képesek mást érezni, mint amit éreznek.

Ha az ember pletykázni hallja őket, meggyőződhetik a fentiekről.

Csak egyre képtelenek.

Képtelenek valamit, vagy valakit a nevén nevezni.

Egy tárgyaláson, a Kaszinóban, megbeszélésen ki kellene mondani valamely ismeretes, kerek és logikus és megdönthetetlen igazságot. Órákig tart, amíg körülírják, végre valaki az asztalra csap s azt mondja: nevezzük néven a gyereket! De nem nevezik.

Vagy, vegyünk egy nevet. Gyurákné. Gyuráknéről távollétében még sosem emlékezett meg senki így: Gyurákné. Hanem azt mondták: a Krepuska második felesége.

De vajjon hallotta-e élő ember, hogy valaki így szólt volna Sápvárott:

— Láttam a Krepuskát?!

Soha. Soha! Legfeljebb ezt hallotta:

— Láttam a Gyurákné első férjét.

Íme, a Sápvári Társalgási Kézikönyv egy kis részlete:

«Aki elvette a győri nagyvágó lányát» = Ulánszky báró.

«Az Ulánszky volt barátnője» — (egy hölgy, akit nem akarunk elárulni).

«A Hupper Mancsi első vőlegényének a főnöke» = Ócsay fogorvos.

«Tudod, aki miatt az öreg Kecskéssy bot-tal támadt az ügyvédjelöltre» = Székely Bőci.

«A Merák-lány idősebb bátyjának a tavalyi esete» = Csengeiné.

«A három Tömpe-fiú közül a középső feleségének, akinek a bátyja elvette a kisberencei tanító lányának az unokahúgát, a sógora unokatestvérének az a szeplős barátnője, aki tavaly vált el a Szép Ödön öccsétől» = Pártos Malvin.

Ilyen közvetlen elnevezés, mint: Fehér, vagy Kovács dr., csak addig jöhetett számításba, amíg új és ismeretlen volt. Két hét után Kovács Zénó «aki a Sallai Nagy-lánynak udvarol, de az öreg nem fogja hozzáadni» volt.

Jánost ellenben «azért az Ulánszky né túl feltűnően csinálja» néven emlegették.

Amihez nem volt joguk; a szép bárónőnek nagyon tetszett János, de ezt nem mutatta; tehát *nem tudhatták* a sápváriak, hogy tetszik neki.

És mégis tudták; ez a sápvári titok.

Igy zajlott az élet két héten át. Sápvár megszerette a két pesti fiatalembert; a két pesti fiatalember megszerette Sápvárt. Olyan forróság volt ezidőben, hogy éjjel senki se tudott aludni. Annyi szél se volt

a határban, amennyi egy telefonfülkében szokott lenni... Volt egy nap, amikor Lukács Ede már kezdte únni a várást; János már kezdte únni Lukács Edét; Zénó már kezdte únni Jánost; mindenki kezdte únni a meleget. A meleg nem kezdett únni senkit. Szombati nap volt; Bimbay úr pedig felheccelte Lukács Edét:

— Mikor kezditek már az ásatásokat?! Már nincs az a nagy érdeklődés. Már alig várom, hogy előkerüljenek a Mátyás-korabeli kincsek.

— Igen, igen, — bólogatott Lukács Ede, — majd beszélek a fiúkkal.

Behivatta Jánost és Zénót, — akiknek a hivatali szobáját a banképületben rendezték be — és így szólt hozzájuk:

— Azt szeretném, ha hétfőn megkezdénők a munkát.

— Milyen munkát? — kérdezte Zénó szórakozottan.

Lukács úr szigorúan nézett rá. Zénó észbe kapott.

— Hja, igen, igen, — mondta helyeslő arckifejezéssel. János sietett közbelépni.

— A tervek készen vannak, — mondta. — Hétfőn megkezdjük a munkát.

Zénó felsóhajtott. Lelki szemei előtt szuronyos csendőrök, béklyók és akasztófák jelentek meg. Levette a pápaszemét és megtörölte.

— Ma este pedig, — mondta Bimbay a háttérben, hogy hirtelen jókedvét elrejtse, — ma este

autón kimegyünk a birtokomra, vadászni, őzbaklesre.

— Én nem jöhetek, — felelte gyorsan Zénó. — Holnap Sallai Nagyéknál ebédelek.

— Azt le lehet mondani, — legyintett Bimbay. De Zénó mérgesen nézett rá.

— Téved, — mondta — azt nem lehet lemondani.

Ebben maradtak. János és Zénó a Fehér Bikában ebédeltek. Az ódon templomtorony árnyékot vetett a terraszcra. Végtelen, poros, fülledt csend volt. Ingujjra vetkőzve ültek ott.

— Ilyenkor nyáron, — jegyezte meg János, — kilószámra tudnék ugorkasalátát enni. Te nem?!

Zénó nem felelt. Evett, — de lelke távol volt; nem tudta, hogy eszik; és nem tudta, hogy nem tudja. Gondolatban karöltve sétált Anikóval a házuk mögötti kertben, ahol gyümölcsfák alatt ugorka, tök, borsó, bab, paradicsom, kapor, karalábé termett s vigyázva kellett lépni az indák közt.

— E konyhanövények közt láttam meg magát először, — mondta Zénó halkán, de nem olyan halkán, hogy János meg ne hallja.

— Engem?! — kérdezte megütődve.

Zénó felkapta a fejét.

— Hja, nem, nem! — felelte zavartan. — Csak elgondolkodtam.

János fejcsóválva mondta:

— Öregem, a nőügyeket ki kell verni a fejünk-ből. Ma még vadászunk, lovagolunk és tenniszezünk,

holnap azonban, ha nem is a rendőrség, de a sápváriak lesújtó véleménye elől menekülnünk kell majd. Mert bár a lelkiismeretünk és priuszunk tiszta, a sápváriak közt lesznek egyesek, akik könnyelmű rágalmakkal illetendnek minket s e rágalmakat úton-útfélen terjesztik majd rólunk. Ki kell térnünk az útból, pajtás, mert a károsult ember olyan, mint a dühödt bika.

Zénó szomorú csodálkozással bámult rá:

— El akarsz menni?! Most?!

— Hogyne! Húztuk a dolgot, amíg lehetett. Lukács Ede megkezdi az ásásokat, a mi vezetésünk mellett. De mondd, Zénó, hova vezessük mi az ásásokat?! Néhány nap s az emberek türelmetlenkedni kezdenek! Különösen az érdekeltek. Az ásások természetéből következik, ezt te, mint régész, jól tudod: hogy minél tovább ásatsz, annál mélyebbre kerülsz. És, merem hinni, ha a föld tüzes mélyéig leásatunk, akkor se találunk mást majd, mint legfeljebb néhány öreg lófogat, legjobb esetben egy-egy öreg kengyelvasat.

— Nem halaszthatjuk tovább a munka megkezdését?!

— Nem! — felelte János; és Zénó tudta, hogy e tekintetben tévedhetetlen.

Zénó lesütötte a szemeit.

— És ha önként bevallanék mindent?

János bólogatott.

— Miért vallanál be mindent?! S kinek?!

— Anikónak. Nem akarom elveszteni.

János szigorúan nézett rá.

— Ezt verd ki a fejedből, Zénó. Ha kiadod magad, akkor biztosan elveszíted. Így esetleg... így esetleg veled jön.

Zénó izgatottan fészkelődött a helyén.

— Velem?!

— Nos, igen. Lehet. Próbáld meg.

— Mit?!

— Az apja nem adja hozzád. Talán megszökik veled. És aztán feleségül veszed.

— Gondolod, hogy...

— Ha szeret?!

— *suttogta fáradt mosollyal János.*

— Én nem vagyok szerelmi tanácsadó. Csak egyet kell szem előtt tartanod. Nem maradhatunk itt tovább, mint a munkálatok megkezdésétől számított egy-két napig. Már pedig hétfőn meg kell kezdeni...

Zénó most, a rároskadó kétségbeesés hatása alatt, nagyon férfiasnak látszott.

— Majd gondolkodom azon, amit mondtál. *Úgy érzem*, igazad van. De *úgy látom*, nincs igazad.

— Öregem, — legyintett János — ha két férfi vitatkozik, akkor mindig egy harmadiknak van igaza.

— Harmadiknak?!

— Igen. Egy nőnek. És ebben az esetben is... az ember csak vesztegeti a szót és a végén összeomlik egy rózsás arcocskára s egy üde mosoly előtt, amiből, mint említettem, rengeteg van a világon, de az ember egyszerre mindig csak egyről tud...

S ajánlom figyelmedbe, ha úgy érzed, nincs erőd a szükséges ellenállásra, gondold meg: most ugyanaz a helyzet, mint amikor szegény voltál. Akkor, úgy-e, meggondoltad volna, hogy szerencsétlenné tegyél-e egy becsületes, tizennyolc éves, rajongó kis siheder hölgyet, magaddal rántsd-e a nyomorba?! Nos, most van pénzed, de becsstelenséggel szerezted!...

Zénó elfehéredett e szavak hatása alatt. Levette a pápaszemét, visszarakta, megtörölte.

— No és, — kérdezte egy kevésbé remegő hangon — és olyan még nem volt, hogy az ember becsületes úton szerezzen pénzt?!

János elgondolkodott.

— De igen, — felelte végül, — már volt rá eset. De addigra a hölgy máshoz ment feleségül.

Zénó hosszú ujjai az asztalon doboltak. Most már elvi kérdést csinált a dologból.

— No és a *más*, akihez hozzáment, — kérdezte tanáros hanghordozással, de izgatottan, — a *másnak* volt pénze?! A *másnak* lehetett pénze?! És becsületes úton jutott hozzá?!

— Igen, — felelte János.

— Szóval *csak* nekünk nem lehet?

— De. Nekünk is lehet.

— Pénzünk?! Becsülettel szerzett pénzünk?!

Elég pénzünk?!

— Hogyne. Lehet. Becsülettel szerzett pénzünk. Elég pénzünk. Nekünk is. Csak akkor már öregek vagyunk.

Zénó most már dühbe gurult.

— Aha! — kiáltotta — értem; és a *más*; akihez hozzáment, mondjuk, az nem öreg?! Mi?!

— De. Az is öreg.

Zénó az asztalra csapott. A poharak megzörren-
tek.

— Hát fiatal, becsületes, gazdag ember nincs?!

— Van. De az nem nőszül.

— De fiatal, gazdag, becsületes, nő ember
nincs?! Mi?!

— Van, de az valószínűleg érdekházasságot
kötött.

— Ezt a rágalmat visszautasítom! — üvöltött
Zénó a terraszon; tudóshoz nem illő indulattal. —
Nem lehet valaki fiatal, gazdag, becsületes és szerel-
mes valakibe?!...!

János állta a sarat:

— Akkor nem viszonozzák a szerelmét.

Zénó most összeomlott. Csaknem könyörgően
kérdezte:

— És ha viszonozzák?!

— Akkor elüti egy autó; vagy téglá esik a fejére.

— Szóval semmi sincs rendben?! Sehol, soha?!

János kék szeme elborult; Lukács Sárira gondolt.
S csaknem szeliden felelte:

— De van. Csakhogy elérhetetlen.

TIZENKETTEDIK FEJEZET,

*amelyben Zénó tökéletesen összezavarja az ügyet;
Bús Laci és Paragh Marci pedig élesen figyelik
az eseményeket...*

1.

Zénó az elmúlt két hét alatt mindössze kétszer járt Sallai Nagyéknál.

Az első eset négy nappal a vacsora után volt, amelyre meghívatta magát, de nem jött el. Anikó már kiheverte a csapást; de nem árulta el, hogy már kiheverte. Ez alkalommal kínos és feszült volt a hangulat; Sallai Nagy András szemre és formailag jó házigazda volt; de néha biborvörös lett az arca; most már nem kellett a volt telkére néznie, elég volt, ha Zénóra nézett.

A másik alkalommal Zénó hivatlanul állított be s a hangulat valamivel enyhébb volt; rövid ideig beszélgetett, aztán elment. Órák múlva jutott eszébe,

hogy mindabból, amit el akart mondani, semmit se mondott el. Ebből is nyilvánvaló, hogy ismét el kellett mennie.

Vasárnap volt, néptelen utcákon baktatott végig. Szemben a sarokra kiugró ház állt, csodálatosan ízléstelen cirádákkal. A ház felett színes papírsárkány lebegett magasan, mintha fent felejtették volna.

Az út közepén kerek kút gubbasztott, a városrendezés nagyobb dicsőségére. Vastag csomókban szállt a por. Egy kapuban két fiatalember állt; Zénó nem ismerte meg őket. Az egyik így szólt a másikhoz:

— Még mindig nem késő; tennünk kell valamit.

Ez Parajh Marci volt. A másik halkan és egyenletesen csuklott; talán a vasárnap délelőtti sörözéstől. Mind a ketten egyetértettek abban, hogy tenni kell valamit.

— Valami nagy ravaszság kellene, — vélte Bús Laci — mert így örök életünkre szegény tisztviselők maradunk.

Ezután hazament és lefeküdt. Marci ellenben Zénó után bámult, igen ravasz módon: hogy lássa, hová megy be. De nem látta; mert szemei előtt összefolyt az utca; talán a vasárnap délelőtti sörözéstől.

Zénó a semmiről — sem — tudók aranyos nyugalomával érkezett meg Sallai Nagyékhoz.

Ezúttal aztán Sallai Nagy nem volt otthon; minden vasárnap ebédután a Kaszinóba ment és estig

dominózott. Sok ember számára a dominó az, amiért egész héten dolgozik. Ilyen ember volna András úr is ha egész héten dolgoznék; dehát azt nem teszi. Ingatlanforgalmi irodájában évek óta nem fordult meg kliens; kivéve Jánost, akit az ördög vigyen oda vissza, ahonnan hozta! Nem volt mit dolgozzék Sallai Nagy András; nem is volt már egyebe, mint a nagy ház s a kis szőlő; de valami végtelenül makacs, tisztára rendíthetetlen hit élt benne, hogy amint mindig lesz amin mérgelődjék, úgy mindig lesz segedelem is a bajban... Sallai Nagy András hitt a világ egyensúlyában, holott az egyensúly benne volt s nem a világban. Azt képzelte, hogy lánya valami igen gazdag ember felesége leszen egykor; olyan gazdag és fiatal és becsületes emberé, aki rajongva szereti majd Anikót... más gondja pedig mi lett volna?!... Dominó-játék közben még a telek és a kincs ügyével sem izgatták, mert a kibicek is fülig merültek a játék rejtélyes izgalmaiba.

Juliska kitakarította a konyhát; lázasan súrolt és smirglizett, hogy idejekorán kiérjen Berencére, ahol is tánc lesz késő estig... Ha valaki alacsonyan átrepült volna a város felett, még érezte volna itt-ott az enyhe ételszagot, amely könnyű és láthatatlan felhőként lebegett a vasárnapi ebédek hűlt helyei felett. De már olyan csend volt az udvarokon és kerteken, amilyen csend Sápvárott is csak vasárnap délután van, amikor forrón, perzselőn dől le a nap-sugár; a leeresztett zsalugáterek mögött hűvös és

néma szobák ásítanak; a kutya nagy lapulevelek alatt alszik; a por éget, mint megannyi tűzes tű-hegy.

Elvétve légyzűmmögés, vagy távoli, bágyadt, kerepelés-szerű hang fokozta — és nem zavarta! — a csendet. Juliska elment, nem sokkal azután, hogy Zénó megérkezett.

2.

— Most egyedül vagyunk itthon ketten! — mondta Anikó, egyben felnézett s maga előtt látván a fiatalember arcát, mélységesen elpirult.

— Igen? — kérdezte Zénó; majd hozzátette: — Igen! — és ő is elvörösödött.

Két fa közé akasztott, petyhüdt függőágy mellett álltak a kertben. A két öreg szilfa árnyékot vetett rájuk.

Zénó körülnézett.

A forró, szikkadt, fehér, repedezett földön tők-indák kúsztak s a száraz talaj minden vére hatalmas, puffadt, tűzvörös paradicsomokba csordult... Enyhe ugorkaillat érződött; a levegő megállt s fulasztóan forró volt.

— Egyedül vagyunk, — mondta Zénó, bizonyos áhítattal. Rövid habozás után felnézett a lányra, hogy szavainak hatásáról meggyőződjék.

— Voltaképpen nem illik, — mondta a lány

már sokkal bátrabban, de éppolyan vörösen, mint az imént.

Zénó érezte a probléma nagyságát és kiélezettségét! Valóban, szerencsétlenségbe akarja dönteni ezt a lányt?! Eszébe jutottak János szavai. S most kettesben vannak itt, egy üres házban! A környező kertekel fák és bokrok takarták el előlük.

— Elmenjek?! — kérdezte Zénó.

A leány az egyik fának támaszkodott s cipője orrát nézte. Nem felelt.

Zénó dilemmában volt. Vajjon miért nem felel?! Vajjon mit jelent az, hogy nem felel?!!

Csakhogy a nő lelkébe senki se lát; maga a nő se. S a földkerekség legkiválóbb régésze sem; bár a nő lelke elég régi; minél újabb a nő, annál régibb a lelke.

Hosszú ideig álltak egymás előtt, szótlanul. Akkor azt kérdezte Zénó:

— Még mindig haragszik rám az édesapja?!

Először úgy látszott, hogy Anikó erre sem fog felelni. De aztán, mégis, felelt:

— Még haragszik. Miért, mit tett, hogy *ne* haragudjon?!

Zénó sóhajtott:

— Mit tettem, hogy *haragudjon*?!

— Megmondhatta volna, hogy a földben kincsek vannak. Igazán, megmondhatta volna, ha... ha egy kicsit...

Zénó most sugárzó szemmel nézett a lányra:

— Fejezze be! — kérte. De Anikó nemet intett.

— Megmondtam, amit tudni akart. Kiismertem magát. Becsapta az apámat; de ez nem minden. Amikor választani kellett, hogy hozzánk jöjjön-e vacsorára, vagy Lukácsékhoz, akkor őket választotta. Mert ők... mert ők gazdagok!...

Zénó az égre nézett, segélykérő arccal.

— Ez igaz, de... lehet, azt fogja hinni, kifogás, hogy csak menteni akarom magamat, de a tiszta igazság az: mindez azért történt, mert szélhámos vagyok!

Anikó türelmetlenül legyintett.

— Persze, hiszékeny libának tart, akivel mindent elhitethet... maga nem szélhámos, csak éppen úgy viselkedett, mint egy szélhámos. Ez az igazság, tudja?! Ezer pengőért megvették a telkünket és 30.000 pengőért adták el Lukácsnak. Tudom!

Zénó most különösen tiszta és világos, szinte gyakorlatias tekintettel meredt a lányra:

— És mit gondol, kit csaptunk be kettőjük közül?! Magukat, vagy Lukács Edét?!

— Minket! — toppantott a lány — mindig az jár rosszul, akinek kevesebbje van! Megvették olcsón azt, ami vagyont ér!

Zénó megkönnyebbült, szinte átszellemült, mosollyal felelte:

— Téved! Eladtuk drágán azt, ami egy fabatkát se ér.

Csudaszép volt a lány most, amint komoly és riadt pillantást vetett a férfira.

— *Mi* nem ér egy fabatkát se?! — kérdezte lélekzetvisszafojtva.

— A telek, — bólintott Zénó — a maguk telke! Az édesapja pontosan annyit keresett rajta, *ameny-nyl* kapott érte. Nem őt csaptuk be, hanem Lukács Edé!, aki harmincezer pengőt adott semmiért.

— Óh, Istenem! — sóhajtott a lány, riadt, de csaknem boldog arccal. Fürkészően nézett a férfire, aki felmagaslott előtte, a vállai egyszerre szélesebbnek tűntek, tekintete vidáman és határozottan csillogott a pápaszeme mögött.

— Igen — mondta Zénó. — Szélhámos vagyok, de maga ellen semmit se vétettem. És ez talán jobb, mintha úgy lenne, ahogy maga mondta: hogy nem vagyok szélhámos, csak magával szemben voltam az...

A lány piros, ívelt ajkai szétnyíltak. Magas homloka ott fehérlett Zénó előtt.

— Igen, így jobb — mondta Anikó. És akkor a férfi átölelte és megcsókolta. Igen; ezt tette, anélkül, hogy előzőleg gondolt volna rá, hogy ezt fogja tenni. Egyszerűen csak megtörtént; a lány lábujjhegyre ágaskodott, karcsú dereka megnyúlt, szemeit lehúnyta. Aki ismeri az Idő relativitáselméletét Bergson értelmezésében, az tudja, miért nem tudhatták ők s miért nem tudhatjuk mi, hogy meddig tartott az egész.

3.

A Nap már a barackfák mögött volt, keresztül-sütött a rengeteg hamvas, sárgászörös gömböcskén; az árnyak megnövekedtek. Zénó egy fatönkön ült; mélyet szippantott egy cigarettából s elgondolkodva fújta ki a füstöt.

Egy másik fatönkön, félméternyire ült Anikó s kis, fehér öklére támasztotta az állát.

Látnivaló volt, hogy mind a ketten töprengenek.

— Gyülölöm a barátját, — mondta végül a lány — amiért rávette erre. Most, hogy mindent tudok... hát jobban szerettem volna, ha szegény marad, de becsületes.

— Tudja az ég, — felelte Zénó — én valahogy *nem* érzem, hogy becsstelen lettem. Nem tapasztalok magamon semmi változást. Csak most, azt, hogy nagyon szeretem magát.

A lány halkan nevetett.

— Egy fiatal tudóstól egészen szép teljesítmény, ha néhány hét alatt csaló lesz és elcsavarja egy fiatal lány fejét.

Zénó kissé szórakozottan bólintott; nyilván ő maga is egészen szép teljesítménynek találta.

És közben elkerülte a figyelmét mindaz, ami Anikó tekintetében tükröződött, amíg oldalról figyelte őt. Gyengédség, csodálat, rokonszenv és szeretet; de legfőképpen kemény elhatározás. Fiatal lányok kemény elhatározása, hogy valamely férfi pedig a jövő-

ben azt fogja tenni, amit ők akarnak! És semmi mást.

S ez elhatározás végzetes szokott lenni. Mert valamely férfi vagy azt teszi, amit ők akarnak; vagy, legrosszabb esetben, ők akarják azt, amit a férfi tesz...

4.

Amikor Sallai Nagy András hazatért, már este volt. A hőség nem tágitott, de a csillagok fénye azért hűvösnek tűnt.

Anikó a vacsora körül foglalatосkodott; Kovács Zénó dr. pedig a kerti padon ült, két agyagtörpe társaságában, melyek fürkészően néztek a kavicsos útra. A kavicsos úton közelgett Sallai Nagy András és már messziről szemrehányó és számonkérő tekintetet vetett a padon ülő fiatalemberre.

De azért leült mellé; a dominójáték ma szerencsésen alakult s ez a körülmény nagy mértékben enyhítette a rossz kedvét.

— Hál te itt vagy?! — kérdezte, amint dörögve nyujtotta ki lábát a pad elé.

— Igen! — felelte Zénó, csaknem kihívóan. — Itt vagyok.

— Hm! — volt András úr válasza. Előkerült valahonnan valami faj- és jellegnélküli kutya s megnyalta a port Sallai Nagy András cipőkapliján.

De Zénó formálisan megvadult:

— Nagyon szeretek itt lenni! — mondta.

— Hm?!

— Igen. Imádom ezt a csöndet és a kert illatát. Ez többet ér, mint a nagyváros, mint a világ minden öröme, mint a tudomány!

— Na, holnaptól kezdve már nem lesz ilyen csönd, — felelte András úr mély hangon — ha megindulnak a gépek odaát!

S fejével a volt telke felé intett.

Zénó szíve megdobbant; Jánosra gondolt, de túl akart lenni az ügyn. És aztán nem Jánosra gondolt, hanem Anikóra.

— Kedves bátyám! — mondta, felugorva a padról — egy vallomással tartozom!

András úr bámulva tekintett fel rá. A hold éppen szemben állt a nyugati égen.

— Igen! — erősítette Zénó. Lekapta a pápaszemét, megtörölte és visszarakta. Majd ismét leült a padra.

— A gépek megindulnak, — mondta csöndesen — de nem fognak találni semmit.

András úr hitetlenül nézett rá. «Beszélhetsz nekem!» gondolta. «Lukács Ede tudja, hogy mit csinál. Éppen tegnap mondta az öreg Bonyavka: «Ez a Lukács megint országos üzletet csinál!» Úgy értette talán, hogy akkora üzletet, mint amekkora eső az országos eső... És ezt az országos üzletet Sallai Nagy András is megcsinálhatta volna!... Nem jó gondolatok ezek! Bele kell nyugodni; az Úr adta, az Úr elvette. Vagyis, hogy *nem* adta egészen ide s így

elvette más... De ez a fickó egészen belejött az izgalomba, muszáj már odafigyelni. Azt mondja:

— *Igazán*, én sose mondtam mást, mint a tiszta igazat. Most se mondok!

Szavai tompán szállnak el a sötétségben, mint a pihék. Szinte utánok néz az ember.

— Hát mit akarsz! — sóhajt Sallai Nagy András, bár nem érdemli meg a fickó, hogy végighallgassa az ember.

— A telken nincs semmi érték, emberi számítás szerint. Az egész úgy nem volt más, mint szélhámos-ság. A barátom találta ki és én hozzájárultam. Én régész vagyok, diplomám van. Az emberek suttozni kezdtek. Több gazdag úr érdeklődött a telek iránt. Ez így volt kiterelve; sikerült. De mi magunk is szegény emberek lévén, nem károsítunk meg más szegény embereket. Ezer pengőt méltóztattál kapni a telekért, ez volt a te hasznod, kedves bátyám. Úgy hiszem, legális haszon. Mi többet kerestünk, az igaz. De másképpen nem lehetett megcsinálni, azt mondta János. Nekem nehéz ilyen dolgokkal foglalkoznom, de ez is hozzátartozik ahhoz, amit mondani akarok.

— Még mást is akarsz mondani? — kérdezte András úr — már eleget mondtál, ha igaz. *Igazán* nem ér ez a telek százezreket?!

— Nem! Nem! Esküszöm! — felelte Zénó lelkesen és hittel. — Nem! Én tudom; elképzelhetetlen. Mátyás király járt ugyan erre a zsoldosaival; s előző útján fosztottak ki néhány felvidéki várat, ta-

lán nem is egészen Mátyás tudtával és engedelmével. Azidőben nem volt olyan szigorú és nem nézett anynyira az emberei körmére, mert szerelmes volt. Szerelmes volt a boroszlói főbíró lányába, akit Borbálának hívtak s akinek sorsa a renaissance legérdekesebb és legrejtelmesebb asszony-sorsa. De nem valószínű, hogy amit a seregek sarcoltak, azt Sáp-várott elásták volna; és pont ezen a telken ásták volna el. Van ugyan erre is némi támpont: Mátyás hatezer zsoldosát éppen ebben a táborban bocsátotta el, a felvidéki hadjárat véget érven. De vajjon itt telepedett-e le az a hatezer ember?! Hiszen nagyrészt morvák és horvátok voltak. Rút dologhoz adtam oda magamat, de *előttetek* tisztán állok...

Sallai Nagy András nem ügyelt már e többeszámra. Sok-sok álmatlan éj lidércnyomása tűnt el e pillanatban kebléről; a szörnyű, rágó tudat, hogy vagyontérő kincsek voltak a kezében s elvesztette azokat: most szertefoszlott! Mélyet, döngőt sóhajtott s tiszta, vidám tekintettel nézett a sötét, lihegő világba, — hetek óta most először!

Zénó nem látta e nagy és kedvező változást, amely végbement egy egyszerű és sorsüldözött és becsületes ember lelkében, amint megtudta, hogy nem őt csapták be, hanem másvalakit.

De feltűnt neki, hogy hallgat; megkérdezte tehát:

— Idefigyelsz?!

— Ide, fiam, — felelte András úr nyugodalmas hanghordozással — csak beszélj.

— Én már diákkoromtól kezdve szinte szerzetesi életet éltem, tanultam reggel és délelőtt és délután és este. Nem érdekelt a világ, nem érdekelt az élet; kíváló akartam lenni a magam szakmájában, hogy megtaláljam a helyemet. De nem találtam. Hiába emlegették a nevemet; nem volt üres hely, — ha pedig volt, akkor kiderült, hogy mindenütt emlegetnek, csak éppen a kinevezéseknél nem. Én a tanulástól nem értem rá kiépíteni összeköttetéseimet; halhatatlan akartam lenni és élhetetlen lettem.

András úr most már gyanakodva figyelt; ez programbeszédnek hangzott. S programbeszédet Sápvárótt csak képviselő- és vőlegényjelöltek mondtak mindenkoron.

Zénó pedig folytatta:

— Mindenbe belenyugodtam már s a magam hibájául róttam fel; amikor találok egy barátommal, aki csinos, élelmes, kitűnő eszű és modorú és gyakorlatias észjárású gyerek volt s aki — ugyanott tartott, ahol én! És aki egyszer így szólt hozzám: «Nem te vagy a hibás sorsod dolgában, pajtás», ezt mondta «hanem a kor. Kevés a pénz, az egyiknek jut, a másiknak nem jut. El kell követnünk valami olyan szélhámosságot, amire a törvény betűi nem tudnak büntetést. Sok ilyen van; sok ilyent követnek el naponta mindenütt. Ne várjunk ölbetett kézzel, mert az élet rövid s az Isten szereti a szegényt, de nem hiszem, hogy szeretné a tétlent, ügyetlent és lustálkodót.» Ezt mondta a barátom akkor és én csak

hallgattam és aztán máskor is beszéltünk erről és végül beadtam a derekamat. Maradék pénzünkből vettünk egy rossz motorkerékpárt. Én történelmi szempontból megjelöltem néhány várost s végigjártuk azokat. Aztán itt kikötöttünk.

— Persze! — mondta András úr bizonyos vad öngúnnyal — mert ez a legpletykásabb és leghiszékenyebb falu mind között! Mi?! Ezért!

— Nem, — sóhajtott Zénó — hanem mert itt dögölt be végkép a motorkerékpár. Már száz méterre nem igen menne el...

Ekkor éles, friss, csengő kiáltás hallatszott a sötét tornác felől.

— Vacsora!

Zénó felugrott.

De a házigazda visszanyomta a padra.

— Mindjárt! — kiáltotta fel; majd halkán folytatta — mindent értek már, az ördög vigye el! Dehát minek mondtad el nekem az egészet?! Ez az, amit nem jól értek.

Zénó elsápadt a sötétben. Csuklóját Sallai Nagy András vasmarka fogta át. Nehéz így beszélni!

— Szélhámossgot követtem el; vállalom; de nem *vagyok* szélhámos. Ha kifaggatnának, nem is tudnám igazán, mi az. Így történhetett, hogy... így történhetett, hogy... szinte akaratom ellenére, nagyon... ellenállhatatlanul... örületesen...

András úr váratlanul közbeszólt...

— És ő?!

Zénó riadtan nézett rá. Nem tudott mit felelni. Agya nem kapcsolt ilyen gyorsan, — a *jelenben*. András úr felállt.

— Meglátjuk, mire megy ki ez az egész ügy. Megvárjuk, érted?! Addig szívesen látott vendég vagy a házamnál — te és az a csirkefogó barátod. De ha szerelemről akarsz beszélni, akkor a Mátyás király és Borbála szerelméről beszélj, — amíg el nem dől, hogy egy: igazat mondtál-e s tényleg értéktelen a telek? s kettő: hogy megúszod-e büntetlenül a dolgot.

Zénó most szemben állt vele.

— Köszönöm, — mondta bizonyos pátosszal — megígérem. De én legszívesebben odamennék most Lukács Edéhez és megmondanék neki mindent. És visszaadnám a pénzt. Ha megkérem rá, János is belemegy. Visszabonyolítjuk az egészet. A telek ismét a tied lesz.

— Ördögöt bonyolítunk vissza! — mondta Sallai Nagy András, nagyot fújva — eszedbe se jusson Lukácsnak szólni bármit is!

— Miért? — kérdezte Zénó — nekünk még megvan hiánytalanul a harmincezer pengőnk. És...

-- De nekem nincs meg az ezer! — felelte Sallai Nagy András — és ha megvolna, nem adnám vissza. És Lukács Ede csak ásson kincsek után; akinek sok van, az úgyse éri be soha vele. Nem kell sajnálni; ha ő nem vette volna meg a telket, megvette volna más. Sok itt a gazdag ember és mind még gazdagabb akarna lenni.

— Dehát akkor, — állt meg a lépcső alján Zénó — ha te így gondolkodol, miért kell várnunk?! Miért nem kérhetem meg most Anikó kezét?! Úgy látszik, *mégis* becsstelennek tartasz és *mégsem* bízol bennem.

— Nem hát! — felelte András úr — mert ilyen jó ötlete egyszer támad az embernek egy életben; és ezt a trükköt csak egyszer lehet alkalmazni. És mit csináltok, majd ha elfogyott a tizenötezer pengő?!

Zénó éppen felelni akart, amikor közvetlenül mellettük megszólalt a sötétben Anikó hangja:

— Erről ráérünk vacsora után gondolkodni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHARMADIK FEJEZET,

*amelyben mindenki puskát tart a kezében vadászaton;
egy láthatatlan résztvevő azonban nyilat.*

1.

Besötétedés előtt indult el a két nagy, nyitott túraautó Bimbay Károly zöldzsalus háza elől. (Az egyik Bimbayé volt, a másik Ulánszkyé; mert Lukács Ede nem tartott autót.) Szombat délután hét óra volt; a Külső Szentbenedek-utcában egy lélek se járt. Az első kocsiban János, Bimbay és Sári ült; a másikban Lukács Ede és báró Ulánszky, a feleségével. Mind zöld és barna vadászruhákat viseltek; kiki legöregebb vadászkalapját tette a kobakjára; persze, Jánosnak elnézték, hogy minden új rajta; nem mehetett már Pestre a holmijáért.

Hát, szóval, Lukács Sári is eljött vadászni! Ez meglepő volt. János már leszámolt mindennel. Úgy élt tudatában ez a weekend, mint még egy unal-

mas és kínos aktus, amely után szinte üdítően fog hatni a botrány, leleplezés és szökés. Pillanatig sem gondolt arra, hogy a lány, a LÁNY még egyszer az útjába kerüljön. Dehát sohasem történik az, amire az ember gondol; s ami történik, azt halandó képzelet el nem képzelheti, bármily egyszerű dolog legyen is az.

És milyen egyszerű volt meghallani, hogy Fehér úr vadászni megy a papával... És milyen egyszerű volt a további is. Most az ember itt ül a nagy, kényelmes hátsó ülésen; sapkával a fején, szemüveggel a szemén; és Jánossal az oldalán.

Ó, gondolatban már János volt! Szavakban még csak Fehér úr. Ez a lány pedig nem törődött mással, mint a saját gondolataival. S a gondolatai ezúttal nem voltak gúnyorosak. Ha kizárhatta a külvilágot, akkor olyan szabadnak érezte magát, hogy az ember el se hinné. Elmondta magában éjszakánként mindazt, amit Jánosnak kellene mondania s mindazt, amit ő felelne rá. Nem titkolta önmaga előtt, hogy jobban tetszik neki ez a férfi, mint az eddigiek. Talán mert az elevenére tapintott már első találkozásukkor. Talán mert idegen volt, fájdalmasan idegen, zárkózott és hideg. Vajjon nem Sári előjoga volt-e, hidegnek lenni?! Milyen különös, hogy valaki bitorolja ezt a jogát.

János pedig, aki jobbkéz felől ült, mindössze egy dologra gondolt, ideges makacssággal, mintha nagyon fontos lenne! A fekete autószemüveg eltakarta

a lány nagy, hidegen-sugárzó, szürke szemeit s ezzel megtört a varázs! Puha és gyámoltalan és kicsi lett a lány; semmi félelmetes nem volt benne. Most. De máskor!

«Máskor» azonban nincs. «Máskor» — az hétfő és kedd, vagy szerda. De *csak* ma van, szombat és holnap, vasárnap. Utána menekülni kell, a Lukács Ede pénzével.

A végzet erősebb, mint a törvény. A törvényt még csak ki lehet játszani; a végzetet nem. Amit Lukács Edén át adott, azt a lányán keresztül visszavette.

Azaz, venné; ha János nem lenne erősebb, mint a végzet. De majd megmutatja, hogy erősebb annál!

Attól kezdve rá se nézett a lányra.

2.

Suhant, rohant surrogva, port kavarva a két nagy kocsí, jó kétszáz méterre egymástól. Köztük emeletes porfelhő imbolygott, mintha mindjárt össze-dőlne.

Sári hátrafordult.

— Nézze, — hajolt közelebb a fiatalemberhez — nem látni a másik kocsit.

— Persze, hogy nem — morogta János. Nem fordult meg. Sári maga elé bámult.

— Maga, úgy látszik, megijedt — mondta — ettől a nagy géptől. Motorbiciklihez van szokva.

— Lehet — felelte János, elhatározván, hogy *nem* bosszankodik semmin; különösen, amikor azt *akarják*, hogy bosszankodjék.

— Milyen szófukar! — kiáltotta a lány. — Talán fáradt?! Apám azt mondja, eddig még nem dolgozott semmit. Nem kényeztetik el túlságosan Sápvárott?!

János nem felelt.

Sári maga elé nézett összeszorított ajakkal; a fejét törte valami újabb anyagon.

— Először vadászik ma?! — kérdezte gyengéden.

— Nem — felelte János.

— Másodszor?!

Most nem kapott választ.

— Majd szóljon, mielőtt a leshelyre megy; megmutatom, hogyan kell a puskával bánni.

János hirtelen előrehajolt; szemei kitágultak. Megfogta a lány jobbkezét. Látta a gúnyos mosolyt s le akarta csókolni az arcáról. De akkor Sári rákiáltott:

— Vigyázzon! Leszállt a por!

És János visszahúzódott a sarokba. A lány nevetett. János hátranézett. Nem volt igaz; a por nem szállt le, a por felszállt, változatlanul. De most már késő volt.

A kocsi hirtelen megállt; balra, a szőlők közt kanyargós út vezetett a nagy, lapos, erdős dombláncra.

3.

János csak most mutatkozott be Ulánszkyéknak. A vöröshajú szépasszony úgy beszélt vele, mint valami nevezetességgel; a báró bridzsre hívta. «Majd máskor», gondolta János, mert hogy «máskor» úgyszincs. Sári előkereste a két puskátokat s kivette a fegyvereket.

— Jöjjön, — mondta Jánosnak, halkan — majd útközben megmagyarázom.

János mosolygott; s erről a mosolyról lepattant a játékos gúny. Elindultak, hatan, egyesével, a szőlők között, egy tölgyfa-sorban. Halkan, puhán koppan a hulló makk lent, a kopasz földön. A szőlők aranyos-rozsdás foltjai s a zöld és sárga és vörös lombot egyre teljesebben átítatta az alkonyati szürkeség. Lépten-nyomon felugrott a nyúl és menekült; elsuhant a koránkelő bagoly; míg vadgalambpárok csak most siettek nyugovóra. Nehéz varasbéka huppan az úton; őzbak távoli hívása izgatta a vadászszíveket.

Ez már Bimbay Károly birtoka volt; a legszebb birtok a megyében. Lukács Ede összeszorított ajakkal, rosszkedvűen haladt fel, leghátul; hogyan is érezhetné jól magát olyan földön, amely Bimbayé?! De azután arra gondolt, hogy legutolsó üzlete óta végkép legyőzte Bimbayt; ez a győzelem egy életre elég...

Most erdőn haladtak át szótlantul; elől Bimbay magas, szikár alakja. Nagyfejű, veres gombák ácsorgtak a fák tövében, jobbra és balra dűlve egymás-

tól; kúszó indák lógtak a fák között s a moha lágyabb volt, mint a leglágyabb perzsa.

Egyszerre tisztásra értek. Itt felsorakoztak Bimbay köré, aki halk hangon adta ki utasításait.

A tisztás elég nagy volt, két oldalát az öregerdő, másik kettőt fiatal, alig embermagas telepítés fogta be. Magál a tisztást alacsony, bokros növényzet fedte, amely egybeolvadt a szürkességgel s olyannak látszott, mint a csendesen úszó, szürkészöld ködtő. Ennek sarkában maradt János; Sári a nyíres felé indult s csakhamar eltűnt a ködben; a többiek tovább mentek az erdő mélye felé. Az esti les addig tart, súgta még Bimbay, amíg hármás füttyszót nem hallanak.

Lassan a léptek halk zaja is elült. Végtelen nagy volt az ég; végtelenül nagy a csönd; végtelenül nagy a béke. Alaktalan, nagy madár úszott át a palaszínű tisztás felett. E pillanatok alatt János lelke felemelkedett a földről, amelyen *minden* hiúság; János maga is felemelkedett volna, itthagya mindent; ha lett volna mód rá. Arra gondolt azonban, hogy a karcsú, csodálatosan nagy és szürkeszemű lány alig száz méterre tőle áll a nyíres szélén, a sötétlő estében; s hogy ez a lány többet ér, mint a föld, többet, mint az ég, többet, mint mindaz, ami felmérhető és elképzelhető. Nem született még olyan szélhámós a földön, aki ezt a lányt meg tudná szerezni, ha ő nem akarja; de János még ahhoz is kicsinek érezte magát, hogy elfogadja, ha a *lány* akarná is... Íme, ez a lány több, mint Mátyás király s az olasz fejedelmek

és Podjebrád s a lengyel király s a Szentgyörgyi grófok minden kincse, — akikről Zénó annyit mesélt — de *ezért* mélyebbre kellene leásni, mint a pokol; s magasabbra szállni, mint a mennyország. Ki érti a szerelem misztériumát?! Ki érti a szerelmesek mértékét, ki méri az emberek értékét; ki ítél a szívek pereiben?! Ó, Sárít nem kell féltetni; nem lesz egy pesti szélhámos áldozata. Elég okos lány az! s a pesti szélhámos elég buta.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENNEGYEDIK FEJEZET,

amelyben megismerjük János elveit, de nem sokat érünk vele, mert mindjárt hűtlen lesz hozzájuk.

1.

Az olvasó, ki elég erős ahhoz, hogy elviselje a történetendőket — s elég járatos a világ dolgaiban, az emberi lélek mélységeiben, hogy meg is értse azokat: idézze mégegyszer maga elé a tisztást, amelyen a szélhámos fiatalember áll; immár félórája mozdulatlanul, hóna alá szorított drillinggel, amelynek mindhárom csöve ásítva várta a vadat; míg János maga ásítva várta az esti les végét, mert hiszen az a végtelenbe látszott nyúlni...

Baloldalt halványszürke sor, fiatal fák seprői meredeztek a fekete égre, amelyen már kigyulladtak a csillagok. Szemközt kétféle feketeség látszott, az egyik az erdő, a másik az ég; mind a kettő fekete és mégis élesen elhatárolt. Az erdő volt a komorabb és fénytelenebb.

Középütt a fűvek és bokrok egybeolvadva hullámzottak, már egészen gyöngyszínű köddé hömpölyödve. És e köd közepén délceg, fekete alak állt: az őzbak. Állt és a fák árnyékában lappangó ember felé bámult. Vékony metszésű fejéről hatalmas gótikus ívelésű agancs meredt az égboltra. Éppen felette, alig egy hüvelykkel jobbra, állt a Hold aranyszarvának fele az erdő felé.

János mélyet lélegzett, tüdeje megtelt azzal, amit az erdei ciklámenek, harangvirágok, bokrok, gombák, tölgyek, borzok, rókák, nyulak, sündisznók, őzek, baglyok, cinkék, mátyások, szarkák be- és kilélegeztek. Üde, különös, könnyű keverék volt. Szemben állt a hatalmas, öreg bak és nem mozdult. Mint szobor állt ott s pontosan János felé figyelt.

János halkán köhécselt, — khm! — hogy jelt adjon a baknak; esélyt. Hogy figyelmeztesse rá: az erdőt megszállták jogos tulajdonosai, a vadászok. A törvény szerint jogos tulajdonosai, igen. De hogy érezhetett volna János a törvény végrehajtóival?! Ő maga is a törvény ellen van; a túlsó oldalon áll, mint az őzbak. Ő maga is menekül; s a menekülőnek fogja pártját. Ezért köhécselt; halkan; úgy, hogy a bak meghallja, a szomszéd vadász azonban ne hallja meg...

De a bak nem mozdult. Hogy hallotta, az kétségtelen; de nem mozdult. Olyan soká állt így gyönyörű mozdulatlanságában, hogy a Hold aranycsíkja

szemelláthatóan magasabbra emelkedett az agancsa fölé.

— Még majd rajtakapnak itt, vele, — gondolta János idegesen — amint itt nézzük egymást. — Uram! — mondta hangosan — legyen olyan jó, menjen a pokolba, mert különben kénytelen leszek megölni önt, fennálló társadalmi szabályaink értel...

E pillanatban dördülés hangzott s tüzes csík vilant fel a nyíres szélén. A bak felugrott s összeesett. Mindez egyetlen pillanat volt.

János lélekzetvisszafojtva állt ott. Lassan levette a kalapját s megindult a véres színjáték helye felé. A bak ott feküdt a sötét lombon, feje egy sötétvirágú bokorra hanyatlott. Az arany holdfény éppen nyitott szemébe sütött; egy könnycsepp csillogott a kerek, barna szem szögletében.

János levett kalappal állt mellette; feje kissé előre és oldalt billent, amint nézte.

— Nem én voltam, pajtás, — mondta csöndesen.

2.

Könnyű kéz érintette a vállát. Felnézett s szemében furcsa módon keveredett a szomorúság és mosoly.

Sári nem vette el a kezét, míg lecsúsztatta a fegyvert s az elfeküdt bak hátának támasztotta. Így össze-

borultak a fegyver s az áldozat. Ők nem tehettek semmiről.

S a lány egy pillanatig megigézve állt, mintha villanyáram érte volna a férfi testén át; de az a szomorúan-mosolygó, holdfényben úszó tekintet bővölte meg. Aztán egy sóhajjal kiszabadította magát a varázslatból és könnyedén kérdezte:

— Mi történt magával, hogy nem lőtt rá?!

János lenézett a tetemre s látta a Holdat a szemében.

— Mi történt magával, hogy rálőtt?! — kérdezte csendesen.

A lány elfordult. Egészen másmódon képzelte el ezt a találkozást; gúnyos és diadalmas párbeszédet várt e percektől. Most váratlanul kicsinek és megaláztattnak érezte magát.

János pedig mosolygott. Ime, így járnak a szélhámosok; és mindazok, akikre nincsen vadászati tilalom és mégis élni merészelnek. Megfordult s a tisztás széle felé indult.

Még nem érte el s hallotta, amint a lány sebesen csörtet utána. Megfordult s hirtelen szembenézett vele. Csaknem felkiáltott. A nagy, szürke szemek ujjászülettek! Töredelem, rettegés, odaadó, szenvedni és szeretni-vágyó indulat lángjai lobogtak bennük. S ez a sugárzás addig tartott, amíg egyszerre két erős kar feszült a lány karcsú dereka köré. Eszeveszett pillanat volt; sorsdöntő és felejtethetetlen pillanat.

Pillanat lévén, kívülről nézve a dolgot: hamar véget ért. János visszament a virágos, bokros mezőre, lehajolt s kihozta a két puskát. Visszajött a lányhoz s ott lerakta az ösvényre őket.

— János, — mondta a lány bársonyos hangon, — remélem, nincsenek komplikációk.

A férfi furcsán nevetett.

— Különösen fejezte ki magát, — dörögte. — Mit ért ezalatt?!...

— Remélem, tudja, hogy én elérhető vagyok a *maga* számára. És remélem, maga is elérhető az én számomra.

— Nekem magában minden tetszik — mondta a férfi — de legjobban ez az egyszerűség tetszik nekem. Igyekszem magát követni, *ebben*. Sajnos, vannak komplikációk.

— Éspedig?!

— Vannak. Jellemzőbbet nem mondhatok, mint hogy vannak. Örülök, hogy idáig eljutottunk; hogy tisztában vagyunk egymással; nem bírtam volna a pátoszt és misztikumot. Most már csak szép, világos, érthető, egyszerű komplikációk lesznek.

— Ne bolondozzon! — mondta a lány fojtottan — remélem, nem akar azzal az ásatag hülyeséggel előhozakodni, hogy én gazdag vagyok, maga szegény?!

János nem felelt.

— Nos, beszéljen! Ha ilyesmiről van szó, akkor verje ki a fejéből. Maga az *egyetlen* férfi, aki tetszik

nekem, maga az *egyetlen* férfi, akire rábíznam magam, maga az *egyetlen* férfi, akivel szemben nem érdekel a pénz, sem a magamé, sem a magáé, sem az, ha van, sem az, ha nincs!

János nem felelt.

A lány sürgető hangon mondta:

— Maga az egyetlen férfi, akit szeretek.

(S az egyetlen férfi volt, nyilván, aki erre sem felelt.)

A lány hozzátörleszkedett s felfelé emelt arccal mondta:

— Nézze, tudom, a világ nem fordul ki sarkaiból, az ég harsonái se szólalnak meg, hogy ezt mondtam. De talán *valamit* mégis jelent a maga számára is?! Nem?!!

— Mindent — súgta most János, a lány hajába — minden jót és minden rosszat. Mindennek az elejét és mindennek a végét.

— Ne legyen rejtélyes!

— Nem vagyok rejtélyes; csak szomorú vagyok.

— Miért szomorú?!

— Mert maga nem lehet az enyém.

— Miért ne lehetnék?!

— Csak.

— Ez nem válasz. Nem méltó férfihez, így felelni. Van már felesége?!

— Nincs.

— Menyasszonya?!

— Nincs.

- Barátnője?!
- Rengeleg.
- De úgy értem...
- Olyan nincs.
- Büntetett előéletű?
- Nem.
- Egészséges?!
- Igen.
- Akkor nem értem.
- Én se.

— Ne bolondozzon! Követelem, legyen őszinte! Öntse ki a szívét. Tudnom kell, miért lehetetlen az, amit mind a ketten akarunk?! Miféle hatalom akadályozhat meg minket abban, hogy szeressük egymást?!

- *Abban* semmiféle hatalom!
- Már úgy értem: törvényesen.
- *Abban* maga a törvény.
- Hát akkor mégis nők már?!

— Mondtam: nem. Szokja meg, fiatal hölgy, a gondolatot, hogy amit én a szemébe nézve mondok, az olyan igaz, mint semmi más, olyan kemény, mint a gránit s olyan örök, mint mi magunk.

— Hát akkor nem értem — szontyolodott el a lány — és nem is fogom érteni. Talán ez a büntetés azért, ahogyan más férfiakkal bántam; talán minden embernek boldogtalanná kell válnia egyszer s az én óráim eljött mostan. Felejtse el, hogy meg gondolatlan és neveletlen voltam; romantikus pillanat

volt; nem lett volna szabad faggalnom. Mégegyszer kérem, felejtse el.

— El fogom felejtani, — igérte a férfi borúsan. S ekkor három éles fütty hasított át az éjszakán.

3.

Mintegy félórába telt, amíg összeverődtek s lejutottak az autókig; az est hőse Sári volt; egyben egyike a legrosszabb kedvű hősöknek azok között, akiket valaha e történelmi földdarab a hátán hordott.

4.

Másnap reggel fényesen sütött a nap; s a Bim-bay-kastély előtt zöld, repkényes kerítés húzódott, mint mindig. Máskor azonban Lukács Sári nem támaszkodott e kerítésnek s nem nézett borús tekintettel maga elé.

Arca sápadt volt; szemei karikásak. Hosszú, finom, fehér ujjai a lovaglónadrág szélét gyűrögették.

A háttérben komor pompában ragyogott s magaslott a Bim-bay-kastély. Balra fehér, lapos cselédházak látszottak, jobbra, elől az istállók. Szemben végtelen vetések s mögöttük a kék és fehér és zöldes halmok: a tegnap este történtek színhelye.

János fűtyörészve közeledett a dűlőúton; kezében valami zöldséget tartott. Pipacsot szedett, de a szirmok lehullottak útközben s most az egészet eldobta.

Sári fölnézett s arcvonásai nem enyhültek meg, a fiatalember láttán. Sehogyse talált vissza régi énjébe; sehogyse találta régi arckifejezését és modorát.

— Milyen jó kedve van, — jegyezte meg epésen.

— Nekem?! — hökkent meg János.

— Igen, magának!

— Nekem egyáltalában nincs jó kedvem.

— Dehogy nincs; már messziről hallottam fűtyörészni; úgy fűtyöl, mint egy kanász, csak sokkal hamisabban.

János felelni akart erre, de meggondolta magát s így szólt:

— Van itt egy lugas, a parkban. Jöjjön oda velem egy pár percre.

— Minek?! Kettesben fűtyörésszünk?!

János türelmes arccal felelte:

— Nem. Beszélni akarok magával.

— Azt hiszem, felesleges, — mondta a lány; hanem ugyanakkor megindult a park felé. János mögötte ment; s önkéntelen csodálattal figyelte a karcsú, magas alakot s kifejező és különös módon könnyed járását.

A lugasba érve, Sári az asztalra ült s lelógatta csizmás lábait; lovaglópalcáját a keze közt tartva.

János közvetlenül vele szemben a padra ült s felnézett rá.

Sári mérges arcot vágott s mégis, mintegy megnyhülve, előrenyúlt s megsimogatta a férfi síma, szőke haját.

— Halljuk, — mondta csöndesen. — Talán meg akarja magyarázni azt, amit tegnap nem értettem?!

— Igen, — felelte János, — meg akarom magyarázni.

A lány szemei felragyogtak. *Csak* jót várt a magyarázattól.

— Én eladtam a maga édesapjának egy telket harmincezer pengőért.

— Tudom.

— Amit ezerért vettem.

— Tudom.

— De százat sem ér.

A lány egy pillanatra elhallgatott; feljebb emelte a pálcát s végignézett rajta.

— Azt is tudom, — mondta változatlan hangon.

— Maga...

— Igen. Egy pillanatig se hittem, hogy kincseket találjanak. Le is beszéltem az apámat. Tartom olyan okos embernek magát, hogy feltételezzem: maga sem beszélt *rá*. Tudom, hogy kidobott harmincezer pengőt és nevetségessé fog válni; Bimbay bácsi már előre feni a fogát. Tudom, hogy csak részben az ő haszonlesése a hibás, másrészt pedig maguk. Én ezt mind meggondoltam — tegnap és tegnapelőtt és

azelőtt. Én minden éjjel ezen gondolkodom, egy idő óta. Nem tehetek róla; túlságosan meglep az, hogy szeretem magát; túlságosan nagy dolog ez az én számomra. Most végleg kiszolgáltattam magam; barát-nőim nagyon csodálkoznának rajtam; főleg egy. De nem baj.

János lassan tért magához. Felkelt s most olyan magas volt éppen, mint az asztalon, előtte ülő lány.

— Drágám, — mondta rekedt hangon, — ha most elmegyek az apjához és visszaadom neki a pénzt és bevallok neki mindent...

Sári vállat vont.

— Hogyan adná vissza a barátja pénzét?!

— Ó, ő boldog lesz; szó nélkül beleegyezik!

— Szép kis szélhámosok, — mondta a lány elgondolkodva. — De az apám nem lesz boldog. És nem egyezik bele...

János tekintete elsötétült.

— Csak úgy vehetem feleségül, — mondta — ha ez a pénz nem tapad a kezeimhez.

— Vigyázzon! — kiáltotta utána a lány, — mert János már szaladt — vigyázzon, majd az ellenkezője derül ki! Ne kezdjen ki apával, mert...

De János már nem hallotta.

Bement a kastélyba s az elősiető inastól Lukács Ede hollétét tudakolta.

— Éppen most megy be a városba, uram! — felelte az inas. És valóban, amikor a garázs sarkára

ért, látta, hogy az egyik nagy kocsi kigördül az útra és Lukács maga ült a sofőr mellett...

János berohant a garázsba s beugrott a másik kocsi volánja mögé! Ekkor azonban érces hang dördült meg mögötte. Bimbay Károly volt.

— Hohó! — kiáltott — a kulcs nálam van.

János megfordult. Bimbay magas alakja az ajtóban állott.

— Adja ide, — kiáltott felé.

— Minek?!

— Utól akarom érni Lukácsot!

— Minek?! — mosolygott Bimbay — én küldtem be. Felpiszkáltam, hogy este kezdjenek hozzá a munkálatokhoz.

— Miért?! Éppen ezt akarom megakadályozni!

— Éppen azt akarom megakadályozni, hogy megakadályozd!

János leesett állal bámult rá.

— Te — sutlogta, — dehát honnan gondoltad, hogy én meg akarom akadályozni és egyáltalán...

— Tegnap este is figyeltelek téged és a lányt!

— mondta Bimbay bácsi, szemérmetlen kárörömmel.

— Te meg akarod akadályozni, hogy ez a Lukács nevetségessé tegye magát!

— Én?!? Én...

— Igen, te! — mondta vádló tekintettel az öreg — és én éltem a gyanuperrel. Nagyon örültem, amikor megtudtam, hogy szélhámosok kezébe került az

őreg, — de kezdettől fogva gyanusak voltak nekem! Ti nem vagytok igazi szélhámosok!

János levegő után kapkodott.

— Ti becsületesek vagytok!!! — dörögte Bimbay Károly. — Igen! Ne is próbáld tagadni!!!

— Adja ide a kulcsot! — kiáltott János. De az öreg vigyorogva felelte:

— Majd ha a lapok tele lesznek a szörnyű blamázzsal! Ma este elkezdik a munkát! Kucsera és két fővárosi riporter jelenlétében! Te pedig reggelig itt maradsz!!!

Ezzel becsapta a garázs ajtaját s kívülről kétszer ráfordította a kulcsot.

5.

Este fáklyák szegélyezték Sallai Nagy András volt telkét. A fáklyák elvilágítottak egészen András úr házáig. Ő maga az ablakban állt s kezeit dörzsölte elégedetten.

Negyven ember és három gép dolgozott. Az egyik gép órák alatt kiirtotta a rengeteg gyomot és cserjét, a másik elhengergette a köveket. Két fabódében tervek feküdtek az asztalokon; egy ismeretlen úr is volt itt, bizonyos Szveniczai úr; állítólag szakértő. Hajnalban már ásókkal dolgozhatnak az emberek.

Egy részük kordont vont a telek körül, kifeszített kötelek segítségével. Szükség is volt erre, mert fél Sápvár itt álldogált, köröskörül. A korzóról a sétálók jöttek el, a sörözőkből a sörözők, a vendéglőkből a vendégek, sőt néhány pincér és a tulajdonosok is; itt volt Bonyavka órás és családja, itt volt Bús Laci és Parajh Marci, itt volt Kecskéssy Szani és Virágné és Feketéék és Kovácsék; és Kissék, Nagyék és Borosék, Kövérék, Kocsmárosék, Molnárék, Bognárék és Szúcsék. Mindenki itt volt és Lukács Ede nem is bánta, hogy itt vannak. Hadd legyen, aki majd szétviszi a *hírt*; hadd legyen minél több tanuja a Lukács-féle ásatások nagy, világraszóló sikerének.

És itt volt Cziczmányi Balázs, a Suszter-féle fatelep éjjeli őre, akit időközben kiengedtek a börtönből. Itt volt, mert a börtön visszavetette egészségi állapotában; ismét nem tudott aludni éjjel. S ha nem tudott aludni, mit keresett volna a fatelepen?!

Itt volt valóban a két fővárosi riporter és Kucsera szerkesztő úr, aki a látottakat konferálta nekik.

Bús Laci és barátja, nos, ők ketten még mindig bíztak legendás akaraterejükben; még mindig lehet valamit tenni; a kincs nem lehet Lukácsé! De, mert történetesen részek voltak, ők bontották meg először a szilárd sorokat. Később, éjfél felé, a családos emberek megunták a dolgot; vagy talán nem is unták meg, csak a feleségek parancsoltak rájuk.

Mintegy nyolcvan ember állta már csak körül a teleket. Arcukon mohó kíváncsiság szenvedélyes kifejezése látszott; a fáklyák kísérteties lobogásában.

Félkettő tájban egy nagy lyuk volt már a telek közepén; ebben négy munkás állt s dolgozott. Később kisebb gödrök nyíltak a telek más helyein. Az emberek elálmosodtak; keleten felderengett a hajnal. Hívős lett s végül a nagy Lukács is érkezettnek látta az időt, hogy hazamenjen.

Előzőleg néhány szót suttogott Szveniczai úr fülébe. Szveniczai úrnak két töltött revolver volt a zsebében. Azonfelül bizalmas utasítása volt Lukács úrtól, hogy azonnal felkeltesse, *amint... Akkor*, ő és Szveniczai úr személyesen intézkednek majd... Mert... mert Lukács úr nem szándékozott tíz százalékot fizetni a talált, helyesebben találandó kincsből Fehér Jánosnak és dr. Kovács Zénónak! Nem, esze ágában sem volt! Inkább kevesebb hír és siker, de több haszon. Mert Lukács úr jó üzletember volt és nem rossz szélhámos; a jó üzletember mindig többre viszi, mint a rossz szélhámos. És a jó üzletember, azonfelül, mindig kevésbé hiú, mint amilyen mohó.

Lukács úr terve az volt, hogy az előkerülő kincseket titokban elszállíttatja Pestre — és csak bizonyos részükről számol be Kovács és Fehér uraknak, akik, végre is, pusztán alkalmazottai! És tervének kivitelére legalkalmasabbnak Szveniczai úr lát-

szott; aki pénzért mindenre kapható, kivéve arra, hogy becsületes legyen.

Igy történt, hogy hajnali három és reggeli öt óra közt is dolgoztak a munkások; amikor nézőközönség már egyáltalán nem volt.

János sok-sok kilométerre innen, vadul dőngette a garázs ajtaját, de hiába. Kovács Zénó mélyen és boldogan aludt; ő lelke mélyén nyárspolgár volt, aki boldogságra vágyott; régies gondolkodású ember volt, aki a boldogságot nem a boldogtalanságban vélte megtalálni.

Minden adva volt tehát, hogy a szélhámosokat alaposan becsapják ezúttal. Csak a kincs nem volt még adva. Már pedig kincs nélkül mégis csak Lukács marad alul; a jó üzletember.

6.

Hajnalban pacsirta szökellett a magasba a telek felett, mint egy kis, tollas puskagolyó. Sallai Nagy András felébredt s az ablakhoz ment. Percekig állt ott, kimeredt szemekkel.

A toronyőr előrehajolt a mellvédről s szintén nagyon meregette a szemeit. A Jóisten lenézett az égből s elmosolyodott. Ő az egyetlen Lény a világegyetemben, aki *bármin* tud mosolyogni.

7.

Lukács Ede telefonja csengett. Az inas emelte fel a hallgatót.

— Még alszik — felelte valakinek.

— Csak költse fel nyugodtan, — felelte *valaki* — mondja, hogy Szveniczai akar beszélni vele. Szveniczai.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENÖTÖDIK FEJEZET,

*amelyben mindenkit óriási meglepetés ér, kivéve
Lukács Edét; a való igazság pedig elrejtőzik
a szemek elől.*

1.

Hajnaltájban János elcsüggedt, elfáradt s elaludt a nagy túrakocsi ölén. Már jócskán reggel felé járhatott az idő, amikor felébredt valami zajra. Hát a garázsajtó nyitva állt s a reggeli fényben ott látta Sárít, útiruhába öltözve, kis táskával a kezében.

— Hogyan nyitotta ki? — ugrott fel a fiatal-ember.

Sári vállat vont.

— Hogyan! Itt lógott a kulcs kívül a szögön. Bimbay bácsi mindenkinek meghagyta: ki ne nyissák magának az ajtót! Ő maga is mostanig virrasztott; most lefeküdt.

János pillanatok alatt begyújtotta a motort, ki-

hátrált az útra. A lány mellé ült s egy perc múlva már az országúton robogtak.

— Hova megyünk?! — kérdezte Sári.

— Az apjához! Állítólag éjjel megkezdte az ásatásokat! Meg akarom menteni a blamáztól.

Negyedik sebességre kapcsolt; a kocsí rohant, mint a szélvész. A lány ismét megszólalt:

— És mi lesz, ha az apám feljelenti magát?!

— Felmentenek.

— És hogy megyek én akkor magához feleségül?!

János felkapta a fejét.

— Ezt maga döntse el! Az én lelkiismeretem azt mondja, hogy így kell cselekednem! Visszaadom a pénzt! Amikor erre az egész históriára elhatároztam magamat, még nem ismertem magát.

A lány fejcsóválva bámult maga elé, a fehéren, tüzesen kígyózó útra.

— Nem szabadna ilyet mondanom, — kiáltotta túl a motor surrogó járását, — de nem tudok bánkódni azon, hogy valaki becsapta a papát: egyszerűen azért nem, mert nem tudom elképzelni, hogy valaki be *tudja* csapni a papát.

János levette jobbkezét a volánról és legyintett:

— Bár igaza volna, — de nincs. Kár beszélni erről.

— Nem tudom elképzelni *őt* szélhámosok hálójában; és nem tudom elképzelni *magát*, mint szélhámost.

János gondterhes arccal hajolt a volán fölé; az autó veszettül rohant. Csakhamar a külvárosba értek.

— Leteszem magát a házuknál, — kiáltotta János. A lány bólintott.

Amikor kiszállt, János előrehajolt, mintha mondani akarna valamit. Aztán meggondolta magát, rákapcsolt, megfordult s rohant a város belseje felé.

A lány álszellemült arccal nézett utána; s nem tudta, mit kívánjon neki, szerencsét-e, avagy az ellenkezőjét. Mert bonyolult volt a helyzet.

2.

János megállt a nagy autóval a Fehér Bika előtt, mert meglátta Zénót, amint a terraszon reggelizett.

Mintegy félkilenc lehetett; a főtéren tele volt emberekkel; nagyrészt falusiak voltak. Rengeteg kacsa hápogott, liba gágogott, tyúkok, jércék lármáztak; tejfölös kofák, ugorkaárusok kiáltoztak harsányan a piaci táskás nagyságák után.

János bizonyos belső csodálkozással nézett a barátja arcába.

Zénó ma csodálatosan nyugodt, vidám és határozott volt. Valami új kifejezés jelent meg az arcán; János gyerekkora óta ismerte, de határozottan új volt.

— Egyedül jössz?! — kérdezte Zénó.

János bólintott; leroskadott egy székre.

— Idefigyelj! — mondta — éjjel nem aludtam s most nagyon sietek. Rövid leszek. Te alapjában mindig lázadoztál a terveim ellen. Te *nem* akartál szélhámosságot elkövetni. *Én* voltam az, aki rábeszéltelek; én voltam az, aki megakadályoztam többiben is, hogy kiugorj az ügyből.

— Igaz! — bólintott Zénó engedelmesen, mint mindig.

— Nos, most *én* mondom: neked volt igazad. Most *én* mondom: adjuk vissza a pénzt Lukácsnak; maradjunk mi csak becsületes emberek. Nem nekünk való ez.

Zénó levette a pápaszemét; megigazította, megtörölte s visszarakta.

— Nem! — mondta halkan, de határozottan. János megütődve nézett rá.

— Hogyan...

— Nem adom vissza a pénzt; nem vallok be semmit Lukácsnak. Nem érzem magam becsstelennek. Vállalom a felelősséget. Ami történt vele, megérdemelte.

— Mi történt veled?! — kiáltott János tág szemekkel — megőrültél?!

— Nem, — felelte Zénó. — Én több joggal kérdezhetném: mi történt *veled*?! De én nem kérdezek, hanem felelek. Eljegyeztem Sallai Nagy András lányát. Én most az ő érdekeiket képviselem. Nem lépek vissza az üzlettől; nem adom vissza a pénzt,

amellyel jövőendő boldogságunkat szándékozom megalapítani.

— Csodálkozom! — felelte János — becstelenséggel akarod megalapítani a boldogságtokat?!

— Miért becstelenség? — kérdezte Zénó kihívóan — te magad mondtad, hogy minden üzlet becstelenség egy bizonyos fokig; hogy a törvény szempontjából semmi szabálytalant el nem követtünk; hogy az én maradi gondolkozásommal csak éhenhalni lehet. Te magad mondtad számtalanszor mindezt; és még sok mást, amit az idő rövidsége miatt nem olvasok a fejedre mostan.

— Mondtam, mondtam! — kiáltott János ingerülten, — de akkor még máskép láttam a dolgokat!

— Én pedig *most* látom *máskép* a dolgokat! — zárta le a vitát a maga részéről Zénó s az asztalra ütött, nyilván először életében.

János felállt. Farkaszemet néztek.

— Jó! — mondta szárazon. — Vedd tudomásul, hogy én meg feleségül fogom venni Lukács Ede lányát; s hogy én meg az ő érdekeiket képviselem. Én visszalépek az üzlettől; visszaadom a pénzt, amellyel nem szándékozom bemocskolni jövőendő boldogságunkat!

Zénó vállat vont; János sarkonfordult s beugrott az autóba. Elindult a Sápvári Bank épülete felé.

Zénó pedig minden figyelmét a kihűlőfélben lévő reggelinek szentelte ismét. Amikor ezzel készen volt, felkelt és lesétált a Bodza-utcán. Elment Sallai Nagy

András háza előtt; de nem látott senkit a kertben. Tovább ballagott laza testtartással s meg sem áll a csődületig, amely az ásatási munkálatokat vette körül.

Az örök nem akarták beengedni; ám Zénó félrelökte őket s meg sem állt Szveniczai úrig. Annak aztán megragadta a gallérját s olyan erővel rázta meg, amilyet ki se néztek volna belőle:

— A maga szakértői jelentése csupa hazugság! kiáltott rá — maga nem is szakértő; az eddig feltárt régiségek egészen más korból valók, mint amit maga állít; és pont a tízszeresét érik annak, amit maga és a gazdája bevallanak! Ezért a rendőrségre megyek most és feljelentem magukat!

Ezzel lerázta a kezeit, mintha valami piszkos dolgot fogott volna. Sarkonfordult s elindult visszafelé. A tömeg szájtátva bámult utána.

Országos Széchényi Könyvtár

3.

S vad hírek terjedtek el a városban, percek alatt.

TIZENHATODIK FEJEZET,

amelyet így is nevezhetünk: Sápvár diadala.

1.

János megállt a banképület előtt. A kocsit félreállította; ő maga bement a bankba. A hosszú pult előtt több földbirtokoskülső úr állt; továbbá egy kofa, aki pénzt rakott be; a baloldali ajtón tábla: «*Vezérigazgató*» felírással.

Ide lépett be János; felment az emeletre s benyitott az irodába. Több helyiség volt itt egymás mögött, tele tekintélyes külső hivatalnokokkal, akik mind más és más munkával foglalták el magukat. Az egyik a körmét ráspolyozta, a másik a fogát piszkálta, a harmadik evett, a negyedik olvasott, az ötödik kibámult az ablakon, a hatodik fényképeket nézegetett. Csak az utolsó szobában ülő Poross Dezső, a nagy ember titkára diktált lázas sietséggel leveleket egy vékony, fiatal hölgynek. De amikor János belépett, abtahagyta.

— Mit parancsol?! — kérdezte az elegáns titkár; a sápvári asszonyok bálványa, bizonyos lenézéssel. A sápváriak imádják az idegent, de lenézik. Ők tudják, hogyan lehet ezt összeegyeztetni.

— Lukács úrral akarok beszélni! — mondta János határozottan.

— Vannak bent nála — felelte a titkár finom mosollyal.

— Kicsoda?!

— Nem vagyok köteles megmondani — mondta Dezső, mint fent.

— Én pedig nem vagyok köteles elhinni — kiáltotta János. Szemeiben olyan láng gyúlt ki, hogy Poross Dezső meghökkent tőle.

— Majd benézek — mondta.

Nagyon sokáig maradt benn. János eleinte az asztalon dobolt ujjaival; aztán a falon; s oly fenyegetően közeledett a vékony, fiatal hölgyhöz, hogy az joggal hihette: most már *rajta* akar dobolni; erre felugrott és kirohant a szobából. János pedig hirtelen elhatározással benyitott Lukácshoz.

A nagy ember ott ült íróasztala mögött; mellette kétoldalt Szveniczai és Poross urak álltak, mint testőrök. Lukács Ede arca sápadt volt, szemei rebbenés nélkül tekintettek a belépőre. Egész lénye elutasítást fejezett ki, mint mindig, ha érdekei nem kívánták az ellenkezőjét.

— Beszélnem kell önnel! — kiáltott János.

— Tessék! — mondta a másik két úr.

— De négyszemközt! — mondta János.

Lukács nemet intett a fejével.

A másik két úr is nemet intett a fejével.

— Az ön érdekében! — kérte János. Ez volt a bűvös szó, amely Lukácsra hatni tudott. Töprengeni kezdett. A másik két úr is töprengeni kezdett.

Végül Lukács Ede egyenkint hozzájuk fordult s rábeszélő hangon mondta:

— Menjenek ki egész nyugodtan.

(Mint az állatszeliidítő, aki hideg szemeivel majd csak lefegyverzi a dühöngő vadat.) A két úr egész nyugodtan kiment; ahogy Lukács kívánta.

— Foglaljon helyet, gyujtson rá egy szivarra és mondja el, miben lehetek szolgálatára.

János nem foglalt helyet és nem gyujtott rá. Szokatlan izgalom vett rajta erőt.

— Uram! — kiáltotta — én becsaptam önt! Szélhámos vagyok és szélhámost csináltam a legjobb barátomból is! A telek földjében, amit eladtunk önnek, nincs semmiféle régi kincs; én visszadom a vételár rám eső részét és ünnepélyesen megkövetem önt... én... én...

Lukács gúnyosan mosolygott.

— Ön tehát, fiatalember, — mondta metsző gúnyval — pontosan kifejezve arra gondol, hogy visszaadja a pénzt és én visszaadom a telket. Mi?!

— Igen! Igen!

— Csakhogy ezzel a mesével elkésett. Az ásatások folyamán kiderült, hogy azon a helyen egy, a

tizennegyedik században épült kápolna állt; a második kísérletnél éppen a sekrestye alá jutottunk. A leletről szóló kimutatást megkaphatja Szveniczai szakértő úrtól; négy kelyhet, egy bogláros ládikót, két ékköves arany feszületet találtunk; ezzel költségeim megtérültek, a megállapított becsérték önökre eső százalékat készpénzben felvehetik a pénztárnál; egyébként szolgálataikra a jövőben nincs már szükségem, rendelkezésükre áll a háromhavi fizetésük is. Ajánlom magamat.

János balkezéből szalmakalap lógott alá. Erről most megfeledkezett; a kalap leesett a szőnyegre. Lehajolt s felemelte. Majd megfordult s mint az álomkóros, ment ki a szobából, végig a többi helyiségen s végül az utcára.

A nap sütött, emberek cammogtak mindenféle irányba, ami Sápvárott sietést jelent. Az egész város a talált kincsekről beszélt; s ekkor a sarok mögül előugrott Bimbay Károly, vörös arccal, remegve a felindulástól, csontos ökleit rázva János felé.

— Csirkefogó! — kiáltott s az emberek megálltak az utcán — gazember, szélhámos! Becsaptál! Én lettem nevetséges és nem Lukács!!! Még én segítetttem megint nagy embert csinálni belőle! Nesze! Nesze!

Felemelte ébenfa botját s verni kezdte Jánost. Az emberek bámultak, röhögtek s lihegtek a gyönyörűségől. S nem tudom, mi lett volna a dologból,

ha valaki meg nem fogja a magából kikelt öregúr felemelt karját.

Ez a valaki lány volt s nagy, hideg sugárzó szemei voltak; amelyek azonban ezúttal melegen sugároztak. Bimbay úr karját fogta, de Jánoshoz beszélt:

— Ügy-e, megmondtam magának, hogy nem lehet az én apámat becsapni. Meg van ez írva a csillagokban.

János lehajlotta a fejét s az utcagyerekek kiáltozása és hangos nevetése közepett elindult a főtér felé. Nem látta, hogy Bimbay úr most a lány felé fordul; nem látta, milyen megerőltetésébe kerül, hogy most a lányt meg ne üsse. De aztán a melegen sugárzó szürke szemekbe nézett, amelyek most hidegen sugároztak ismét; és hirtelen lecsillapodott.

— A fene egye meg, — morogta — igaza van, a csillagokat illetően. — Égnek emelte a szemeit. — Ezt a Lukácsot spirituszba kéne tenni. Egy kétfejű borjú közönséges dolog hozzá képest.

Aztán peckes léptekkel távozott.

Nagy napja volt ez Sápvárnak.

2.

Nagy napja volt ez Sápvárnak. Mindenki tudta már, micsoda történelmi szenzáció indult útjára

innen. A déli pesti lapok nyilván tele lesznek vele! Sokan az állomáson vártak rájuk. Valaki — ez történt — be akarta csapni a nagy Lukácsot s a nagy Lukács csapta be őt. A pénz oda megy, ahol van.

Sallai Nagy András lefüggönyözött ablakok mögött ült; Anikó mellette állt s hideg tenyerét az apja forró homlokára tapasztotta, — amikor Zénó megérkezett.

Belépván a szobába, előbb meg kellett szoknia a sötétséget. Azután két sötét szempárt látott; az egyikben szomorúság tükröződött, a másikban düh.

— Hát mégis hazudtál, te fickó! — reccsent rá András úr — hát mégis vagyont ért a telek és ti kicsaltátok tőlem bagóért!!!

Zénó nem ért rá felelni. A házigazda felugrott s fenyegetően közeledett felé!

— Nem bánok már semmit! — kiáltotta magából kikelve — de nem akarlak látni! Felejteni akarok! Takarodj innen és be ne merd tenni a lábadat!

Zénó a lányra nézett; de a lány nem nézett Zénóra.

3.

Ismét a Fehér Bika terraszán találkoztak, János és Zénó. Szótlanul bámultak egymásra egy ideig.

János ekkor már a negyedik pohár konyaknál tartott.

— Hallottad, — mondta kimeredt szemekkel — hallottad, hogy ez a... ez a Lukács *tényleg* talált...

— Hallottam — bólintott Zénó.

— Négy kelyhet, egy bogláros ládikót, két ék-köves arany feszületet... összesen harminckétezer pengő értékben...

— Tévedsz, — mondta Zénó — teljes arany evőkészletet, tálakat, két óriási értékű, elég jó állapotban lévő misekönyvet és rengeteg ékszert... összesen kétszázötvenezer pengő értékben.

János előrehajolt.

— Komolyan beszélsz?!

— Komolyan.

— Szveniczai?!...

— Igen.

— Tudod bizonyítani?

— Tudom.

— Mit csináljunk?! — kérdezte János gyámoltalanul.

Zénó keserű határozottsággal mosolygott.

— Öregem, Pesten olyan szépen meglettünk volna a többi szélhámos között... Kellett nekünk pont Sápvárra jönnünk?!

— Mit szólt Sallai Nagy András?!

— Kidobott. És mit szólt Bimbay Károly?!

— Megvert. Lukács Ede pedig felmondott.

A két szélhámos egymás szemébe nézett. És megszorították egymás kezét.

Zénó felállt.

— Megyek, megnézem azt a motorkerékpárt; talán még rendbe lehet hozni.

— De hiszen még jár nekünk pénz a bankból. Fizetés és százalék.

— Én azt Sápvár városának hagyományozom; az új tűzoltókészülékre. Hallom, a régi már nem jó.

János bólintott.

— Jó — mondta — és nem jelented fel Lukácsot?!

— Nem. Mert az az érzésem, hogy minket csuknának le. Amíg azt hittem, hogy szélhámos vagyok, nem féltem ettől. De most túlságosan igazam van; és az nem jó! Ahhoz is gazdagnak kell lenni, hogy valaki igazán szélhámos lehessen.

4.

Este hatkor a Főtér sarkán találkozott Bonyavkáné Nováknéval.

— Hallottad már, — kérdezte Bonyavkáné remegő hangon — hogy Lukács Sári délután elment a két pesti fiatalember legénylakására?! És ott találta őket, amint éppen búcsúlevelet írtak.

5.

Virágné: (félhétkor).

— Hallotta, nagysád?! Rajtakapták őket, amikor éppen szökni akartak. Valami elszámolásbeli diffe-

rencia volt, úgy hallom. Csúnyán becsapták Lukácsékat! Ilyen két pesti szélhámos.

6.

Flupánszky Tódor, a csapos:

— A csomagjukat vasúton küldték; ők beültek abba a rozoga motorba; úgy látszik, Lukácsék futni hagyták őket. De nem tudom, mi lesz velük, mert legalább egy liter konyakot megittak ketten.

7.

Sallai Nagy András:

— Ne böggj, azt nem bírom nézni. Persze, ők azt írják, nem tudtak róla, majd az ellenkezőjét fogják írni! Megmondtam, nekem ide ne jöjjön az a fickó.

8.

Parajh Marci: Valamit tenni kell.

Ótott Kovács: Kimögyünk a szőlőbe?!

Bús Laci: Ki.

9.

S a motor, csodálatosképpen épp ott akadt el a szőlő mellett. S a két szélhámos hiába rúgta, csavarta, lökte, bízatta; többé az az életben meg nem indult.

Igy történt, hogy mire leszállt az éj, öten ültek a présház előtt. Bús Laci hordta a borokat, Ótott Kovács már aludt; abban valamennyien megegyeztek, hogy valamit tenni kell.

A csillagok fénye kialudt már, amikor felkerekedtek. A kocsist sehogy se lehetett életre kelteni. Zénó ült a bakra, megtörölte a pápaszemét, visszarakta; majd hangos kiáltással elindította a lovat. A ló meg sem állt velük a főtérig, ott beállt a standra s ott állt reggelig nyugodtan. Zénó a bakon aludt, dülöngélve, János, Marci és Laci a hátsó ülésen, egymás vállán.

10.

Kinyitották az üzleteket, Bonyavka órás elfoglalta figyelőhelyét. Emberek jöttek-mentek; a négy fiatalember mélyen aludt a kocsiban. Lukács Dönci szétvitte a hírét a városban; csakhamar csodájukra jártak.

11.

S ez nagyon lényeges volt; mert aki még nem aludt hajnalban a sápvári utcák valamelyikén, az nem is volt a sápvári polgár szemében ember.

UTOLSÓ FEJEZET,

amelyben mindkét szélhámos megtanulja, hogy könnyebb Sápvárra jönni, mint elmenni onnan.

1.

A tűzhely lángja pirosra festette Anikó arcát, amikor Júlis berohant a hírrel, hogy «a Sári kisasszony keresi a kisasszonyt».

Ezekután Anikó átadta a főzőkanalat s kiment a kertbe.

Összecsókolták egymást s akkor Sári így szólt:

— Öregem, öltözz át és gyere azonnal hozzánk. Ez a két fickó éjjel alaposan felönthetett a garatra. Délelőtt beállítottak s kijelentették, hogy apával akarnak beszélni; addig nem mennek el. Most ott ülnek apatikusan, de makacsul. Talán te tudsz rájuk hatni.

Anikó gyorsan átöltözött; közben, természetesen, ruhaügyekről tárgyaltak. Azután hazajött Sallai Nagy András; el kellett mondaniok, hogy hová készülnek.

András úr nem merte megtiltani a lányának, hogy elmenjen, főleg Sári előtt nem; de sehogy se tetszett neki a dolog.

Igy félhárom lett, mire a Lukács-kastély elé értek.

2.

Amikor a nagy ember hazaért s átment a birs-almaillatú szalónon; Lukácsné az ablaknál ült s fájdalmas arccal bámult kifelé!

— Dönci itthon van már?! — kérdezte.

És Lukácsné válasza ez volt:

— Igen, itthon van; és itt van a két pesti fiatal-ember is.

Lukács Ede kissé meggyorsította lépteit s a dolgozószobájába ment. Odaérve, fantasztikus látvány tárult a szemei elé.

Dönci a szőnyegen ült és énekelt; Zénó a nagy íróasztalon; lábait lógatta és szivarozott. János szőke haja borzasan lógott a homlokába s lázas sietséggel keresett valamit a lapos sápvári telefonkönyvben.

— Mi ez? — kiáltott Lukács Ede fájdalmas felháborodással; ám senki se felelt. A szőnyegen s az íróasztalon szivarcsutakok heverték. A nagy ember egész testében remegett. A dolog nem tetszett neki. Az üzlet lebonyolódott; nem szeretett olyankor találkozni üzletfeleivel, amikor az üzlet lebonyolódott

már... Mit keresnek ezek itt és hogy mernek így viselkedni?!

Hirtelen átvillant az agyán, hogy *ebben* az üzletben azért sok minden van, ami nem egészen olyan, mint más üzletekben... Már ahogy kezdődött...

— De a pénz a zsebemben van — gondolta és ez a gondolat megnyugtatóan hatott idegeire.

Nincs itt más baj, mint hogy ezek az idegenek nem értik át az ő nagyságát s nem ismerik a bűvös tekintélyt, amelyet évek során megteremtett magának.

Tehát leghatározottabb ábrázatával kiáltotta:

— Mi ez, mondom?!

Körülnézett és várta, hogy végül mégis kétrét görnyednek előtte:

De nem. Csak János felelt:

— Ez még semmi — mondta nyugodtan, Leemelte a hallgatót.

— Most telefonozok a rendőrségre, — mondta — már megszereztem az elszikkasztott értékek postai szállítási számát. A postát is becsaptad, öreg szélhámos; minket is becsaptál, mindenkit becsapsz.

Dönci új énekbe kezdett; Zénó a nagy ember arcába fújta a finom szivarfüstöt, mert hirtelen részvét ébredt benne: hadd élvezze ő is a saját Brasiljainak füstjét. S ugyanekkor felnyílt a szárnyas ajtó s belépett rajta két lány. Az egyiknek nagy, szürke szemei voltak, mindenféle sugárzás nélkül.

Lukács Ede hallatlan erőfeszítéssel mosolyra húzta a száját.

— Mulatságos állapotban vannak, mi? — fordult a lányához — és még Dönci is!

Sári most Jánosra nézett és, nem tehetett róla, gyönyörűnek találta így, borzasan, férfiatlanul, réveteg szemekkel.

— Öregem, — mondta János és a nagy ember vállára ütött — te mindenható ember vagy Sápvárott. Az ebéd még nincs kész; menj át Sallai Nagy András-hoz és vedd rá, hogy hozzáadja dr. Kovács Zénó barátomhoz a lányát.

A két lány elhúlt; különösen, amikor látták, hogy a nagy ember a telefonra néz, majd bólint és engedelmesen kimegy a szobából.

— Mi történt itt?! — kérdezte Sári, jéghidegen. János meghajolt előtte.

— Zsarolás — mondta hódolatteljesen. — Egy bűn, amit *végre* sikerült elkövetnünk.

3.

Sápvárott például az is nagy szó, hogy Sallai Nagy András Lukácséknál ebédelt; sőt vacsorázott. Hogy valaki megértse, milyen nagy szó ez, ahhoz tíz évet kellene Sápvárott eltöltenie. Az olvasó nem igen tölthetett tíz évet Sápvárott, mert hiszen akkor az egész történetet ismerte volna, elejétől fogva. Azonkívül, ha az olvasó sápvári lenne, nem olvasná ezt

a regényt; mert a sápváriak mesélnek és hallgatnak; de nem olvasnak.

Ha az olvasó a *most következő* tíz évet töltene Sápvarott, a következő új dolgokat tapasztalná:

A környék leggazdagabb embere Lukács Ede, aki naponta Bimbay Károly bácsival pipázik, de halálosan gyűlölik egymást. Az ódon torony órája másfél órát siet, vagy késik; ez tisztán Bonyayka órás szélyétől függ. Felháborító, hogy Simeneczné minden este megveri a gyerekét. Bús Laci kijár a szőlőbe, mert már igazán tenni kéne valamit. A Kaszinóban az az ujság, hogy minden a régi: Ulánszkyné sétálni viszi a kutyáját; Dönci csatlakozik hozzájuk és akkor mindenki azt hiszi, hogy udvarol.

Három új gyerek van a városban; Kovács András, Kovács Juci, illetőleg ifj. Fehér János névre hallgatnak. Új gyerekek, de éppolyan komiszak, mint a régiek. Nem hiába van szélhámos-vér bennük; nem is viszik az életben sokra majd.

Próbaválás

1.

A Soó báróék minden időben magukévá tették a modern elveket s a haladás eszméit, ha az arisztokrácia s a gentry általában el is zárkózott előlük. Címereükben a Haladás aranybetűi tündököltek s a családi ideálok Ikarosz és Prometeusz mitológikus alakjai voltak. Mint ritka és fájdalmas tünetet emlegették azt az 1867 körül élt nagynénit, aki hangoztatta, hogy minden olyan házasságban, amelyet nem előzött meg hosszú mátkaság: a felek éppencsak hogy összevannak fércelve és ez a férc az első nagyobb rántásnál elszakad.

Ezt a tévhitet annyi évtized után megcáfolta Soó Marianne, aki kétheti ismeretség után lovag Brand Fülöp felesége lett. Marianne minden reggel raportra ment Amália nénihez és ezeket mondotta:

— Házasságunk boldog, szeretem Fülöpöt és Fülöp szeret engem.

— Jól van, kislányom, — felelte Amália néni megnyugodva, — a reggeli vár.

2.

A házasság hetedik hetében Marianne kisírt szemekkel jött le Amália nénihez. De azért hősiesen mondta:

— Há... házasságunk boldog... szeretem Fülöpöt és Fülöp... Fülöp nem szeret engem.

— Miből gondolod?! — harsant fel Amália néni trombitahangja.

— Nem jött haza egész éjjel.

— Szegény kis csibém. És te szereted őt?

— Nem! — felelte Marianne határozottan és felszabadulva. — Nem, Amália néni! A házasságunk boldogtalan, nem szeretem Fülöpöt és ő sem szeret engem.

— És mit szándékozol tenni?

— Elválok.

— Ki van zárva! Modern emberek vagyunk. Nem lehet fejest ugrani egy ilyen életfontosságú dologba. Nem szabad elhamarkodni a dolgot. Előbb próbaválást rendezünk.

— Mi az? — kérdezte Marianne kíváncsian s a reggelihez ült.

3.

Szegény Fülöp az ügyvédje miatt lekészt az éjjeli vonatról. Amikor reggel megérkezett a kastélyba, a komornyik útját állta.

— Bocsánatot kérek, uram, de kérnem kell, hogy szíveskedjék a szállóban venni ki szobát.

— Megörültél? Miért?

— Uram, a bárónő kívánsága ez.

4.

Egy hét múlva Marianne megkérdezte a nagynénjétől:

— Mondd csak, Fülöp nem jelentkezett még?

— Nem, — volt a válasz.

— Ah! Szóval nem óhajt találkozni velem?! Jó. Akkor én se.

Reggeli után Fülöp telefonozott a kastélyba.

— Mondd csak, — kérdezte a nagynénjét, — Marianne nem említette eddig, hogy találkozni szeretne velem?!

— Nem, — volt a válasz.

— Jó. Akkor nekem se fontos. Talán legokosabb, ha elutazom.

5.

Este a pályaudvaron látták egymást, de mindketten elfordították a fejüket. Az étkezőkocsiban véletlenül egy asztalhoz kerültek.

— Maga hova utazik? — kérdezte Fülöp udvariasan.

— Velencebe.

— Érdekes véletlen.

— Miért?! Csak nem megy maga is oda?

— Szándékomban volt. De ezek után, persze, kiszállok Pesten.

— Nagyszerű. Akkor mindjárt elmehetnénk együtt az ügyvédünkhöz. Csak alá kell írni valamit, a többit elvégzi ő.

6.

Fülöp telefonon tárgyalt valamit az ügyvéddel s aztán együtt felmentek hozzá.

Marianne kábítóan elegáns, hűvös és könnyed volt: az ügyvédet megnyugtatta, hogy igenis, válni akar és aztán, anélkül, hogy odanézett volna, aláírt egy nyilatkozatot. Csak akkor nyílt tágra a szeme, amikor látta, hogy Fülöp még sokkal gondtalanabb arccal írja alá: a házasságuk halálos ítéletét.

Megremegő térdekkel ment le a lépcsőn. A kapu alatt megállt.

— Maga... maga meg tudta ezt tenni?! Magának csak ennyi voltam én?! — felemelte a napernyőjét és nagyot húzott vele a férfi fejére.

Mégis: a férfi nevetett és Marianne sírt.

Fülöp elővette zsebéből a nyilatkozatot:

— Ezt írta alá: «Kötelezem magam, hogy ha fiunk születik, azt Ödön névre kereszteljük.»

Marianne megint abszolút nyugalommal nézett a férjére:

— Magának ez az Ödön név a vesszőparipája. Ki nem állhatom ezt a nevet. Sajnálom, hogy ezt a nyilatkozatot írtam alá és nem a másikat. Gyűlölöm magát és... és nem fogják Ödönnek hívni.

7.

Másnap reggel Amália néni belépett a reggeliző szobába s nagy meglepetésére ott találta Mariannet.

— Tudom, hogy mit akarsz kérdezni, Amália néni — mondta az asszony. — Házasságunk boldog, szeretem Fülöpöt és Fülöp is szeret engem.

— Azért! — mondta Amália néni fenyegetően és minden átmenet nélkül egy új, harminc lóerős traktorról kezdett beszélni.

Az ideál

1.

Ami az anyósokat illeti, én mindig különvéleményen voltam. Valahány anyóshoz szerencsém volt, — igaz, mindig a más anyósához, — az mind kedves anyós, szelíd dáma volt; mindenkivel összefért, szeretete a menyét, a vejét meg pláne. Kivéve Ödön barátom anyósát.

2.

Mert Ödön barátom anyósa a legkedvesebb, legaranyosabb, legszelídebb dáma volt, futólagos megítélésem szerint. És egyáltalában. Csak hosszú előtanulmányok után jöttem rá, miként tette tönkre ez az asszony Ödön barátomat.

Ödön felesége tudvalevően Juliska. Szőke, kicsiny, aranyos szemű asszony. Szereti az urát. Hármán laknak együtt: Juliska, az édesanyja és Ödön. Természetesen Sápvárott.

A házasságuk első évében történt.

Ödön tíz szál fehér rózsát hozott Juliska névnapjára. Juliska örült. A mama azonban nem. Neki vőpedagógiai elvei voltak. S így szólt:

-- Brunó minden nap húsz szálát küldött.

Ödön felkapta a fejét.

— Ki az a Brunó?

Csak hogy a mama összeszorított ajakkal meredt maga elé. Jelezvén ezzel, hogyha tüzes fogóval sütögetik, most akkor se mond többet.

3.

Bezzeg mondott aztán!

Brunó szerepelni kezdett a család benső életében. Brunó még akkor udvarolt Juliskának, amikor Ödönt nem is ismerték. Brunó mindenben különb volt Ödönnél. Jobban szerette Juliskát, jobban tisztelte a mamát. Figyelmesebb volt, szorgalmasabb volt, rokonszenvesebb volt. (Egy összeveszés alkalmával pláne csinosabbnak is kikiáltották.)

Ödön kezdte lidércnyomásnak érezni Brunót. Kovács Brunót, mert ez volt a teljes neve.

Érdeklődött a városban és megtudta, hogy valóban volt itt egy Kovács Brunó, aki Amerikába vándorolt, évekkel ezelőtt.

Ödön felvette a harcot láthatatlan ellenfelével. A hallban már díszes keretben ott lógott Kovács Brunó fényképe — a jó Isten tudja, honnan szere-

ték. Már Juliskát is rajta lehetett kapni, amint behúnyt szemmel, a zongora mellett ülve, ábrándozik olyan régmúlt történeteken, amelyek sohase történetek meg. Ez volt a vőpedagógia diadala. A mama nem akart mást, mint hogy Ödön el ne bizakodjék. És elérte, hogy Ödön életét pokollá tette a féltékenység, amelyet egy férfi iránt érzett, aki tökéletes volt, mint a távollevők általában.

4.

Egy téli estén csomagokkal megrakodva sietett hazafelé. Minden ajándék kevésnek fog bizonyulni, — gondolta, — mert hiszen Kovács Brunó sokkal többet hozott volna. Pedig így is alig cipelte őket.

Egy sarkon zömök, kiskabátos, sapkás ember állt és kezét fújta, mert fázott. Majd észrevette Ödönt, megszólította s felajánlotta, hogy csekély díjazásért hazaviszi a csomagokat.

Ödön ismételten, hosszan vizsgálgatta a sapkás embert, különösen az arcát.

— Kicsoda maga? — kérdezte remegő hangon.

— Miért?

— Csak.

— Kovács Brunó.

Ödön eldobta a csomagokat. Megragadta a csúnya, boroslás ember kezét.

Az értetlenül bámult rá.

— Nem mentem én tönkre, kérem. — És hegyeset

köpött. — Mindíg így ment nekem. Bár maradtam volna itthon!

— Hallgasson ide — mondta Ödön. És beszélt, beszélt. És Kovács Brunó hallgatott.

5.

Éppen Ödönéknél voltam, amikor Ödön beállított a csomagokkal és Brunóval. Brunó kitárta karját és keblére ölelte a mamát. Mama elájult a karjában. Juliska sikoltozva menekült. Brunó büszkén nézett saját képére a szembenlevő falon.

Ma már mindez a múlté. De azért, halandó, ki Ödönéknél bridzsezel, mint negyedik: ne ejtsd ki szádon soha a Brunó nevet.

Szivesség

1.

A nagy budai bérház előtt minden negyedórán megjelenik egy-egy utcai zenész, vagy énekes. Ezen a napon különösen nagy számban jöttek. A délutáni nap rezes csillogása a szemközti ablaktáblákon, a fénysugárban kavargó porhadsereg elkábította a szemlélődőt, — meleg volt. Nemrég ment el a két gitáros német diák egészen szép két- és tízfilléresekből álló zsákmánnyal. Az óriási ház cselédeinek néhány kedvence volt az énekesek között, de a nyalka fiatalembernek, aki oly szép, rezgő hangon üvöltötte a «Nagyságos asszonyomat», — még a nagyságos asszonyok is dobtak le pénzt. És akárhány efféle utcai Caruso, vagy kintornaművész jött, mindig akadt pénz, de közönség aztán okvetlenül! Kinyíltak az ablaktáblák, kihajoltak a fejek; egyik hangverseny a másik után.

Már hat óra felé járt az idő, amikor különös szerzet jelent meg az utcasarkon. Öreg ember volt, ballábán bocskor, jobblábán félcipő. Ruhája igen sok-

féle anyag keverékének látszott, — mégpedig jól megkavart keveréknek, — kalapja valaha kemény és fekete volt, most azonban puha és fakó és görbe, törött, lyukas.

A hóna alatt pedig kecskebőrből készült tömlős dudát szorongatott, sárgaréz, billentyűs síppal. Lehetett vagy száz esztendő s a hangszer s a dudás maga is vagy hetven. Igen nagy várakozásokkal érkezhettek a hatalmas ház elé, megállt a fal mentén s fújni kezdte dudáját. Mély, nyekergő hangja volt, régi, furcsa hang. Talán a Rákóczi-indulót játszotta elsőnek... Egyelőre azonban nem hallgatta senki.

2.

Utána a «Befúttá az utat a hó» következett. De a száz ablak közül egyben se mutatkozott senki. A zenebarát bérház, amelyben egy nagyobb falura való embertömeg lakott, nem tudott érdeklődni olyan zene iránt, amelynek nyekergő a hangja és mindent tud, csak tangót nem. Futó pillanatilag ki-kibámult valaki az ablakán, de mindjárt vissza is kapta a fejét.

Így ment ez egy darabig. Akkor az öreg dudás mellett valami papírcsomó esett a földre. Tisztes-séggel befejezte a dalt, — nem úgy, mint a tangó-konkurrencia pénzéhes tagjai, — s felemelte a papírcsomót.

Egy nadrággomb volt benne.

Az öreg hóna alá kapta a dudáját. Ajkai, a bozontos, őszsárga bajusz alatt, remegni kezdtek. Kiabált, szitkozódott, de csak úgy maga elé. Lábszárai térdben megroggyantak, amint elindult a Verpeléti-út felé.

3.

Most a sarkon másik öregember állt. Ez tiszta, rendes, csinosan öltözött, de kopottas és valahogy elhanyagolt külsejű volt mégis, mint azok az öregek, akiknek nincs családjuk. Vékony, sovány madárarcán kétségbeesett érdeklődés tükröződött minden iránt, ami a világban létezik s amihez nyilván semmi köze. Hatalmas ráncok húzódtak a szeme körül. Kalapja egészen beleesett a fejébe, — nyilván régesrégén vette még, amikor sűrű haja volt. Most néhány gyér, ősz szál húzódott át a fején, az északi sarktól a déliig keféelve gondosan.

A dudás káromkodva és keseregve baktatott szemközt. Félcipős lábával nagyobbakat lépett, mint a bocskorossal. S a kis, sovány, kalapos öreg megállította. (Mindenkit megállította, akit csak lehetett.)

— Mi történt? — kérdezte szívből jövő kíváncsisággal. A kalapos ember kíváncsisága úgy jött a szívéből, mint valami gejzir.

— Semmi se történt, — felelte a dudás, — már egy hete nem keresek semmit. Ha meghallgatnának! De nem hallgatnak végig. Átmennek a ház

túlsó oldalára. Én vagyok az egyetlen dudás Pesten, de bár én se volnék.

Együtt mentek a Váli-út felé, mintha régi ismerősök lennének.

— Tudja, — nyekergett a dudás rossz, elhasznált hangján, — nem köll nekik duda. Itt állok a dudával és senki se hallgatja. Van jobb.

A kalapos akkorát bólintott mérgében, hogy a kalap csaknem a nyakáig esett le. De nem bánta.

— Van jobb! — hadonászott a dudás, — nekik a dangó jobb! a zsimmi! meg a fene tudja mi.

Nekitámaszkodott a falnak. Behúnyta a szemét. Olyan vékony szemhéjai voltak már, mint a tojás-héj. És mindig könnyezett. Nem bírta már a fényt.

— A dangó, — mondta, bosszúért lihegve.

4.

Egyszobás, konyhás lakásba vezette az egyik öreg a másikat. Rideg, kopott és túlságosan üres lakás volt, de egy üvegszekrényben tisztán tartott műszerek. Az ajtón negyven év előtt készült és nyílván többször áthelyezett tábla: *Fogorvos*.

— Üljön le, — szorgoskodott a kalapos, — üljön ide a székre. Én itt lakom. Egészen egyedül lakom, minden reggel megyek cekkerrel a piacra. És főzök is. De a praxisomat már a háború előtt abba kel-

lett hagynom. Maga még fiatal, hehe. Mit gondolsz, hány éves vagyok?

Az apró, madárszerű szemek mohó várakozással néztek a dudásra. Csillogva és pislogva és kíváncsian. A dudás leült a székre és azt mondta.

— Hatvanöt.

— Hetvenkilenc! — rikácsolta a kalapos. (Bár mostan már nem volt rajta kalap.) És mindjárt visszaadta a bókot.

— Maga pedig jó ötvennyolc, mi? Hehe.

— Hetvenhárom.

Csakhamar kiderült, hogy mind a ketten egyedül vannak a nagy, nagy világon. Az apró, gyűrött öregnek fia volt, aki elesett a háborúban, a dudásnak leánya, aki Amerikába ment a férjét megkeresni és elütötte az autóbusz. Ilyenformán nem találta meg a férjét és talán így jobb neki. De ez már régen volt. A sovány öreg leült, keresztberakta pipaszár lábait és intett.

— Játsszon valamit a dudáján, — mondta, — nagyon szeretem a dudát. Már olyan régen hallottam. Akartam venni magamnak egyet. De nem volt pénzem.

— Nem is tudja azt akárki fújni.

— Nem.

Akkor az öreg rárakta a bocskort a félcipőre, töredezett kalapját a jobbtérdére akasztotta s nyomkodni kezdte a dudát. Itt, a kis szobában recsegő és kellemetlen volt a hangja, másfél óra múlva

pláne, amikor még mindig játszott, már maga is süket lett tőle. De a madárfejű öreg félrebillenő fejjel, átszellemülve hallgatta rendületlenül.

5.

— Még, még, — mondta ismételten s a dudás dudált, amíg bírta. A madárfejű egyébként nem szerette a zenét, de most kötelességet velt teljesíteni s addig fúvatta magának, amíg csak lehetett.

Akkor kómikus fürgeséggel s valami rejtett, mohó izgalommal ugrott fel s nyomkodta, veregette a dudát. És míg beszélt, dicsérte és köszönte a «remek zenét» s szorongatta a zavart és elégedett dudást, — egyre közelebb került az ősrégi üveg-szekrényhez, amely tele volt ősrégi műszerekkel.

— És most... és most, — dadogta lázas szemekkel, — most, engedje meg, hogy re... rendbehozzam a fogait.

A dudás rémülten hátrált. Az apró öreg kinyitotta a szekrényt s egy hatalmas fogóval a kezében közeledett. De a dudás feltépte az ajtót, kirohant az udvarra, onnan az utcára s ahogy beteg lábai bírták, menekült a Horthy Miklós-út felé.

A másik öreg pedig visszatette a fogót a szekrénybe s egészen magábaroskadva, leült. Lábai remegtek a szokatlan izgalomtól.

Téli les

1.

Az erdőszél fái nancuroznak a szajkók. A világ legszemtelenebb, leghazugabb madarai. A gödöllői erdő mentén, ahol nagy a disznójárás éjszakánként, — szajkó gyakran utánozza a vaddisznó-rőfögést. Remekül utánozza! Úgy rőfög, mint egy öreg kan. Eleinte be is ugrottam neki. Kinyúltam a gödörből s meredten figyeltem a sötétbe: de nem mozdult semmi. Volt egy hatalmas, öreg szajkó, amelyik az én lessgödrömmel szemben, egy öreg cserfán fészkel. Ott bukfencezett hajnalonként és gyakran csapott be engem. Amikor minden idegszál az ember fülébe vezet, amikor minden reccsenés döntő fontosságú, akkor könnyű az embert becsapni. Még a szarvasbőgést is utánózni próbálta ez az öreg ripacs.

Hanem ez mind nyáron volt. Most kopasz, havas a domboldal s a gödrökben nem lehet kibírni a hideget. Néhány szár kukorica recseg a szélben. Öt óra-kor sötét van már. Hatkor vonulnak át a disznók. Burián gazda kiül a lessgunyhóba, öreg tizenkettes

puskáját térdére fekteti. Megmondta az asszony, hogy disznó nélkül pedig ne jöjjön haza. S amit az asszony mond, az parancs. Nem azért, mert igaza van, hanem, mert nincs hova fellebbezni.

Hát csak jöjjenek azok a disznók, — gondolja a gazda, — mert máskép azt hiszi az asszony, hogy elaludtam.

Ahogy ezt elgondolta, már el is aludt.

Ott ülök a szárkúpban s figyelem az erdőt. Feljött a hold s tisztán látom a legelésző szarvasokat. Csupa tehén. Ezüstösen csillog a gödrökben a hó.

Egyszerre fújtatást hallok, kemény dobogást: hatalmas disznó vág át a tarlón, egyenesen a gazda felé. Ellenszél van, egyre közelebb jut a gunyhóhoz, — ejnye, dobban meg a szívem, de nyugodt ember az öreg, lépésre bevárja a disznót! Biztosra megy! Én bizony már húsz lépésről nem birom megállni, hogy oda ne durrantsak neki, ha jó.

Hát látom, hogy a disznó beszagol a gunyhóba s aztán heves horkantással megugrik, löhol le a lejtőn. Se lövés, se mozgás. Semmi.

Na, mondom magamban, a gazda elaludta a legszebb disznáját. Vajjon mit álmodott?

Azután már elfoglalt engem a magam rayonja. Hangosan rőfögtek, károgtak a szajkók s ez egyben megnyugtató: *valami* vonul alattuk, különben hallgatnának. Csakhogy a disznók mind áticsapnak Locsod felé. Viszont valahány őzbak kijár, az mind errejön, azzal a nyugodt, öntudatos fellépéssel, amit

a tilalmi időszak rejtélyes ismerete kölcsönöz a vadaknak.

Isaszeg felől libacsapat húz. Élénkül az erdő.

2.

Amint kivilágosodik, jön felém a gazda. Vörös a szeme, de amúgy jólkialudt benyomást tesz.

— Semmi se jött, — mondja mérgesen — még csak nem is hallottam őket. Hát magánál?

— Nálam se, — feleltem — de nem lehet az, hogy elaludt a gunyhóban?!

— Én?! — méltatlankodott az öreg. — Le se húnytam a szememet, kérem. Nem bírok én lesen aludni, kérem.

Az én öreg szajkóm hangosan nevetett a cserfán. Elindultunk a tanya felé. Az öreg Burián menetközben lőtt két nyulat. Feljött a nap: vörös golyó s egyszerre sokkal hidegebb lett, mint volt ennek-előtte.

— Ijedtembe lőttem ezeket a nyulakat, — mondta a gazda — mer az asszony visszakerget, ha semmit se hozok. Hát könnyű neki: ő ágyba aludt az éjjel, nem a fagyos szalmán, mint én...

Gyorsan kijavította magát:

— Már hogy ugyanis ott se.

A zöldkalapos

1.

Hiábavaló buzgalom az, amivel én évek óta a tenyészállatvásárt látogatom. Mert venni nem veszek, el nem adok s díjat még akkor se nyerhetek, ha magammal viszem a kutyámat, amely a rossz nyelvek szerint egy törpe pincsi és egy farkaskutya keveréke.

Mégis kimegyek mindig szorgalmasan és igyekszem a látottakon okulni. Azonban nagyon meglátszik rajtam, hogy városi ember vagyok és laikus, — sőt, a laikusnál is rosszabb: újságíró. Ezért, nem is titkolt irigységgel néztem a bekecses, zöld vadászkalapos urat, aki az abszolút hozzáértés megtestesüléseképpen járt-kelt a kiállított díszállatok között. És egészen boldog voltam, amikor megszólított:

— Uraságod újságíró?! — kérdezte barátságos leereszkedéssel.

— Igen — feleltem — és nagyon örülnék, ha körülvezetne engem ebben a tenyészlaborintusban.

— Nagyon szívesen — mondta.

Ettől kezdve másfél óráig egyebet sem tettem, mint figyeltem őt. Pirosposzsgás, vidéki arcát, amint bírálóan nézegetett egy több mázsás tenyészkant, például. A kan tulajdonosa megemelte a kalapját.

— Elég jól adtam el, méltóságos uram — mondta a tulajdonos, s a kísérom félrebiggyesztette a száját.

— Jól?!! — mondta bírálóan. — Eh, hm.

Közelebb lépett a disznóhoz, amely a sarokban elterülve szuszogott, belebökte a mutatóujját a rengő hájba s figyelte az eredményt, amely nekem kínaiul volt; majd felemelte a kan bal hátsó lábát, csavart egyet rajta és azt mondta:

— Nehézporcos.

2.

Mialatt ezen a szakkifejezésen törtem a fejemet, a magyar pulikhoz értünk. A zöldkalapos lehajolt, megfogta az egyik kutya állát, látszott, hogy milyen szakértelemmel fogja meg. A kutya azonban beleharapott az ujjába. Kísérom felemelte a sérült ujját, a világosság felé tartotta és bírálóan szólt:

— Jól harap! — bólintott. — Korai fogazat, gyöngé lábizom, de jól harap.

3.

Azután belekerültünk a Vásár belső forgatagába, amit, mint egyszerű látogató, sosem ismertem volna meg.

A vadászkalapos öméltósága próbát vett zsebkésével egy fehér magyar ökör szarvából. Szénapróbat tartott a vízcsap alatt, elkomázott a gazdákkal. Közben — szerinte: szándékosan — kifecamította egy merinói juh lábát, de aztán visszatette a helyére. Megmagyarázta nekem, hogy:

— Az állatnál legfontosabb a láb. A láb a legfontosabb, igen. Ön persze azt kérdezi, miért?! Thja, megmondom: mert arra lép, természetesen, mert arra lép. Különböző talajra lép, ugyebár az a láb, annak bírnia kell a talajt, fiatal barátom, mert ha a láb nem bírja a talajt, akkor kampec.

— Valóban — rebegtem áhítattal.

Innen a baromfiakhoz értünk. Kísérőm intett egy kispapnak:

— Adja csak ki, öregem, azt a plymouthit.

A gazda kiemelt egy kakast s a zöldkalapos a füléhez tartotta a berzenkedő állatot. Mindenki tisztelettel nézte a kísérőmet, aki nem érte be ennyivel, hanem elővette egy hőmérőt s a kakas szárnya alá dugta. Ezután elővette a zsebóráját s tenyerében tartva, tíz percig vártunk.

Végül a gazda is egészen izgatott lett s rohant megnézni, mennyit mutat a hőmérő.

— Semmi baj, — mondta a zöldkalapos — úgy látom, túlnagy arányban kap kukoricát. De egy kis hőemelkedést még komót kibír a fajka.

— Köszönöm, méltóságos uram — búcsúzott a

gazda és nagybűszkén visszarakta a hőemelkedéses kakast a ketrecébe.

Ezután jól bepörköltöztünk s besöröztünk a méltóságos úrral s aztán folytattuk körútunkat.

A következő állomás a tenyészbikák karámja volt. Barátom, legnagyobb megrökönyödésemre, már előkészületeket tett, hogy a hőmérővel bemegy a bikák közé, amikor egyszerre két civilruhás városi úr lépett hozzá s az egyik így szólt:

— Na most megvagy, Misi.

Elhült a vér bennem. A zöldkalapos szakértőről meg kellett tudnom, hogy Pest egyik legkeresettebb zsebmetszője! A detektívek csak azt nem értették, hogy semmi zsákmányt nem találtak nála, holott az alkalom rendkívül kedvező volt.

4.

En értem, uraim. A méltóságos úr *nem* lopott. Sokkal nagyobb élvezet volt neki, pesti ember létére, másfél órán át magyarázni, olyasmit, amihez ő sem értett.

Üzenet kezdő haltenyésztőknek

1.

Angol dolog ez, a haltenyésztéssel. Körülbelül másfél esztendővel ezelőtt kezdődött, amikor a devonshirei akváriumtenyésztőkön végzett kísérletek alapján egyszerre három neves orvosprofesszor is megállapította, hogy az *idegeknek* hallatlanul használ a *halnézés*. Neuraszténiás családirtó-jelöltekből higadt lordokat csinált egy ötvenliteres akvárium. Ezt nálunk is megírták a lapok s ennek hatása alatt elhatároztam, hogy haltenyésztő leszek. Úgy is történt.

2.

Az akvárium kívül üveg, belül azonban víz. Ezt tudni kell a továbbiak megértéséhez. A vízben vannak növények és, természetesen, a halak. A halak kopoltyúval lélegzenek, ami úgy történik, hogy kétoldalt van nekik két kopoltyújuk és azon át viszik véghez a lélegzést. Ezeket az alapfogalmakat tudni

kell a képzett haltenyésztőnek; mert máskülönben sose tudja, hogy mitől döglenek meg a halai.

Az akváriumbeli halak megeszik a növényeket, de az akváriumbeli növények nem eszik meg a halakat. Éppen ezért csodálatos, hogy a halak folyton fogynak, növény meg egyre több lesz. A kellő egyensúly érdekében ezért időnkint ritkítani kell a növényzetet. A halak önként ritkulnak, rendszerint megfázás útján. Ha egy hal megfázott, akkor köhög és nagyon kell vigyázni, hogy nedvesség ne érjen hozzá, mert különben vége. A hal megfázhat a hidegtől és megfázhat a melegtől. A hal megfázik, ha izzad és megfázik, ha didereg. Csak a dögöltt hal nem fázik meg.

3.

Az akváriumot szobában kell elhelyezni, hogy sok örömünk legyen benne. Az akvárium alá lavort kell elhelyezni, midőn folyik. Minden akvárium mindig folyik, ami egészséges vízcserélődést eredményez. A növényzetnek árt a napsütés, mert attól algásodik és árt az árnyék, mert attól sárgul. A halaknak árt a növényzet, a növényzetnek árt a halzat. Az egésznek árt az üveg, az üvegeknek árt az egész — és mégis, az idegeket valóban hallatlanul megnyugtatja a hálnézés. Mert midőn az ember nézi a halakat, a halak hálából fel-alá úsznak és egymást csípi. Ha a hálnak a háta van felfelé, akkor él,

ha azonban a hasa, akkor nem. Ha az oldala van felfelé, akkor nem lehet tudni.

4.

Az akváriumban vannak még csigák. A csigák másznak a vizen és a falakon. A csigák ugyanis két-éltűek és mind a két éltűük rengeteg kellemetlenséget okoz a lakásban. A csigákra azért van szükség, mert tisztítják a vizet, amennyiben megeszik a benne lévő hulladékot. Ezért aztán a víz tiszta, amíg a csigák újra be nem piszkítják. A nagyon szorgalmas akváriumtartó naponta mossa a vizet. Megtörölni nem kell, csak mosni. A halak sosem alsznak, mert különben belefulladnának a vízbe. Éjjel azonban szundikálnak és ilyenkor, ha az ember hirtelen villanyt gyújt, láthatja, amint a csigákra támaszkodva, lógatják a fejüket.

5.

A halak nagyon barátságos állatok. Hamar megismerik a gazdájukat és úszónyukat csóválva úsznak feléje. Az idegeneket nem szeretik. Ha idegen közeledik az akváriumhoz, akkor felborzolja úszónyukat és morognak, de ezt csak gyakorlott fülű hallenyésztő képes meghallani. A Betta nevű hal olyan barátságos, hogy a vízbe dugott ujját órákig úszkálja körül és még hozzá is dörgölőzik. Egyike

a legkellemetlenebb érzéseknek, viszont óriási türelem kell hozzá.

Nagyon szép állat a vitorláshal, csak ragadozó. Nem ajánlom. Egyet vettem csak, két nap alatt megette az összes többi halakat és végül önmagát. Előlről kellett kezdenem az egészet.

6.

A halak ikrázás által szaporodnak. Az ikrát lerakják és aztán megeszik. A legszaporább hal a gupi. Nekem két gupim volt, a nőstény két hét múlva 180 kis gupit hozott a világra. Három hónap múlva 37.950 gupim volt, a többit vízbe kellett fojtanom.

Ha a halak összevesznek, kilépik egymás kopolyúját, vagy a víz fölé nyomják egymást. Volt olyan halam, amely szerelmi bánatában öngyilkosságot követett el: kiugrott a vízből. Sikerült azonban bementenem.

7.

Amint ebből is látszik, a halakkal alig van baj és nagyon szórakoztatóak. A legtöbb nehézséget még a helyes táplálás jelenti. Ez a legfontosabb. A halak kétféle táplálékot kapnak, úgymint élő és szárazat. Az élő táplálék egy vízi ázalag, vagy micsoda, amely-

től gyomorbajt kapnak, a száraz pedig egy tengeri bolha nevű állat váza, amelytől viszont skorbutot. A leghelyesebb, ha kevert táplálékot adunk a halainknak, attól legalább nem szenvednek soká.

Naponta egyszer szabad csak táplálni őket, de én minden órában adok nekik be, mert a legtöbb csak egy-két óráig él és így legalább egyszer jólakhatott.

Etetés előtt meg kell kopogtatni az üveget, mert erről megtudják, hogy mi következik. Ha nem is a halak, de legalább családunk többi tagja. Ilyenkor mindenki az akvárium köré gyülekezik és élvezi a halletelést. A halak rettentő féltékenyek és elmarják egymást az ételtől. Az étel éppen ezért ottmarad és megposhadva leszáll az akvárium fenekére.

8.

Az akvárium hőmérséklete mindig pont 26 és fél fok Celsius legyen. Erre nagyon vigyázzunk, mert ellenkező esetben a víz vagy hidegebb, vagy melegebb talál lenni. Ha tengeri halunk van, adjunk neki sós vizet. Paprikás víz is jó, de akkor egy kis hagyma és rántás is kell hozzá, az egészet keverjük lassú tűzön minél tovább.

Az első autó

1.

Lehet, nem is olyan nagy bölcsesség, azt állítani, hogy nem mindig volt minden úgy, mint ahogyan most van. Mégis, ezen múlik minden. A mult köde, amint a költők mondják, mindent megszépít, kivéve első autótutam történetét.

Nem is az a lényeg, hogy az *én* autótutam volt-e. Egészen kicsi legényke voltam én akkor még s a szereplésem nem látszott meg, hogy tulajdonképpen a krónikás szerepe az enyém.

Méltóztassék megérteni, az első autó volt az, amit Sápvárott láttak. Nem is sápvári autó volt, hanem abrudbányai. Talán egész Alsó-Fehérmegyében Kucsera úr volt az első, aki autót vett magának. Micsoda lelki válságok idézték ezt elő nála, nem tudom. Egy emlékezetes napon beállított a Rózsamál-utcába s megállt a házunk előtt. Az autó. S kiszállt belőle Kucsera úr. Szüleimet jött meglátogatni a nyomban bejelentette, hogy autózni visz minket.

2.

Amíg Kucsera úr odabent idogált apámmal, az autó körül ez volt a helyzet:

Ott állt az autótól tisztas távolságban Nagyfejfű Anna, a jegyzőék cselédje. Nézte az autót, csendes borzongással. Ott álltunk én és a húgom, egymás kezét szorongatva s néztük az autót. Ott állt harminc más sápvári gyerek és ott áll Bárány Vince kocsis, a szemben lévő háznak támasztott háttal s vastag fellegeket eregetve cseréppipájából, komor megvetéssel nézte az autót.

Az autó mindezt tűrte. A hűtője kicsi volt és alacsony, míg a háta rettentő magas, mert hát akkor igen modern autó lehetett. Kívül, a lépcsőjén különféle vastag karok és emeltyűk meredeztek. Rejtélyes és ígésző látványt nyújtott.

Vince hegyeseket pökött az autó felé s így szólt, egyenesen a képembe meredve:

— Hát ez mi legyen, ugvan?!

— Autó — feleltem.

— Aztán mit tud, azonfelül, hogy randa?!

— Menni tud, Vince bátyám, — feleltem dagadó kebellemmel — menni. Ezen megyünk majdan félóra múlva Zalatnára.

— Ezen?

— Ezen.

— No, akkor el kell menjek s hozzam a lovakat — mondotta csendesen s választ sem várva, belépett a kapuján. Nem telt bele öt perc, megjelent, két jó teherbíró, felszerszámozott lovat vezetve kétoldalt.

Elöntött a méreg. Befutottam a házba, Kucsera úr elé álltam.

— Bácsi, kérem, a Bárány Vince lovakat akar az autó elé fogni. Az egész utca röhög.

— Lovakat? — felelte Kucsera úr. — Az autó elé?! Ha. Ha. Nohát, gyerünk. Pakoljatok.

Édesanyám kihordatta, ami takaró s bunda a házban volt, az autóra. Mind a négyen feltelepedtünk s elfészkelődtünk a magas hátsó üléseken, míg Kucsera úr rábámult Vincére:

— Hát maga mire vár avval a két trénlóval?!

— Csak a fuvarra, — felelt csendesen Vince. Akkor már egész Sápvár ott állt az utcánkban s nem lehet mondani, hogy túlságos jóindulattal figyelték a dolgok menetét.

Száz kárörömmel várakozó tekintet keresztútjében Kucsera úr felült a bakra s megragadta a kormánykereket. Mi büszkén néztünk Kucsera úrra. Csak az idegesített mindnyájunkat, hogy Vince oly végzetes nyugalommal álldogált ott lovai társaságában. Kucsera úr nyomkodott, tologatott, majd le szállt s megkerülte az autót, mert elfelejtett kurblizni. Végül mindent elvégzett, amire szükség volt

s az autó rázkódni kezdett, mint a rángkóros. Töfögött, rángott, hánya-vetette magát, még fel is ágaszkodott, csak el nem indult. Néha, amikor szegény Kucsera úr arcán csüggedés vonult át egy röpke pillanatra, Vince komor pozával közelebb húzta a lovait. Éreztem, hogy a technika vívja első komoly csatáját a természettel.

Izgalmas percek voltak. Köröskörül zúgott és morgott a nép. A kocsi előtt is emberek álltak. Részen, mert nem hitték, egy pillanatra sem hitték, hogy elindul, részben, mert nem tudták, hogy melyik az eleje. Végre elindult a kocsi, de hátrafelé. De mindegy: ment. Bámuló morajlás kísérte. Megállt. Megrázkódott. Előredöccent. Majd száguldani kezdett. Az emberek, a kétely, a szégyen elmaradtak mögöttünk!

3.

A templom előtt megállt az autó. Két gumija kifújt, a szelepe elolvadt s a kormánykereke eltörött a hirtelen forduláson. Leszálltunk. Kucsera úr kétségbeesve nézte az autót.

— Hát már most hogy jutok én haza, Abrudbányára, este?! — kesergett.

— Sose aggódjék az úr — szólalt meg egy ismerős hang mögöttünk. Bárány Vince volt a lovaival. — Majd én bevontatom az autót.

Elébefogta lovait az autónak s közibük csördített. Mi pedig nyakunkba szedtük a takarókat s ószmogtunk haza, a tömeg üdvrivalgásaitól kísérve.

— Csakhogy élve hazagyöttek! — zokogott a cseléd a kapuban. Az udvar késő éjszakáig tele volt bámészkodókkal, akik megtárgyalták az ügyet.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ÚJ IDŐK KÖNYVTÁRA

1. *Zsigray Julianna* : Csillagos ég
2. *Kathleen Norris* : Szépasszony lánya
3. *Bónyi Adorján* : Kaland a Riviérán
4. *Kosáryné Réz Lola* : Egy lány a sok közül
5. *Ann Bridge* : Diplomatak Pekingben
6. *Bokor Malvin* : Szülők
7. *Barabás Pál* : A kétezerpengős férfi
8. *Bókay János* : Karosszék
9. *Gosztonyi Ádám* : Különös eset
10. *Csathó Kálmán* : Barátom Bálint
11. *Legény Elemér* : Dong Khanh leánya
12. *Ernst Lothar* : Beethoven-román
13. *Niamessyné Manaszy Margit* :
Villámlik messziről ...
14. *Aszlányi Károly* : Szélhámosok

*Egy-egy kötet ára 1 pengő
egészvászonnkötésben 1 pengő 60 fillér*

ÚJ IDŐK KÖNYVTÁRA 14. sz. 1939. január. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 1.—

Előfizetési ára negyedévre (3 kötet) 3.—, félévre (6 kötet) 6.—

Felcélós kiadó : Wolfner-Parkas István. Singer és Wolfner irodalmi intézet r.-t. kiadónak
Budapest, VI., Andrássy-út 16